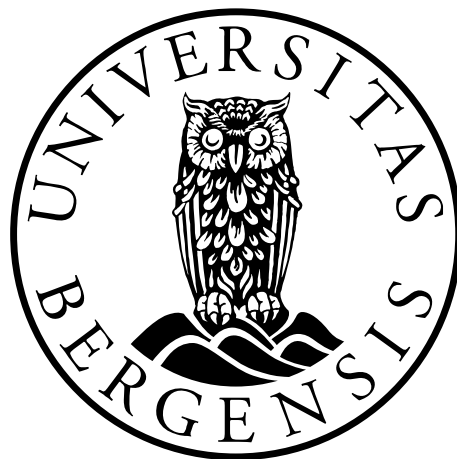

«Det er jo litt skummelt da, at livet ditt ligger i hendene hos noen du aldri har møtt eller så vidt kjenner»

En kvalitativ studie om barn og unges erfaringer med å bli sakkyndig vurdert

Ida Husebø & Kamilla Lindgren Sneistrand

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Vår 2022

Det psykologiske fakultet
Institutt for helse, miljø og likeverd (Hemil)

Veileder: Vibeke Samsonsen
Forfattere: Ida Husebø & Kamilla Lindgren Sneistrand

Sammendrag

Sakkyndige fagpersoner kan engasjeres av barnevernet i saker der det er behov for ytterligere kompetanse for å vurdere forhold eller oppklare spørsmål ved en omsorgssituasjon. I barnevernkontekst er sakkyndige gjerne psykologer med spesiell fagkompetanse og sakkyndige vurderinger tillegges ofte stor vekt i rettssystemet. Kunnskap om sakkyndige vurderinger er viktig fordi man har med sårbare barn å gjøre, og utfallet av sakkyndige vurderinger ser man at har hatt store konsekvenser for barns liv.

Formålet med denne studien var å undersøke hvordan barn og unge selv opplevde det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med sin barnevernssak. Problemstillingen vi har søkt å besvare er: *«Hvilke erfaringer har barn og unge med det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med sin barnevernssak?»*

Dette er en kvalitativ studie der vi gjennom semistrukturerte intervjuer har innhentet erfaringer fra informanter som alle har erfaring med å bli sakkyndig vurdert i sin barndom. Utvalget bestod av åtte informanter i alderen 18-30 år fra ulike geografiske områder i landet. Intervjuene ble gjennomført digitalt og pr. e-post, og har i etterkant blitt transkribert og analysert med bruk av tematisk analyse. Vi har stilt spørsmål omhandlende blant annet medvirkning, tilgang på informasjon, samt erfaringer og innspill fra informantene selv.

Funnene pekte på at informantene i liten grad fikk medvirke i egen sak og manglet godt nok tilpasset informasjon om det å bli sakkyndig vurdert. Informantene opplevde den sakkyndige vurderingen i stor grad som utrygg på bakgrunn av manglende tillit til den sakkyndige fagpersonen.

Nøkkelord: Barnevern, kvalitativ metode, sakkyndig vurdering, medvirkning, tematisk analyse, erfaringer

Abstract

External experts can be used by the Child Welfare Services in cases where there is a need for additional resources in assessing or solving questions related to a child's welfare case. In this context an external expert is often a psychologist specialized in a specific area of child welfare. Evaluations done by experts are often greatly emphasized in the legal system. Knowledge of expert assessment is necessary in caring for vulnerable children. The outcome of incorrect or neglected assessments have often resulted in major consequences for vulnerable children's lives.

The aim of this study was to determine how children and young people's experienced being assessed by experts in relation to their own child welfare situation. The question we have endeavored to answer is: *“What are children and young people's experiences with being assessed by external experts in relation to their own child welfare situation?”*

This qualitative based study conducts semi-structured interviews, obtained from informants with previous childhood experiences on being assessed by experts. The selection consisted of eight informants aged 18-30 years, from different geographical areas in Norway. The interviews were conducted digitally as well as through e-mails. They have thereafter been transcribed and analyzed using thematic analysis. The questions we asked involve participation, access to information, personal experiences and input from the informants themselves.

The findings concluded that the informants were rarely allowed to participate in their own child welfare case. They also showed that the informants lacked well-adapted information on being assessed by an expert. The findings showed that the informants felt insecure when undergoing assessments by experts, due to the lack of trust they had to the expert.

Keywords: Child welfare, qualitative method, expert assessment, participation, thematic analysis, experiences

Forord

Da var vi endelig i mål og masteroppgaven er omsider ferdigskrevet. Arbeidet med masteroppgaven har vært en utrolig lærerik, krevende og tidvis frustrerende, men spennende prosess. Gjennom dette året har vi fått muligheten til å fordype oss i et tema som både er av interesse, har samfunnsrelevans og er viktig for barnevernsfeltet.

Vi ønsker å rette en stor takk til informantene våre som tok seg tid til to studenter og delte av sine erfaringer og opplevelser om det å bli sakkyndig vurdert som barn. Tusen takk til alle åtte. Stemmene deres er et utrolig viktig bidrag i synliggjøringen av kunnskap om sakkyndig vurdering. Uten dere hadde ikke dette prosjektet eksistert. Vi vil også takke vår veileder Vibeke Samsonsen for god veiledning gjennom denne masteroppgaven. Takk for gode råd, konstruktive tilbakemeldinger og nyttige innspill underveis i prosessen. Det har gitt oss motivasjon til å stadig yte vårt beste i arbeidet.

Takk til vår mastergjeng på Alrek. Takket være gode samtaler, oppmuntring og støtte har vi alle kommet oss i mål. Det har vært utrolig deilig å kunne dele av både frustrasjon og glede med dere gjennom hele prosessen. Det setter vi stor pris på.

Videre vil vi takke våre kontaktpersoner for hjelp til rekruttering av informanter. Dere vet selv hvem dere er.

Trine, takk for uvurderlig korrekturlesing og gode konstruktive tilbakemeldinger. Melinda, takk for språkhjelp i siste stund.

Sist, men ikke minst – takk til gode venner og våre kjære familier. Takk for at dere har vært både støttende og tålmodige med oss i perioder hvor vi har hatt lite tid til dere. Vi setter uendelig stor pris på all forståelse dere har vist oss i det som har vært et krevende år med mye arbeid.

Bergen, mai 2022

Ida Husebø & Kamilla Lindgren Sneistrand

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	iii
Abstract	iv
Forord	v
1.0 Introduksjon	1
1.1 Innledning.....	1
1.2 Bakgrunn for tema.....	3
1.3 Juridisk forankring.....	4
1.3.1 Bruken av sakkyndige i barnevernet.....	4
1.3.2 Barns rett til medvirkning.....	5
1.4 Problemstilling og forskningsspørsmål.....	6
1.5 Oppgavens oppbygning.....	6
2.0 Begrepsavklaring	7
2.1 Barn.....	8
2.2 Sakkyndig (fagperson).....	8
2.3 Sakkyndig vurdering.....	8
2.4 Anerkjennelse.....	9
2.5 Tillit.....	10
2.6 Medvirkning.....	10
3.0 Teoretisk forankring	11
3.1 Et barneperspektiv – fra «becomings» til «beings».....	11
3.1.1 Barneperspektiv i norsk kontekst.....	12
3.2 Barns medvirkning.....	13
3.2.1 Modeller som tar for seg medvirkning.....	13
3.3 Relasjon og relasjonskompetanse.....	19
3.4 Makt.....	21
3.4.1 Strukturell makt.....	21
3.4.2 Relasjonell makt.....	22
3.4.3 Paternalisme og myndiggjøring.....	23
4.0 Forskningsgjennomgang	24
4.1 Litteratursøk.....	24
4.1.1 Hvordan er bruken av sakkyndige i barnevernet?.....	25
4.1.2 Hva sier forskning om barn og unges mulighet til å få medvirke i barnevernet?.....	28
4.1.3 Hva sier forskning om makt i barnevernet?.....	32
5.0 Metode	35
5.1 Vitenskapsteoretisk ståsted – hva er vitenskap?.....	35
5.1.1 Konstruktivistisk perspektiv.....	36
5.1.2 Fenomenologi.....	37

5.1.3 Hermeneutikk	38
5.2 Rekrutteringsprosess og utvalg	39
5.3 Intervjuprosessen	41
5.3.1 Tematisk fokus og arbeid med intervjuguide	41
5.3.2 Forberedelser til intervju	42
5.3.3 Gjennomføring av intervju	43
5.4 Etiske vurderinger	45
5.4.1 Vår forforståelse	46
5.4.2 Norsk senter for forskningsdata (NSD)	47
5.4.3 Informert samtykke	47
5.4.4 Konfidensialitet	48
5.4.5 Konsekvenser av å delta	48
5.4.6 Kvalitet i forskning – gyldighet og pålitelighet	49
5.5 Tematisk analyse	51
6.0 Presentasjon av funn	55
6.1 «Vi visste ikke hva vi var med på»	55
6.1.1 Kunnskap om sakkyndig vurdering	56
6.1.2 Forståelig informasjon	58
6.1.3 Behov for å se seg tilbake	61
6.2 «La oss være aktivt deltagende i egen sak»	62
6.2.1 Fikk være ekspert på eget liv	63
6.2.2 Fikk ikke medvirke	65
6.2.3 Følte på press til å medvirke	66
6.2.4 Begrensninger for medvirkning	67
6.3 Relasjon til den sakkyndige	69
6.3.1 «Nye damer»	69
6.3.2 Stabilitet og trygghet	72
6.3.3 Den sakkyndiges ansvar	76
6.4 «En sakkyndig vurdering er ikke noe man går gjennom hver dag»	77
6.4.1 «En rar og kunstig situasjon»	78
6.4.2 Følger av vurderingen	80
6.4.3 Ambivalent forhold til barnevernet	82
7.0 Diskusjon	83
7.1 Hvilken grad av medvirkning har informantene opplevd?	83
7.1.1 Medvirkning i lys av Shier sin medvirkningstrapp	84
7.1.2 Medvirkning i lys av prosessmodellen	86
7.1.3 Behovet for å være ekspert på eget liv	88
7.2 Barnet som sårbart versus barnet som aktør	89
7.3 Makt og avmakt i sakkyndige vurderinger	91
7.4 Har det vært godt nok lagt til rette for etablering av tillit?	94
7.5 Hvordan stole på vurderinger gjort av en fremmed person?	96
8.0 Oppsummerende diskusjon og avslutning	100
8.1 Studiens viktigste funn	100
8.2 Studiens styrker og begrensninger	103
8.3 Implikasjon for videre forskning	104

9.0 Referanseliste.....	107
10.0 Vedlegg	119

1.0 Introduksjon

1.1 Innledning

I media finnes det flere rystende saker angående bruken av sakkyndige i barnevernet. En av disse sakene er den såkalte Mona-saken. Mona og søsknene hennes vokste opp under omsorgssvikt i mange år, men det gikk flere år før barnevernet grep inn og overtok omsorgen for barna (Shahbaz Akhtar & Berntsen Jåsund, 2017). Barnevernet mottok flere titalls bekymringsmeldinger i en lengre periode på 90-tallet. I tillegg hadde barnevernet mistanke om det som foregikk i hjemmet. Barnevernet undersøkte og iverksatte hjelpetiltak, men situasjonen ble ikke bedre for barna og det kom stadig nye bekymringsmeldinger. I 1999 fremmet barnevernet forslag om omsorgsovertakelse og en sakkyndig ble oppnevnt av fylkesnemnda for å vurdere foreldrenes omsorgsevne. Den sakkyndige konkluderte med at det måtte prøves ut flere hjelpetiltak først. Barnevernet trakk saken og barna ble værende i hjemmet. I 2003 ble den samme sakkyndige oppnevnt for å vurdere saken på nytt. Denne gangen konkluderte han med at barna måtte flyttes (Shahbaz Akhtar, 2018). I en brennpunktdokumentar fortalte Mona at hun i voksen alder valgte søke om erstatning fra kommunen. I den forbindelse ble det oppnevnt en sakkyndig som fikk i oppdrag å utrede og vurdere om Mona hadde varige mén som følge av oppveksten, og om disse skadene kunne spores tilbake til barndommen. Etter tre møter konkluderte den sakkyndige med at Mona ikke var skadet nok og hun fikk derfor ikke utbetalt noe erstatning. Den sakkyndige vurderte at Mona hadde klart seg godt i livet. Broren hennes, som hadde vokst opp under samme forhold, fikk derimot 1,3 millioner utbetalt i erstatning på bakgrunn av vurdering fra samme sakkyndig (Shahbaz Akhtar & Norstrøm, 2018).

Mona-saken er en av flere saker som viser hvordan sakkyndige vurderinger kan spille en rolle i og ha store konsekvenser for et barn sitt liv. Sakkyndige vurderinger gjennomføres i de saker der det anses som hensiktsmessig for å sikre et godt og grundig barnefaglig grunnlag for beslutninger som skal tas. Hensikten med en sakkyndig vurdering er å gi en faglig vurdering av hva som vil gi et barn forsvarlig omsorg, både på kort og lang sikt, og videre bidra til at saken blir tilstrekkelig opplyst (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017).

Sakkyndigordningen i Norge skiller seg fra praksisen i mange andre land ved at barnevernet ofte benytter seg av sakkyndige for å bekrefte antakelser eller fylle ut eventuelle mangler i en barnevernssak (Dickens et al., 2017). De sakkyndige fagpersonene er gjerne psykologer eller barneleger, med særlig kompetanse

innenfor det feltet vurderingene gjennomføres. Sakkyndige kan engasjeres av både barneverntjenesten, rettsorganene og private parter (Agenda Kaupang, 2015). Vurderingen den sakkyndige gjør er basert på et mandat tilsendt fra oppdragsgiver og mandatene kan variere i både lengde og omfang (Melinder et al., 2021). I etterkant av en sakkyndig vurdering utarbeides en rapport som skal vurderes av barnesakkyndig kommisjon før den kan anvendes som bevisgrunnlag i en barnevernssak (Prop. 133 L, (2020-2021), s. 126). Barnesakkyndig kommisjon (heretter BSK) ble opprettet den 1. januar 2010 på bakgrunn av et behov for økt kontroll og kvalitet på arbeidet som utføres av fagpersoner med høy grad av selvstendighet i yrkesutøvelsen (Agenda Kaupang, 2015, s. 11). Rapportene brukes i mange tilfeller som tungtveiende bevis i rettsorganene. Hensikten til BSK er derfor å gjennomgå og kvalitetssikre sakkyndige rapporter for å ivareta barns interesser og rettssikkerhet (Melinder et al., 2021). Sakkyndige vurderinger kan oppleves svært inngripende for dem det gjelder og det er behov for at vurderingene som er gjort av den sakkyndige er av høyest mulig kvalitet (Agenda Kaupang, 2015, s. 13).

Omfanget av saker der det engasjeres sakkyndige fagpersoner varierer årlig. I sin årsrapport fra 2021 melder BSK at det har vært en jevn nedgang i antall vurderinger de siste årene med unntak av året 2020. I 2021 mottok BSK 624 rapporter. Det kommer frem at barneverntjenesten og tingretten er de to instansene som engasjerer sakkyndig i størst grad. I 2021 engasjerte barnevernet sakkyndige i 280 saker (44,9% av sakene dette året) og tingretten i 204 saker (32,7% av sakene dette året) (Barnesakkyndig kommisjon, 2021). Mange av barna i sakene der det gjennomføres sakkyndige vurderinger befinner seg i sårbare situasjoner. Behovet for gode avgjørelser kan tenkes å være viktig for å sikre hensiktsmessig utvikling videre i livet (Daniel et al., 2010). Forskning vektlegger barns mulighet til å medvirke i egen sak som en viktig forutsetning for å forstå egen situasjon og for at den sakkyndige skal kunne gjøre vurderinger som oppleves som virkningsfulle (Bakke & Holmberg, 2014; Kennan et al., 2018). Det avdekkes imidlertid at selv om det engasjeres sakkyndige i en del barnevernssaker er det få mandater som ber om at den sakkyndige samtaler med barnet. Det er i enda mindre grad dokumentert i hvilken grad barns egne synspunkter kommer til uttrykk (Helsetilsynet, 2019; Melinder et al., 2021).

Det er i liten grad dokumentert hva barn og unge sier selv om å bli sakkyndig vurdert. Forskning viser at barn i flere tilfeller savner å få anledning til å fortelle om egne synspunkter i saker som angår dem (Bakke & Holmberg, 2014). I samtale med brukerorganisasjonen

forandringsfabrikken formidler unge selv at sakkyndige oppleves som fremmede mennesker med stor makt til å påvirke livet videre (personlig kommunikasjon, 26. januar 2022). Barn og unge har både tanker og meninger om sakkyndige og besitter mange erfaringer om hvordan en slik vurdering kan oppleves. Barn er ofte kompetente aktører med kunnskap om eget liv, men må få muligheten til å kunne fortelle om erfaringer og gi uttrykk for sine behov (Bakke & Holmberg, 2014). Ved å innhente erfaringer om det å bli sakkyndig vurdert fra unge voksne som selv har erfart sakkyndig vurdering som barn, kan det bidra til å gi ny kunnskap til barnevernsfeltet.

1.2 Bakgrunn for tema

Sakkyndige rapporter anvendes gjerne som bevis i barnevernssaker og blir ofte tillagt stor vekt når det skal fattes avgjørelser (Melinder et al., 2021, s. 58). I tillegg legges det vekt på at vurderinger som gjøres i barnevernet både skal ivareta prinsippet om barnets beste og være i tråd med mildeste inngreps prinsipp (Botnen Eide, 2019). Avgjørelsene får gjerne konsekvenser for en gruppe som kan ha ekstra behov for trygghet og omsorg, og nødvendigheten for å gjøre gode vurderinger blir desto viktigere. En profesjonsutøver anvender sin faglige kompetanse og skjønnsutøvelse for å gjøre gode vurderinger, men like nyttig kan det være å ha kunnskap fra barnet selv om hvordan utfallet av en vurdering oppleves (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 30-31). Pr. 2020 har BSK arkivert mer enn 8000 rapporter, men det er i liten grad forsket på hva rapportene inneholder. Ikke minst er det lite forskning gjort på hva de som berøres av rapportene mener (Forskningsrådet, u.å.). Med begrenset kunnskap om barn og unges egne behov og ønsker, kan utfallet av en sakkyndig vurdering tenkes å ha store konsekvenser på både kort og lang sikt.

Bakgrunnen for denne studien sitt tema bunner i et overordnet engasjement for barn og unge. I løpet av årene med bachelor- og masterutdanning har vi begge blitt nysgjerrige på hva barn og unge selv har av erfaringer fra barnevernet. Interessen og nysgjerrigheten har vært utgangspunktet for at vi ønsket å utforske barn og unges erfaringer med det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med barnevernssaken sin. Problemstillingen og tilnærmingen til studien er også et resultat av at temaet har høy samfunnsrelevans (Sele, 2019). Det har vært viktig for oss å snakke med de det gjelder, nemlig de unge selv. På den måten har vi kunne innhente erfaringer som kan bidra til å gi et mer virkelighetsnært bilde av hvordan en sakkyndig vurdering kan oppleves fremfor å henvise utelukkende til empiri og forskning. Intervjuene ble gjennomført med unge voksne i alderen 18-30 år som alle har hatt en eller flere sakkyndige

vurderinger som barn eller ungdom. Erfaringene strekker seg fra et par år til nærmere 20 år tilbake i tid, og informantene var i snitt 12 år gamle da den sakkyndige vurderingen ble gjennomført.

Studien vår springer ut fra et identifisert kunnskapshull i et større finansiert Norsk forskningsrådsprosjekt (heretter NFR-prosjekt) som omhandler bruken av sakkyndige i barnevernet (Sele, 2019). I et referansegruppemøte tidlig i prosjektet etterspurte en brukerorganisasjon behov for mer kunnskap om barn og unges erfaringer fra sakkyndige utredninger i barnevernet. Forespørselen ble videreført til masterprogrammet i barnevern ved UiB som idé til et masterprosjekt. Vi syns dette var et interessant tema å utforske og har med veiledning fra et av medlemmene i forskergruppen i hovedprosjektet, jobbet videre med eget masterprosjekt som fremstår både frittstående og selvstendig.

1.3 Juridisk forankring

Barnevernloven av 1992 er i dag snart 30 år gammel. For tiden utarbeides det ny barnevernlov hvor formålet er å få en mer tilgjengelig lov tilpasset dagens samfunn. Andre formål med ny lovendring er å bedre dagens barnefaglige arbeid, styrke barn og foreldres rettssikkerhet samt å bidra til å øke søkelyset på forebygging og tidlig innsats. Noen av forslagene til ny barnevernlov trådte i kraft 1. januar 2022, mens ny barnevernlov i sin helhet trer i kraft i løpet av 2022 (Innst. 625 L (2020-2021), s. 1).

1.3.1 Bruken av sakkyndige i barnevernet

I dag finnes det få rettslige føringer for barnevernets bruk av sakkyndige (Melinder et al., 2021, s. 54). I barnevernloven kommer det frem at BSK skal vurdere rapporter fra den sakkyndige i barnevernssaker (barnevernloven, 1992, § 2-5). I barnevernlovens § 4-3 fjerde ledd kommer det frem at barnevernet har mulighet til å engasjere sakkyndig og i femte ledd nevnes samtale med barn i enerom som en oppgave den sakkyndige kan gis. Det er imidlertid ingen nærmere veiledning for bruk av sakkyndige i forarbeidet til barnevernloven (Melinder et al., 2021).

I mars 2020 kom det et høringsnotat på vegne av barne- og familiedepartementet omhandlende endringer i barnevernloven. Høringsnotatet hadde fokus på regulering av bruken av sakkyndige i barnevernssaker. Departementet foreslo i høringsnotatet å gi en forskriftshjemmel i barnevernloven om krav til de sakkyndiges mandat, rapporter og

egenerklæring (Barne-, og familiedepartementet, 2020, s. 2). I forbindelse med ny barnevernlov har familie- og kulturkomiteen skrevet en innstilling der departementet foreslår å videreføre et eget kapittel som skal omhandle saksbehandlingsregler for barnevernet. Hensikten er å bedre dagens saksbehandling i barnevernet og samtidig styrke barn og foreldres rettssikkerhet (Innst. 625 L (2020-2021), s. 7). I innstillingen kommer det frem at ny §12-7 skal omhandle bruken av sakkyndige og ny §12-8 skal handle om BSK sitt ansvar i barnevernssaker (Innst. 625 L (2020-2021), s. 50).

1.3.2 Barns rett til medvirkning

I 2018 ble det vedtatt at barnevernloven skulle bli en rettighetslov (Bufdir, 2018). Avgjørelsen medførte at barnets posisjon som rettssubjekt ble styrket, noe som tydelig kommer frem når det gjelder barns deltakelse og medvirkning i lovhjemler og i prinsippet om barnets beste (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 28). Å anse barn som et rettssubjekt innebærer å anerkjenne at barn er medborgere i samfunnet med selvstendige rettigheter. Det kommer frem av både barnevernloven og barnekonvensjonen som ble inkorporert i norsk lov i 2003 (Regjeringen, 2020). I barnekonvensjonen blir barn regnet som selvstendige individer og i 2014 ble barns rettigheter en egen bestemmelse i grunnloven (Bufdir, 2018; Paulsen & Studsrød, 2019, s. 27).

Flere paragrafer i barnevernloven stadfester barns rettigheter når det blant annet kommer til medvirkning, prinsippet om barnets beste og rettigheter under saksbehandlingen. Barnevernloven stadfester også den plikten og retten barneverntjenesten har til å foreta undersøkelser. Prinsippet om barnets beste er et overordnet prinsipp i barnevernloven og det skal legges «[...] avgjørende vekt på å finne tiltak som er til det beste for barnet» jf. bvl §4-1 (barnevernloven, 1992). Prinsippet er forankret i FN's konvensjon om barns rettigheter (heretter barnekonvensjonen) artikkel 3, og omfavner alt arbeid som omfatter barn (Forente Nasjoner, 1989). I artikkel 3 inngår blant annet barnets rett på beskyttelse og omsorg, samt at alle institusjoner og tjenester som har ansvar for barns omsorg og beskyttelse evner å rette seg inn etter artikkelens formål. Barnets rett til medvirkning jf. barnevernloven §1-6 har som hensikt å sikre at «[...] alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven» (barnevernloven, 1992). Også barnevernloven §6-3 gir føringer for barns rett til informasjon og mulighet til å uttale seg før beslutninger fattes. Barnekonvensjonen artikkel 12 har sin hensikt å sikre barnets

medbestemmelse og innflytelse i saker som angår dem og er et av de fire grunnleggende prinsippene i konvensjonen (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 30).

1.4 Problemstilling og forskningsspørsmål

Formålet med denne studien er å undersøke hvordan barn og unge opplever å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med sin barnevernssak. Ved gjentatte søk etter litteratur og forskning har vi oppdaget at det finnes lite tidligere forskning gjort på tematikken. På bakgrunn av lite forskning og egen nysgjerrighet knyttet til temaet har vi valgt følgende problemstilling:

«Hvilke erfaringer har barn og unge med det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med sin barnevernssak?»

Videre har vi utformet noen forskningsspørsmål slik at vi kan besvare problemstillingen på best mulig måte. Forskningsspørsmålene har bidratt til å danne grunnlaget for intervjuguiden vår:

- Hvilken informasjon får barn og unge om det å bli sakkyndig vurdert?
- Hvilke forhold påvirker opplevelsen av medvirkning når barn og unge blir sakkyndig vurdert?
- Hva mener barn og unge selv er viktig i saker der det gjennomføres sakkyndige vurderinger?
- Hvordan fungerer sakkyndige vurderinger i praksis, og finnes det forhold ved det sakkyndige arbeidet som kunne vært gjort annerledes?

1.5 Oppgavens oppbygning

I kapittel 2 vil vi definere sentrale begreper som omhandler oppgavens problemstilling og tema. Begrepene som vil redegjøres for er barn, sakkyndig fagperson, sakkyndig vurdering, anerkjennelse, tillit og medvirkning.

I kapittel 3 vil vi redegjøre for det teoretiske rammeverket for studien. Innledningsvis gjør vi rede for barneperspektivet både i internasjonal og nasjonal kontekst. Deretter følger teori om medvirkning hvor vi presenterer to ulike modeller for hvordan medvirkning kan fremmes. Etter medvirkning tar vi for oss relasjonskompetanse. Avslutningsvis presenterer vi teori om makt hvor vi belyser teorien fra ulike perspektiver.

I kapittel 4 viser vi til norsk og internasjonal forskning som med ulik tilnærming tar for seg relevante deler av temaet. Forskningen vi har valgt å bruke omhandler sakkyndige fagpersoner, bruken av sakkyndige i barnevernkontekst, medvirkning, barns rett til deltakelse samt forskning om hvordan makt kommer til uttrykk i barnevernets arbeid. Forskningen som presenteres kommer både fra Norge og andre land, men da land der vi kan se likheter mellom landene som er presentert i forskningsartiklene og den norske barnevernkonteksten.

Kapittel 5 er studiens metodekapittel. Her presenterer vi det vitenskapsteoretiske ståstedet og valg av forskningsdesign. Videre følger rekrutteringsprosessen, inkludert utvalg, forberedelser til og gjennomføring av intervju. Deretter blir etiske og forskningsetiske vurderinger gjort rede for, før vi avslutningsvis tar for oss analyse av funnene fra de gjennomførte intervjuene.

I kapittel 6 presenterer vi studiens fire hovedfunn. Funnene våre svarer på studiens problemstilling og forskningsspørsmål.

I kapittel 7 diskuterer vi studiens funn ved hjelp av teori og forskning for å kunne besvare problemstillingen på best mulig måte.

Kapittel 8 starter innledningsvis med å trekke frem studiens hovedfunn i en oppsummerende diskusjon. Deretter reflekterer vi over studiens styrker og begrensninger. Avslutningsvis ser vi på implikasjoner for videre forskning på barn og unges erfaring med å bli sakkyndig vurdert i en oppsummerende kommentar.

2.0 Begrepsavklaring

I dette kapitlet vil vi gjøre rede for flere begreper som er relevante og gjennomgående for studiens tema. Basert på en skjønnsmessig vurdering har vi valgt å presentere begreper som best mulig speiler både problemstilling, teori og forskning, samt funn i studien vår. I faglige sammenhenger er det vanlig å benytte ulike begreper om både utøver av et yrke og mottaker av tjenestetilbud. Med hensikt om best mulig flyt i teksten, har vi valgt å benytte begrepene bruker og profesjonsutøver. I vår studie er profesjonsutøveren den som utøver sitt spesifiserte yrke, og brukeren en betegnelse for barnet som mottar hjelp.

2.1 Barn

Vi har valgt å ta utgangspunkt i barnekonvensjonen sin definisjon av barn. Ifølge barnekonvensjonen artikkel 1 defineres barn som «ethvert menneske under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig på et tidligere tidspunkt etter den lovgivning som er gjeldende for barnet» (FN, 1989, artikkel 1). Informantene i denne oppgaven har alle opplevd sakkyndig vurdering før fylte 18 år og omfattes derfor av denne definisjonen av barnebegrepet.

2.2 Sakkyndig (fagperson)

I barnevernssaker der det gjennomføres sakkyndige vurderinger, blir vurderingene gjennomført av såkalte sakkyndige fagpersoner. I Norge er de fleste sakkyndige psykologer, psykologspesialister, psykiatere eller andre faggrupper som har tatt et utdanningsprogram for barnefaglige sakkyndige (Bufdir, 2017). En sakkyndig blir oppnevnt i de sakene der det er behov for fagekspertise for å få oppklart eller vurdert spørsmål, samt å få en vurdering som kan benyttes som bevis i en barnevernssak (Haugli & Nordhelle, 2014, s. 96). Den sakkyndige opptrer som en selvstendig fagperson uavhengig av avgjørelsesorganer og andre parter (Bufdir, 2021, s. 24). En sakkyndig fagperson kan belyse barnevernssaken fra et annet perspektiv og videre komme med nyttige råd til saksbehandleren i barnevernet. Vurderingene kan også bidra til å gi saken ny retning. På den måten stiller den sakkyndige sin fagkunnskap til disposisjon for et system som skal trekke beslutninger om både hvordan virkeligheten har vært og hvordan den kan bli i framtiden (Haugli & Nordhelle, 2014, s. 96). I Norge finnes det en sakkyndigliste med oversikt over personer som har fullført et utdanningsprogram for å kunne utøve arbeid som sakkyndig. Utdanningsprogrammet er administrert av norsk psykologforening. For å stå på listen kreves det i tillegg til fullført utdanningsprogram som hovedregel autorisasjon som psykolog eller lege, 45 timer med veiledning og gjennomføring av minimum tre sakkyndigutredninger (norsk psykologforening u.å.).

2.3 Sakkyndig vurdering

Barneverntjenesten har noen ganger behov for ekstern hjelp for å gjennomføre undersøkelser (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 106). Dette kan gjelde saker der barnevernet ønsker et bedre grunnlag for å vurdere om det bør iverksettes tiltak, vurdering av allerede igangsatte tiltak, fratakelse av foreldreansvar eller om saken bør henlegges (Melinder et al., 2021, s. 53). I disse tilfellene gjennomføres det en såkalt sakkyndig vurdering. Ifølge Backe-Hansen og Øvreeide (1999, s. 34) defineres en sakkyndig vurdering som «en serie kliniske og sosiale slutninger, med sikte på å komme frem til et resultat som kan rettfærdiggjøres innen en gitt tidsramme».

Vurderingen utføres av en sakkyndig, og den sakkyndige arbeider etter et mandat som bestemmer hvilke områder som skal undersøkes nærmere. Mandatet er det ansatte i barnevernet som utformer og overleverer til den sakkyndige (Bunkholdt og Kvaran, 2015, s. 106). Undersøkelsen har som formål å gi en barnefaglig vurdering av hva som vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg på kort og lang sikt, eller en faglig vurdering av andre spesifiserte tema (Bufdir, 2017).

Det er tre sentrale elementer i en sakkyndig vurdering: informasjonsinnhenting, informasjonsbearbeiding og avveininger i forhold til den sakkyndiges mandat (Backe-Hansen & Øvreeide, 1999). Dette innebærer å innhente tilstrekkelig informasjon for å kunne gjøre vurderinger ut fra mandatet, og Backe-Hansen & Øvreeide (1999, s. 38) trekker frem kontakt med barnet og involverte parter i saken som en sentral del av informasjonsinnhenting. Informasjonsbearbeidelsen kjennetegnes som den sakkyndiges selvstendige og profesjonelle bidrag til opplysning og avklaring av saken (Backe-Hansen & Øvreeide, 1999, s. 42). En potensiell fallgrube i arbeidet, er at den sakkyndige trekker slutninger for tidlig i prosessen og på den måten risikerer at informasjonsinnhenting blir preget av å være hypotesebekreftende fremfor å være utforskende. Avveiningene i forhold til mandatets spørsmål er det siste elementet. Det innebærer at konklusjonene som trekkes må ha en logisk sammenheng med det som er gjort av arbeid i forkant. Det må også være mulig for andre som leser rapporten i etterkant av vurderingen å se sammenhengen mellom de ulike elementene som har ført frem til den aktuelle konklusjonen (Backe-Hansen & Øvreeide, 1999, s. 45).

2.4 Anerkjennelse

Alle mennesker har behov for anerkjennelse for å danne identitet og bli selvstendige (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 99; Natland & Rasmussen, 2012, s. 7). Anerkjennelse gir mulighet for ulike måter å forstå selvet og kan oppnås på flere måter, eksempelvis gjennom å oppleve kjærlighet, rettslig anerkjennelse og solidaritet (Honneth, 2006, s. 181).

Anerkjennelse innebærer blant annet å bli verdsatt i følelsesmessige relasjoner, å ha tilgang på rettslige goder i samfunnet og å bli verdsatt i det sosiale fellesskapet på tross av ulike egenskaper og holdninger (Hasle, 2013, s. 71; Honneth, 2006; Mevik & Juul, 2019, s. 2018). Det motsatte av anerkjennelse er disrespekt eller krenkelse. Krenkelse viser til manglende anerkjennelse og et aspekt ved en atferd som påvirker menneskers selvforståelse på en negativ måte. Eksempler på krenkelser kan være mishandling, manglende tilgang på rettigheter eller sosial ekskludering (Honneth, 2006; Natland & Rasmussen, 2012, s. 7).

2.5 Tillit

Å skape tillit er grunnleggende i arbeid med barn og unge. Tillit kan være utfordrende å oppnå fordi det i utgangspunktet kan være vanskelig å tilfredsstillere krav om likeverd og respekt i en relasjon mellom barn og voksen (Øvreeide & Backe-Hansen, 1999, s. 239). For at et barn skal våge å snakke fortrolig med en voksen må det skapes tillit og da spiller tid en viktig rolle. Tillit kan ikke kreves, det må fortjenest (Mevik & Juul, 2019, s. 220) Dersom barn ikke blir møtt med forståelse og anerkjennelse kan det resultere i mistillit til den voksne (Mevik & Føllesø, 2016 referert i Mevik & Juul, 2019, s. 220). Å skape god kontakt med det individuelle barnet er viktig i alt barnevernsarbeid. Kontakten forutsetter at man er sensitiv overfor barnet og villig til å tilpasse seg barnets nivå og muligheter for å kommunisere (Mevik & Juul, 2019, s. 219). Noe av det som skaper ro og tillit kan eksempelvis være hvordan man blir møtt, blikkene som utveksles, de første ordene som blir sagt, atmosfæren i rommet og åpenheten rundt hensikten med møtet (Studsroed et al., 2019, s. 17).

2.6 Medvirkning

Medvirkning handler om barnets rett til å bli hørt og ha innflytelse i alle forhold som angår dem (Bufdir, 2018). Med det menes at barn får muligheten til å formidle sin mening om noe, og at meningen blir tatt på alvor og lyttes til (Ungmed, u.å.). I det norske barnevernet er det et rettslig forpliktende premiss som gir barn rett til å delta i egen sak (Gulbrandsen et al., 2012, s. 54). Barns rett til deltakelse gjelder både på et individuelt og et kollektivt nivå. Det individuelle nivået handler om retten til å bli hørt i saksbehandling i forvaltningen og domstolene i saker som berører barnet. Den individuelle retten til å delta gjelder også i barnehagen, skolen, i familien og på fritidsaktiviteter. Det kollektive nivået omhandler eksempelvis alle former for deltakelse i ungdomsråd og barneparlamerter der barn som samfunnsborgere har rett til å bli hørt (Backe-Hansen, 2016, s. 39; Strandbu, 2011, s. 12). Medvirkning skal skje på både et politisk, systemisk og individ- og gruppenivå. Medvirkning kan ikke velges bort av profesjonsutøvere da det er lovfestet som en rettighet i ulike lover og forskrifter (Backe-Hansen, 2016, s. 38; Jensen & Ulleberg, 2011, s. 200-201).

3.0 Teoretisk forankring

I dette kapittelet blir studiens teoretiske perspektiv redegjort for. Ettersom formålet for studien er å undersøke hvilke erfaringer barn og unge har med det å bli sakkyndig vurdert, har vi valgt teori som på best mulig måte belyser både tematikk og problemstilling.

Innledningsvis vil teori om barneperspektivet fra «becomings» til «beings» bli presentert.

Deretter vil teori om medvirkning, hvor en medvirkningstrapp og en prosessmodell blir presentert. Avslutningsvis vil teori om makt med blick på et strukturelt og relasjonelt

perspektiv redegjøres for. I tillegg vil perspektivene paternalisme og myndiggjøring innenfor makt belyses.

3.1 Et barneperspektiv – fra «becomings» til «beings»

Synet på barn har endret seg med årene og skiftet forbindes gjerne med begrepene

«becoming» og «beings». Hvordan barn og barndom som begreper forstås varierer mellom ulike fagdisipliner. Med utgangspunkt i et historisk perspektiv ble barn før i tiden ansett som et inaktivt medlem av familien med behov for å beskyttes fra voksenlivet og dets harde arbeid (Cunningham, 1991 referert i Kehily, 2015, s. 2). Denne ideen bidro til å utvikle en forståelse av at barndom var et slags forstadium til voksenlivet («adult-in-the-making»), hvor omsorg og beskyttelse var nødvendige forutsetninger i forberedelsen til voksenlivet (Kehily, 2015, s. 4).

Filosofen John Locke var spesielt opptatt av ideen om barn i utvikling («becomings»). Locke mente at barn kommer til verden med blanke ark, men at de med veiledning og oppdragelse fra voksne utvikler seg til rasjonelt tenkende mennesker. En slik forståelse tar utgangspunkt i at barnet er i en kontinuerlig utviklingsprosess, og voksne tillegges ansvar for å gi

oppdragelse som bidrar til at barnet utvikler seg til ansvarsfulle og deltakende

samfunnsborgere. I nyere tid har forståelsen av barn og barndom endret seg, og på 90-tallet

skjedde et perspektivskifte (Ansell, 2017, s. 23). Skiftet bidro til en forståelse av barndom

som sosialt konstruert, noe som innebar at barn ble ansett som sosiale aktører med evne til å

både fortolke og skape mening fremfor å være inaktive vesener som passivt blir sosialisert inn i voksenlivet (Ansell, 2017, s. 23-24). Tanken om barn som sosialt konstruerte hadde røtter i

en sosiokulturell tilnærming til forståelsen av barn og søken etter å forstå konseptet barn i seg selv fremfor å anse barn som en tilstand før voksenlivet (Jenks, 2015, s. 53). Ved å studere

barn i deres hverdagslige liv ble barn over tid ansett som sosialt kompetente og med evnen til å gjøre seg opp meninger knyttet til eget liv (Ansell, 2017, s. 25). Utviklingen bidro videre til

at barn i større grad ble ansett som aktører i eget liv, og ikke nødvendigvis passive vesener med behov for omsorg og beskyttelse (Prout & James, 1990 referert i Ansell, 2017, s. 25).

3.1.1 Barneperspektiv i norsk kontekst

Også i Norge har barn tradisjonelt sett blitt ansett som «uferdige voksne» («becomings») og vært forstått ut fra hva som anses som voksnes mål, erfaringer og opplevelser (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 25). Barn har mangler i sin utvikling sett i forhold til voksne, både når det gjelder kognitive og språklige ferdigheter, emosjonell modenhet og annen utvikling. Barn har derfor behov for omsorg og beskyttelse i utviklingen til voksenlivet. En slik forståelse er gjerne forbundet med et såkalt evaluerende-normativt perspektiv som tar utgangspunkt i hvilke forskjeller det er mellom barn og voksen (Paulsen & Studsrød, 2015, s. 25).

Perspektivet har røtter i tradisjonell utviklingspsykologi og baserer seg på en generalisert forståelse av barn, der det antas at det finnes en «naturlig» framgang i barns utvikling og modning (Gulbrandsen et al., 2012, s. 56; Paulsen & Studsrød, 2019, s. 26).

Profesjonsutøvere kan med utgangspunkt i en slik forståelse foreta standardiserte vurderinger og videre anta noe om hva det vil si å være barn med bakgrunn i sin empiri (Paulsen & Studsrød, 2015, s. 25-26). Ifølge Eide og Winger (2003, s. 17) har det å se barnet som meningsbærende og meningsskapende aktører blitt en stadig økende tendens i arbeidet med barn i senere år. Denne måten å forstå barn på innebærer at barndommen anerkjennes som en egen livsfase fremfor et stadie forut for voksenlivet, og kalles for å se barn som såkalte «beings» (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 26). Barn anses slett ikke som passive eller hjelpeløse, men som kompetente aktører med kunnskap om eget liv med evne til å tolke, vurdere og handle. Innenfor forståelsen av barn som «beings» foreligger det et juridisk aspekt, noe som innebærer å anerkjenne at barn er aktive deltakere i samfunnet med individuelle rettigheter. Denne anerkjennelsen har i senere år gjort seg spesielt tydelig i lovverket. Blant annet bygger barnekonvensjonen på prinsippet om at barnet er unikt, og gjennom en ratifisering av konvensjonen har barns posisjon som «beings» blitt styrket. I barnekonvensjonen blir barn ansett som selvstendige individer med rettigheter, blant annet sett i forhold til voksne, stat, skole, profesjonsutøvere, foreldre med mer (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 27).

3.2 Barns medvirkning

Å la barn medvirke er viktig av flere grunner, blant annet for å skape forutsigbarhet og trygghet, samt å styrke de unges posisjon og rettssikkerhet (Bufdir, 2018). Medvirkning er nødvendig ut fra et prinsipielt, politisk, faglig og menneskelig perspektiv ettersom barn og unge har viktige bidrag å komme med (Backe-Hansen, 2016, s. 40). Barns medvirkning har de siste tiårene blitt satt på den politiske og faglige dagsorden. Det har blitt en mer moderne tenkning om barn som medborger i samfunnet. Økende utdanning, demokratisering av samfunn og lettere tilgang på informasjon og kunnskap har påvirket relasjonen mellom profesjonsutøver og barn til å bli mer likeverdig enn tidligere. Aktørskap blir definert som enkeltindividets evne til å handle selvstendig og ta avgjørelser på fritt grunnlag. I dag ses barn på som handlende aktører i større grad enn tidligere (Backe-Hansen, 2016, s. 38; Jensen & Ulleberg, 2011, s. 200-201). Det finnes mye kunnskap om barns kompetanse på eget liv, noe som tidligere har vært preget av manglende tillit både når det gjelder kvalitet og troverdighet rundt barns fortellinger om egen situasjon (Morrow & Richards, 1996 referert i Backe-Hansen, 2016, s. 40). Brukerorganisasjoner som landsforendringen for barnevernsbarn og forandringsfabrikken har vært viktige bidragsytere både når det gjelder medvirkning og troverdigheten til barns kunnskap om eget liv sett fra et ungdomsperspektiv (Backe-Hansen, 2016, s. 41).

Etter ratifiseringen av barnekonvensjonen i 1991 ble barn sine rettigheter i Norge styrket (Backe-Hansen, 2016, s. 39; Strandbu, 2011, s. 12). Innen medvirkning kan det være nyttig å skille mellom begrepene tilstedeværelse og medvirkning (Lansdown, 2010, Paulsen, 2016, Vis, 2015 referert i Paulsen & Studsrød, 2019 s. 33). Begrepet tilstedeværelse brukes gjerne når barn har fått mulighet til å snakke med en voksen, men barnets synspunkter blir kun registrert og ikke tatt hensyn til i beslutningene. Medvirkning henviser derimot til de situasjoner hvor barnets meninger får innvirkning på beslutningene som skal tas (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 33).

3.2.1 Modeller som tar for seg medvirkning

De siste 20-30 årene har det blitt utviklet og presentert mangfoldige modeller som tar for seg medvirkning med fokus på barn og unge. Felles for modellene er at de tar for seg prosesser som går fra lite medvirkning til mye medvirkning (Backe-Hansen, 2016, s. 43).

I barnevernkontekst har særlig barns medvirkning vært et mye omdiskutert tema de senere årene, og utviklingen av modeller forteller noe om engasjementet rundt temaet (Backe-

Hansen, 2016, s. 44). Eksempler på to av disse modellene er Shier sin medvirkningstrapp (2001) for barn og prosessmodellen til Strandbu (2011) som vi nå vil presentere.

3.2.1.1 Medvirkningstrapp for mulighet til å medvirke i egen sak

Harry Shier har på bakgrunn av Arnstein (1969) og Hart (1992) sine modeller for medvirkning, utviklet en medvirkningstrapp som skal være til hjelp i arbeidet med å øke barns muligheter for deltakelse og medvirkning i beslutningstaking. Medvirkningstrappen baserer seg på fem trinn for at barn skal kunne delta (Shier, 2001, s. 107). Modellen kan sies å være en forenklet utgave av Hart (1992) sin modell, som igjen var en tilpasning av medvirkningsstigen til Arnstein fra 1969 (Havnen et al., 2020, s. 33). I medvirkningstrappen til Shier identifiseres ulike nivåer for barns deltakelse gjennom å samhandle med voksne (Shier, 2001, s. 116).

Medvirkningstrappens fem trinn:

1. Barnet lyttes til
2. Barnet får støtte til å uttrykke egne meninger
3. Barns synspunkt tas med i betraktning
4. Barnet er involvert i beslutningsprosesser
5. Barnet deler makt og ansvar for beslutninger

(Shier, 2001, s. 110)

Medvirkningstrappen har også tre stadier på hvert av de fem nivåene; åpenhet (*openings*), muligheter (*opportunities*) og forpliktelse (*obligations*). Det første stadiet handler om at profesjonsutøveren forplikter seg til å jobbe på bestemte måter med medvirkning. Det andre stadiet forekommer når profesjonsutøveren sitt behov for å kunne legge til rette for medvirkning er imøtekommet. Det siste stadiet handler om at det etableres bestemte retningslinjer innenfor en organisasjon, noe alle profesjonsutøvere i organisasjonen er forpliktet å jobbe etter. Det vil dermed være innebygget i systemet å jobbe på en bestemt måte som fremmer barns medvirkning (Shier, 2001, s. 110).

Det første trinnet handler om at når barn uttrykker ulike synspunkter blir de lyttet til av profesjonsutøveren (Shier, 2001, s. 111). Det legges ingen innsats i å undersøke hvilke synspunkter barnet har dersom de ikke uttrykker dette selv. På dette nivået er det en oppfatning at barn vanligvis ikke er interessert i å ha medbestemmelse i saker som dreier seg om beslutninger. I mange rapporter finnes det likevel motstridende utsagn som uttrykker om at

dersom barn får spørsmål om det har de sterke behov for å utrykke seg mer (Shier, 2001, s. 112). I henhold til de tre stadiene handler åpenhet om at profesjonsutøveren evner å lytte. Mulighet handler om at det blir lagt til rette for at barnet kan snakke med profesjonsutøveren, eksempelvis ved å sitte et rolig sted. Forpliktelse krever at det å lytte blir organisasjonens norm for alle ansatte (Shier, 2001, s. 112).

På det andre trinnet anerkjennes det at det er flere årsaker til at barn som kan ha ulike meninger likevel ikke uttrykker disse til profesjonsutøvere som jobber med dem. Eksempelvis kan det være mangel på selvtillit, tidligere erfaringer med å ikke bli lyttet til eller manglende mulighet for å delta og å si sin mening. For at barn skal kunne gi uttrykk for sine meninger er profesjonsutøveren nødt til å jobbe med å støtte og muliggjøre de eventuelle barrierene barnet har (Shier, 2001, s. 112). Når det gjelder stadiene på det andre trinnet i medvirkningstrappen handler åpenheten om at organisasjonen eller profesjonsutøveren er klar til å iverksette tiltak som kan hjelpe barnet med å utrykke seg. Muligheten skjer når profesjonsutøveren legger til rette for at barnet gis mulighet til å utrykke egne meninger, eksempelvis gjennom alderstilpassende aktiviteter. Forpliktelse krever at organisasjonen må ha retningslinjer for hvordan profesjonsutøverne kan iverksette tiltak for å sikre at barn blir støttet i å utrykke sine meninger (Shier, 2001, s. 112).

Det tredje trinnet handler om at barns synspunkter skal tas hensyn til. Trinn tre er gjort obligatorisk av alle land som har ratifisert barnekonvensjon (Shier, 2001, s. 113) og ved å realisere det tredje trinnet oppnår en barns medvirkning slik det presenteres juridisk, jf. barnevernloven §1-6. Når barns synspunkter skal tas hensyn til betyr det likevel ikke at en beslutning alltid må tas i samsvar med hva barnet selv ønsker. I saker hvor barnets ønsker ikke er eller blir oppfylte, vil det være ekstra viktig å gi barna en god begrunnelse på hvorfor (Shier, 2001, s. 113). Åpenheten forekommer når organisasjonen eller profesjonsutøveren er klar for å ta hensyn til de synspunkter barnet uttrykker, mens muligheten skjer når det finnes beslutningsprosesser som lar organisasjoner gjøre det mulig å ta hensyn til barnets synspunkt. Forpliktelsen skjer når organisasjonen implementerer barnekonvensjonen artikkel 12 som retningslinje (Shier, 2001, s. 113).

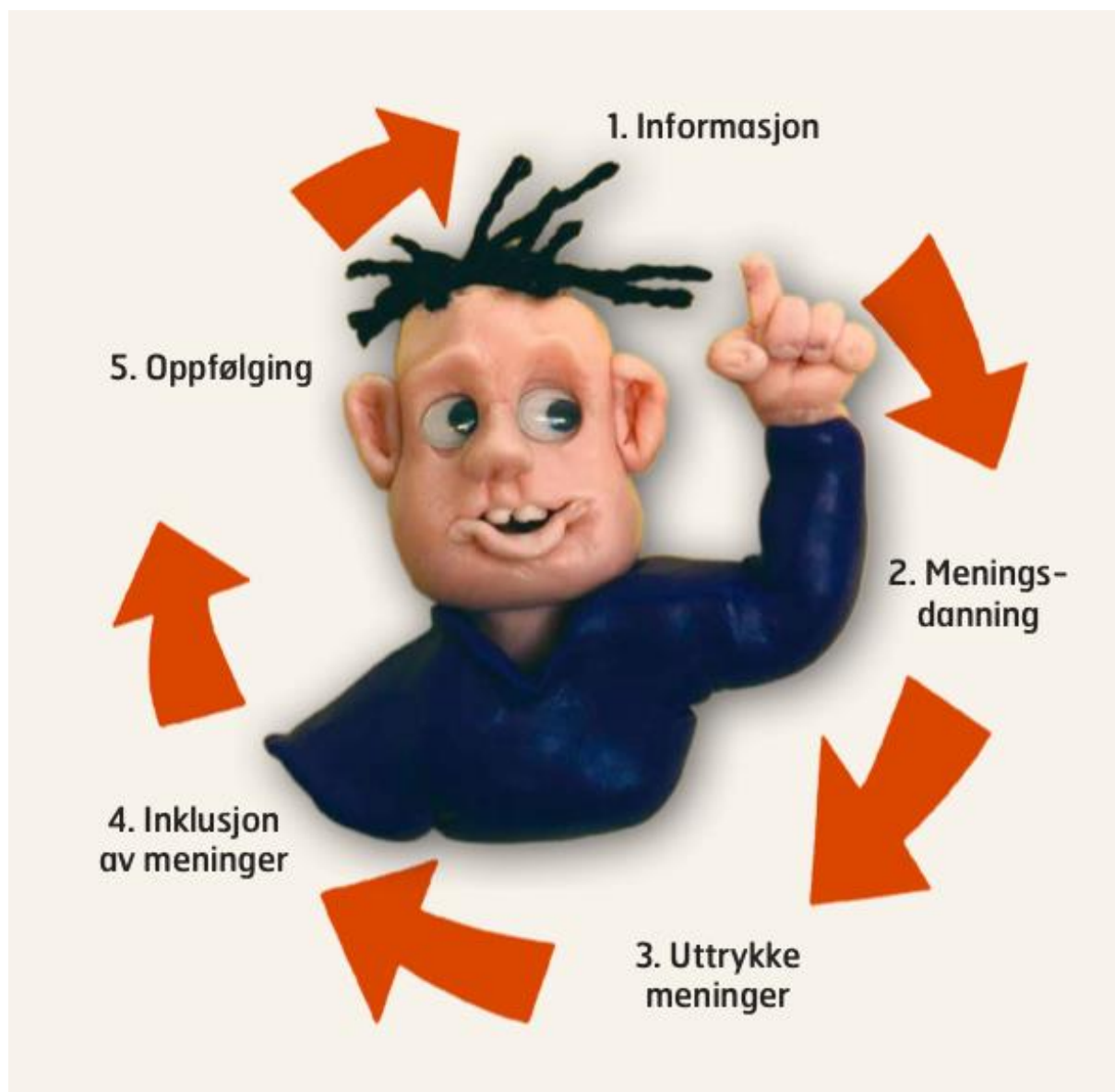
På det fjerde trinnet skjer det en overgang fra å høre på barnet til å aktivt la barnet delta i beslutningstaking (Shier, 2001, s. 113). Barnet blir mer direkte involvert i beslutninger som tas, eksempelvis dersom barn og voksne møtes sammen og planlegger en aktivitet i samråd. Å

la barn delta på dette nivået kan medføre flere fordeler, eksempelvis økt kvalitet på tilbud, økt følelse av eierskap til egen sak og videre grunnlag for senere medborgerskap og deltakelse i samfunnet. Å forbedre tjenestetilbudet kan også oppnås på de lavere trinnene, men de andre eksemplene nyttiggjøres når barnet aktivt blir involvert (Shier, 2001, s. 114). Åpenheten skjer når profesjonsutøveren anerkjenner at barnets medvirkning kan skape endring i saksprosessen. Muligheten skjer når det legges til rette for at barnet får delta i beslutningsprosessen. Det kan imidlertid kreve en del endringer i organisasjonen sin drift da beslutningsprosessen i de fleste tilfeller er lite barnevennlige. Forpliktelse forekommer når organisasjonen gjør det til sin praksis å involvere barnet i beslutningsprosesser, og forplikter seg til å mestre eventuelle hindringer som står i veien (Shier, 2001, s. 114).

Trinn fem oppnås når profesjonsutøveren forplikter seg til å utjevne det asymmetriske maktforholdet mellom profesjonsutøver og barn ved å styrke barnets maktposisjon. På det femte trinnet er det ingen forpliktelse i henhold til barnekonvensjonen, og beslutninger om et mer symmetrisk maktforhold må derfor basere seg på fordeler og risikoer som kan forekomme. Dersom en beslutning skulle få uheldige konsekvenser er det ifølge medvirkningstrappen viktig at profesjonsutøveren og barnet tar ansvar for beslutningen som er tatt. Barn skal likevel ikke presses til å ta ansvar dersom de selv ikke ønsker det eller om det ikke er forsvarlig med tanke på deres utvikling og forståelse av situasjonen (Shier, 2001, s. 115). Åpenheten skjer når profesjonsutøveren og organisasjonen evner å dele beslutningsmakten mellom seg og barnet. Muligheten forekommer når det legges til rette for at barnet skal få beslutningsmakt, og forpliktelsen skjer når organisasjonen har retningslinjer som sier noe om barn og profesjonsutøverne sin mulighet og rett til å dele på ansvar og makt (Shier, 2001, s. 115).

3.2.1.2 Prosessmodell for medvirkning

Ovenfor har vi presentert Shier sin medvirkningstrapp som er utviklet for barns medvirkning generelt i beslutningsprosesser, men det finnes også mer spesifikke modeller for barns medvirkning i barnevernet (Havnen et al., 2020, s. 34). En av disse er en norsk prosessmodell for barns deltakelse (Strandbu, 2011, s. 109). Modellen er inspirert av blant annet medvirkningstrappen til Shier og foregår som en prosess gjennom fem trinn. Modellen forsøker å svare på hva deltakelse er og hvordan det kan legges til rette for barns deltakelse i praksis. Prosessmodellen beskrives som en sirkulær prosess på følgende måte (Strandbu, 2011, s. 109-110):

(Strandbu & Vis, 2008, s. 36)

Det første nivået handler om nødvendigheten av å få informasjon, og både artikkel 13 i barnekonvensjonen og § 6-3 i barnevernloven forankrer barns rett til informasjon i saker som angår seg. Barn har behov for informasjon i hele saksprosessen for å kunne delta og dele meninger i saker som omhandler dem. Informasjonen kan handle om barnevernet og dets rolle, planlegging, gjennomføring og oppfølging av saken. Det er nødvendig at barn har kunnskap om både deres rettigheter til å delta og hva det innebærer. I tillegg er det viktig at barn får mulighet til å dele informasjon. Når barn får informasjon gis de mulighet til å danne

egne meninger og håndtere egen situasjon (Strandbu & Vis, 2008, s. 35; Strandbu, 2011, s. 111-112).

Det andre nivået handler om at barn trenger hjelp til å danne meninger. I noen sammenhenger kommer ikke barnets mening tydelig nok frem. Profesjonsutøveren må da reflektere over hvordan meninger dannes og hvor vanskelig det kan være å ha meninger i enkelte sammenhenger. For å kunne mene noe må det antas at man har en bevissthet om eget ståsted og situasjon (Strandbu & Vis, 2008, s. 35; Strandbu, 2011, s. 113). Barn har behov for støtte og hjelp for å kunne forstå sin egen rolle i saken og gjennom en bevisstgjøringsprosess kan profesjonsutøveren hjelpe barnet med å danne egne meninger. Prosessen foregår i samhandling og samtaler med andre og gir barnet anledning til å se seg selv fra et annet perspektiv (Strandbu & Vis, 2008, s. 35; Strandbu, 2011, s. 117).

Det tredje nivået handler om at barn må gis anledning til å dele oppfatninger og meninger de har for at de skal ha mulighet til å påvirke beslutninger som skal tas. Ikke alle barn har mot til eller ønske om å oppsøke det som kan virke truende og usikkert (Strandbu, 2011, s. 117). Enkelte barn formidler erfaringer, tanker og meninger med letthet uten støtte utenfra. Andre klarer ikke å komme med meninger på egenhånd og har behov for bistand fra en kompetent voksen støtteperson som kan formidle meninger direkte fra barnet eller på vegne av dem (Strandbu, 2011, s. 118; Havnen et al., 2020, s. 35). Dersom barnet ikke ønsker å delta ved å uttrykke egne meninger, har barnet fortsatt like mye rett på informasjon både i forkant, underveis og etter en beslutning fattes (Strandbu, 2011, s. 117).

På det fjerde nivået skal barnets mening betraktes som seriøse innspill og både lyttes til og tas på alvor. For at barnets meninger skal bli hørt og få betydning må profesjonsutøvere være villige til å gi fra seg sin makt og stole på barnets forståelse, ønsker og meninger rundt egen situasjon (Strandbu, 2011, s. 120). Det kommer frem av barnevernloven § 6-3a (1992) at barnets mening skal vektlegges og tydeliggjøres i vedtaket. Barnets mening skal også være en del av vurderingen av barnets beste. Dermed har nivå fire fått et lovmessig gjennomslag da det ikke lenger er en valgmulighet å ikke inkludere barnets synspunkter (Havnen, et al., 2020, s. 36). En utfordring om hvorvidt barnets mening skal tas på alvor eller ikke handler om hvilken vekt barnets mening får. Det innebærer barnets evne til å gi uttrykk for egne meninger og profesjonsutøverens maktposisjon overfor barnet (Strandbu, 2008, s. 19; Strandbu, 2011, s. 120).

Det femte nivået handler om tiden etter at beslutninger er fattet. I etterkant av saker hvor barnet har deltatt i beslutningsprosessen er det vesentlig å følge opp barnet for å sjekke om det har forstått beslutningen som er vedtatt. Barn kan ha ulike reaksjoner eller sitte igjen med spørsmål i etterkant av en beslutning, eksempelvis utrygghet og redsel rundt beslutningene som er vedtatt. Det er viktig at ansvarspersonen informerer barnet om det som er vedtatt og er forberedt på å møte barnets eventuelle reaksjon. Barnet skal være en del av hele prosessen og derfor er ikke barnets deltakelse en enkelthendelse som begynner med nivå en og avslutter med nivå fem, men heller en kontinuerlig prosess som aldri helt tar slutt (Havnen et al., 2020, s. 36; Strandbu, 2008, s. 21; Strandbu, 2011, s. 120-121).

3.3 Relasjon og relasjonskompetanse

Sollesnes skriver at «arbeidet mellom profesjonsutøveren og brukeren forgår innenfor rammen av en relasjon» (Sollesnes, 2016c, s. 91). Noen mennesker kan ha vanskeligheter med å sette ord på tanker og følelser. Profesjonsutøveren sin hovedoppgave blir å tolke brukerens ulike signaler for å lykkes i arbeidet, istedenfor at profesjonsutøveren bestemmer hva som er best for brukeren. Å skape relasjon er en sirkulær arbeidsprosess der begge parter bidrar (Sollesnes, 2016c, s. 91). Relasjonskompetanse er ifølge forebygging sine nettsider de ferdigheter, evner, kunnskaper og holdninger som etablerer, utvikler, vedlikeholder og reparerer relasjoner mellom mennesker (Forebygging, 2013). Å utvikle relasjonskompetanse er noe av det viktigste i livene våre, og noe som både kan læres og trenes opp (Spurkeland, 2015).

Relasjoner kan være av både privat (personlig) og profesjonell karakter (Sollesnes, 2016c, s. 89). Erfaringer barn gjør på bakgrunn av tidligere relasjoner danner grunnlag for barnets personlige relasjonskompetanse. Personlig relasjonskompetanse oppstår ikke bare som en egenskap man er født med, men utvikles gjennom hele livet (Sollesnes, 2016c, s. 86). Profesjonell relasjonskompetanse er evnen den profesjonelle har til å gå inn i relasjoner med brukere i arbeidssituasjon (Sollesnes, 2016c, s. 90). Som menneske vil man gå inn i og ut av ulike relasjoner livet ut, korte eller lange, gode eller dårlige. Noen relasjoner velger man selv, andre relasjoner blir man pålagt. Relasjoner i profesjonell sammenheng er som oftest pålagte (Sollesnes, 2016c, s. 86). Relasjoner kan beskrives som komplementære eller symmetriske. Komplementære relasjoner er basert på at partene har ulike rettigheter i relasjonen mens i symmetriske relasjoner oppfattes rettighetene som like (Reichelt & Sundet, 2017, s. 311).

Profesjonsutøvere trenger relasjonskompetanse for å kunne ivareta andre kommunikasjonsutfordringer og muligheter i arbeidslivet. Relasjonskompetansen handler om at profesjonsutøveren skal møte mennesker i yrkessammenhenger på en god og hensiktsmessig måte, og kommunisere på en måte som både gir mening og ivaretar det overordnede formålet med samhandlingen uten å krenke brukeren (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 9-10). Relasjonskompetanse er ifølge Røkenes og Hansen (2012, s. 10) sammensatt, og kravene endrer seg underveis i kontaktføreløpet med brukeren. Profesjonsutøveren sitt ansvar er å etablere, vedlikeholde og avslutte den profesjonelle relasjonen på en god måte. Relasjonskompetansen fordrer også den profesjonelle til å kunne forstå hvordan den andre (brukeren) opplever og forstår det som skjer i samspillet. Profesjonsutøveren legger til rette for relasjonsutvikling både ved å møte brukeren som et selvstendig handlende individ og ved å ta hensyn til brukerens beste (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 11). Røkenes og Hanssen (2012) skriver at en relasjon er viktigere enn det som konkret blir sagt og gjort. Likevel vil det en profesjonsutøver sier og gjør bli fortolket på bakgrunn av relasjonen brukeren har til profesjonsutøveren. I relasjoner som oppleves som trygge kan kritiske kommentarer om brukerens atferd oppleves som omtanke og hjelp, mens i relasjoner som ikke nødvendigvis oppleves som gode kan de samme kommentarene oppfattes som en form for avvisning og sarkasme (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 178).

Røkenes og Hanssen (2012) trekker frem tre forhold for å utvikle en god relasjon; væremåte, empati og anerkjennelse. Profesjonsutøvere vil hele tiden bli vurdert av brukere og derfor er det viktig å tenke på om væremåte fremmer eller hindrer relasjonsutviklingen. Faktorer som spiller en rolle for relasjonen er eksempelvis om profesjonsutøveren fremstår travel eller trygg og vennlig i møte med brukeren, avviser brukeren eller bruker et håndtrykk og har en sittestilling preget av likegyldighet. Måten profesjonsutøveren møter brukeren på har også noe å si for hvor god relasjonen dem imellom blir. Det er viktig at profesjonsutøveren er konsentrert og lytter på det brukeren (barnet) sier, er genuin i mimikken og at språkbruken er tydelig og forståelig. Profesjonsutøveren må kunne forholde seg avslappet i situasjonen og ha kunnskap om hvordan hen kan samtale med barn (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 180-181). Empati er også viktig for å kunne danne en god relasjon og det er avgjørende at profesjonsutøveren klarer å leve seg inn i brukerens subjektive opplevelser både innholdsmessig og emosjonelt (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 181). I samtale mellom profesjonsutøver og bruker kan brukeren føle seg empatisk forstått uten nødvendigvis å sitte

igjen med følelsen av å være akseptert, anerkjent og respektert. En fagperson skal ikke validere ytre atferd, men de indre opplevelsene som ligger til grunn. Kjennetegn ved en anerkjennende holdning kan være at profesjonsutøveren bekrefter brukerens opplevelser og formidler at brukerens kvaliteter eller opplevelser kan deles med andre. Den profesjonelle skal også vise respekt overfor brukeren og tillate forskjeller. Profesjonsutøveren må evne å være nær og likevel holde en viss distanse til andre (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 190-191).

3.4 Makt

Makt kommer til uttrykk på flere måter og er til stede i alle relasjoner mellom bruker og profesjonsutøver (Skau, 2013, s. 31). Selv om man som profesjonsutøver forsøker å innta brukerens perspektiv når man yter hjelp, må man forholde seg til det systemet arbeidet utføres innenfor (Levin, 2015, s. 42). Det er profesjonsutøverens ansvar å passe på at barn og unge ikke utsettes for krenkelser og overgrep samtidig som de utøver hjelp. Makt kan være nødvendig for å yte hjelp og som profesjonsutøver er det viktig å anerkjenne maktspektet som foreligger i egen yrkesrolle. I noen tilfeller kan maktbruk gjøre skade selv om hensikten var å hjelpe. Maktforholdet mellom barn og profesjonsutøver bidrar til å påvirke den asymmetriske relasjonen som er til stede. I tillegg kan det være vanskelig for barn å motsi den profesjonelle dersom det kan medføre sanksjoner eller at man ikke får den hjelpen det er behov for (Levin, 2015, s. 42). Det er mulig å skille makt i ulike aspekter og nedenfor vil vi presentere tre former for makt som kan forekomme i en barnevernkontekst.

3.4.1 Strukturell makt

Det strukturelle perspektivet legger vekt på ulike lovverk, planer, rutiner og strukturer i barnevernsarbeidet ved at flere prosedyrer og regler skal følges når barnevernet skal henlegge eller sette inn tiltak i saker. I barnevernspraksis skal alltid hver enkelt sak vurderes individuelt ut fra den aktuelle situasjonen samtidig som det skal tas hensyn til strukturer, lovverk og skjønn (Moe & Gotvassli, 2016, s. 200-202). Forholdet mellom selvbestemmelse hos brukeren og bruk av makt og tvang er temaer som er svært kompliserte da man som profesjonsutøver har myndighet til å ta avgjørelser på vegne av samfunnet. De ulike sosiale institusjonene i Norge har fått bevilget eller tilskrevet makt, og en institusjon eller profesjonsutøver vil alltid ha et handlingsrom og tolkningsmuligheter til å utvikle sin praksis (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 198). Foucault er en teoretiker som har hatt stor innflytelse på maktdiskusjoner innenfor nyere politisk sosiologi (Ghosh, 2007, s. 324). Ifølge Foucault er makt og kunnskap sterkt forbundet. Et essensielt element innenfor hans forståelse av

strukturell makt er diskurser (Ghosh, 2007; Lossius Westby, 2019). En diskurs forstås som «sannheter» tilhørende ulike kunnskapsfelt som utformer egne regler for både hvordan kunnskap skal forstås og hvem som kan uttale seg på vegne av kunnskapsfeltet (Lossius Westby, 2019, s. 174). Med utgangspunkt i Foucault sin teori, handler profesjonsutøvere ut fra et til enhver tid dominerende sannhetsregime, med andre ord ut fra hva som her og nå anses som rett yrkespraksis (Ghosh, 2007, s. 324).

3.4.2 Relasjonell makt

En annen teoretiker Max Weber, forstår makt som «sjansen til å få gjennomført sin vilje i en sosial relasjon, også ved motstand, uavhengig av hva denne sjansen er basert på» (Weber referert, i Skau, 2013, s. 34). Med denne forståelsen tar Weber utgangspunkt i et relasjonelt perspektiv når det gjelder makt, noe som innebærer at makten knyttes til relasjonen mellom aktører i ulike sosiale sammenhenger (Lossius Westby, 2019, s. 174). Som en annen forståelse av begrepet om relasjonell makt har den norske filosofen Hans Skjervheim gitt begrepene deltaker og tilskuer betydning når det gjelder mellommenneskelige relasjoner (Lossius Westby, 2019, s. 174). Skjervheim trekker et skille mellom det å la seg engasjere i en annens sak, altså å delta, og det å konstatere noe om den andre; å objektivere eller være tilskuer. Det å være deltaker defineres som en som lytter og engasjerer seg i hva den andre er opptatt av og bidrar i diskusjon av en sak. Motsatt kan man innta en posisjon som tilskuer ved å ikke la seg engasjere og ikke vise at man bryr seg om det den andre er opptatt av (Skjervheim, 1996, s. 80). I barnevernkontekst kan det eksempelvis være at profesjonsutøveren vurderer en ungdom sin virkelighetsbeskrivelse og oppfatning som avvikende (Lossius Westby, 2019, s. 174). Skjervheim retter kritikk mot hvordan faktabaserte vitenskaper som psykologi og sosiologi behandler menneskelige meninger som fakta, noe som resulterer i at mennesket blir ansett som et objekt fremfor et tenkende subjekt (Skjervheim, 1996, s. 75).

Et sentralt begrep innenfor relasjonell makt er definisjonsmakt, som definerer og beskriver virkeligheten (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 199). Profesjonsutøveren kan utøve definisjonsmakt med sin faglige kunnskap og et profesjonelt språk, og har videre makt til å få gjennomslag for sin versjon av virkeligheten. En del av det å opptre profesjonelt handler dermed om å erkjenne maktforholdet i relasjonen til brukeren, samt å tydeliggjøre og erkjenne hvilke begrensninger og utfordringer maktforholdet kan innebære. Et viktig aspekt ved definisjonsmakten er utviklingen av tillit og ansvar i relasjonen til brukeren.

Profesjonsutøveren må samtidig være seg bevisst den myndigheten de har over brukere. Faglige kunnskaper og et godt utviklet profesjonelt språk kan brukes til å skape tillit, men brukere kan også føle seg overkjørt og hjelpeløse dersom deres erfaringer ikke lyttes til. På den måten kan brukere oppleve å havne i en slags avmaktsposisjon. I tilfeller hvor profesjonelle anvender sin definisjonsmakt ved å bruke uforståelig språk og begreper for å fatte avgjørelser, står den profesjonelle i fare for å utøve paternalisme. Avgjørelsen vil da være på bakgrunn av profesjonsutøveren sin definisjonsmakt gjennom fortolkninger og forklaringer, og ikke et reelt samarbeid med brukeren (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 199-200).

3.4.3 Paternalisme og myndiggjøring

Begrepet paternalisme betyr opprinnelig «faderlighet». I faglig sammenheng betyr paternalisme at den profesjonelle har bedre kunnskap om hva som er best for brukeren enn brukeren selv (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 199). Et eksempel på å opptre paternalistisk er når profesjonelle på grunnlag av sin fagkunnskap velger å gjennomføre hjelp fordi den profesjonelle vet hva barnet trenger (Sollesnes, 2016b, s. 160). Paternalisme kan forekomme i både negativ og mer positiv forstand. En positiv paternalistisk handling kan eksempelvis være at en voksenperson fysisk griper inn og hindrer et barn i å bli skadet fordi vedkommende vet bedre enn barnet hva som vil være til det beste (Sollesnes, 2016a, s. 59).

Myndiggjøring (*empowerment*) er et viktig teoretisk begrep i sosialt arbeid som legger føringer for hvordan man utøver arbeid i relasjon med andre (Ellingsen & Schiøll Skjefstad, 2015, s. 97). Begrepet kan ses på som en motsats til paternalisme da det innebærer å ta kontroll over eget liv ved å mobilisere eller å ta i bruk egne ressurser for å hjelpe seg selv ut av vanskelige livssituasjoner (Ellingsen & Schiøll Skjefstad, 2015, s. 104). Myndiggjøring kan kobles opp til selvhjelp der profesjonsutøveren skal hjelpe brukeren til å myndiggjøre seg selv ved å sette inn ressurser, både i brukerens omgivelser og ved brukeren selv. Å praktisere myndiggjøring kan innebære at den faglige innflytelsen og kontrollen til profesjonsutøveren blir svekket til fordel for å gi brukeren mer makt, ansvar og kontroll over eget liv. Når myndiggjøring praktiseres vil det kunne utfordre den faglige oppfatningen av hva profesjonsutøveren mener er til det beste for brukeren (Ellingsen & Schiøll Skjefstad, 2015, s. 105-106).

4.0 Forskningsgjennomgang

I dette kapittelet presenterer vi vår forskningsgjennomgang. Vi har valgt å ta utgangspunkt i tre forskningsområder som er relevante for studiens overordnede tematikk.

Forskningsområdene gjelder forskning om sakkyndige og bruken av sakkyndige i barnevernkontekst, forskning om barns medvirkning og rett til deltakelse i barnevernet. Til slutt vil vi presentere forskning om hvordan makt kommer til uttrykk i det arbeidet barnevernet utfører.

4.1 Litteratursøk

Innledningsvis i prosessen med å finne relevant forskning og litteratur til studien noterte vi ned flere emneord som kunne være av relevans for studien. Med hjelp fra bibliotekar fikk vi gode innspill til søkeord som kunne gi matnyttige resultater. Vi opplevde at det var krevende å finne forskning som omhandlet erfaringer knyttet til sakkyndig vurdering, og forsøkte derfor både å spisse inn utvalg av emneord og benytte oss av flere databaser i søken etter relevant forskning. Databasene vi brukte mest var Oria, Google Scholar, Lovdata og Idunn.

Våre overordnede tema for litteratursøk var «barn og unges erfaringer», «sakkyndige eksperter» og «sakkyndig vurdering». Vi har søkt etter forskning fra 2010 da BSK ble opprettet (Statens sivilrettsforvaltning, u.å.) for å fremme forskning som var av nyest mulig karakter ettersom dette er et forskningsområde det er naturlig å tenke at er i konstant og dynamisk utvikling. Søk etter litteratur om medvirkning og makt i barnevernkontekst hadde vi ikke samme tidsbegrensning på. Eksempler på emneord som ble benyttet med ulike kombinasjoner er: barn, unge, ungdom, erfaring, sakkyndig, deltakelse, medvirkning, medbestemmelse, brukermedvirkning, deltakelse, erfaring, «barn* stemme», child*, Adolescent*, youth, «Young people», «young adult», juvenile*. minor*, participat*, «co-determination», cooperat*, partaking*, experience*, voice*, involv*, feelings*, attitude*, reflections*, opinion*, sakkyndig, «sakkyndig vurdering», expert*, professional*, specialist*, psychologist*, witness*, report* evaluation*, omsorgsovertakelse, fosterhjem, barnevernsinstitusjon, barneverninstitusjon, “care order*”, “out of home placement*”, “foster care”, institution*, remov*. Flere av søkeordene har stjernemarkøren (*) bak seg og ble brukt for å gi flere endinger med samme betydning. I søk etter forskning ble det også gjort søk i databasen PsycINFO, men den ble etter hvert utelukket da det ble vanskelig å avgrense bruken av emneord og sammensetninger. Resultatene vi fikk var enten veldig mange, eller veldig få, og med lite relevans for studiens tema.

Vi brukte også referanselistene i de artiklene og bøkene vi fant for å ettersøke mer relevant litteratur og forskning. Tilnærmingen benyttet vi spesielt når det kom til å søke etter litteratur og forskning om bruken av sakkyndige i barnevernet da utvalget har vært smalt i utgangspunktet. Vi har også henvendt oss direkte til forfattere av relevante forskningsartikler med spørsmål om innspill til annen litteratur som kunne være av relevans for studien vår.

4.1.1 Hvordan er bruken av sakkyndige i barnevernet?

Det finnes både nasjonal og internasjonal forskning som belyser bruken av sakkyndige fagpersoner i barnevernssammenheng. Ved å presentere både nasjonal og internasjonal forskning har vi forsøkt å skape et bredt spekter av hvordan sakkyndige både blir ansett og anvendt i barnevernkontekster i flere land. Vi har likevel valgt forskning fra land med liknende barnevernssystem som Norge for på best mulig måte å kunne speile den norske praksisen.

I en norsk gjennomgang av 201 mandater gitt til sakkyndige av barneverntjenesten forsøker Melinder, Koch og Bernt (2021) å finne svar på flere spørsmål knyttet til den sakkyndiges mandat. Blant annet gjelder det hvilken juridisk ramme for utredning av situasjonen som kommer frem i mandatene, hvor generelle eller spesifikke mandatene er og om mandatet stiller spørsmål til barnevernets egen kompetanse til å utrede omsorgssituasjonen. Studien søker også å finne svar på i hvilken grad det kommer frem av mandatene at den sakkyndige skal snakke med foreldre og barn om utredningen, om sine oppgaver og funksjon, og om det finnes veiledninger for samtalemetodikker (Melinder et al., 2021, s. 63). Studien viser at det kun i et fåtall av mandatene foreligger en juridisk ramme for det mandatet som blir gitt til den sakkyndige, og heller ikke i mer alvorlige saker som gjelder eksempelvis adopsjon. I de tilfeller det kommer frem av mandatene blir den sakkyndige oftest bedt om å angi hvilke hjelpetiltak som kan settes inn etter barnevernloven § 4-4. I kun tre av mandatene ble det etterspurt tidligere effekt av tiltak, mens det i 151 saker bare var nedfelt at den sakkyndige kunne gi råd dersom det var behov for det i den aktuelle saken. Selv om det er lovhjemlet hvilke områder det trengs en sakkyndig vurdering og hvilke rettslige vurderingstemaer som skal belyses, viser studien at dette sjeldent skjer i de 201 mandatene som er gjennomgått. Det forfatterne skriver er at dersom en sakkyndig utredning ikke viser til lovhjemmelen og rettslige vurderingstemaer, kan det ende med feil fokus og for lite relevans i saken. Det tyder på et klart forbedringspotensial i utformingen av mandatene til den sakkyndige. For å se på

spørsmålet som omhandler hvor spesifikke eller generelle mandatene er fant forfatterne ut at i de tilfeller det gjaldt om barnets fungering og behov, var de fleste mandatene formulert på en åpen og generell måte. Kun i et fåtall av mandatene var det klart og tydelig at det var viktig å undersøke spesifikke avvik eller vansker hos barnet. For å svare på det tredje spørsmålet til studien ble det undersøkt om barneverntjenestene overlot vurderinger som de selv hadde kompetanse og informasjon til å gjøre til den sakkyndige. Det kommer frem av studien at sakkyndige i liten grad blir brukt for å vurdere eksempelvis behov for samvær. Det siste spørsmålet studien ønsket å belyse var i hvilken grad det finnes visse metoder eller veiledninger den sakkyndige kan bruke for å samtale med barnet og familien. Resultatene viser at et fåtall sakkyndige ble bedt om å samtale med barnet, noe som vil være viktig da den sakkyndige har ansvar for å legge frem den psykologiske funksjonen hos barnet, men også barnets mening. Det finnes heller ingen spesifikke samtalemetoder den sakkyndige har mulighet til å trenes i. Det understreker behovet for det resultatene viser, at praksisfeltet trenger bedre veiledning og i større grad standardiserte mandater (Melinder et al., 2021).

Også Helsetilsynet (2019) finner i sin gjennomgang av 106 barnevernssaker lite dokumentasjon på barns egne synspunkter i de sakene der det er en sakkyndig fagperson inne i bildet. Gjennomgangen tyder også på at det i liten grad er dokumentert om barnet har fått den informasjonen det har krav på. Av de 106 sakene ble det benyttet sakkyndig i 14 saker. I 13 av disse sakene var det barnevernet som engasjerte sakkyndig, mens det i den siste saken var fylkesnemnda som var oppdragsgiver. Dette tyder på at det i stor grad er barnevernet som engasjerer sakkyndige. En utfordring knyttet til gjennomgangen er at helsetilsynet i liten grad får innblikk i hvorvidt barna kjenner seg igjen i beskrivelsene i rapportene eller om de mottar tilstrekkelig informasjon om situasjonen de befinner seg i. Når det gjelder foreldreperspektivet og barnevernets innvendinger på innholdet i de sakkyndige rapportene, er dette i større grad dokumentert (Helsetilsynet, 2019, s. 103).

I engelsk og walisisk kontekst har Masson (2010) skrevet en forskningsartikkel med data hentet fra to studier, en kvalitativ og en kvantitativ. Studien dreier seg om hvilken rolle den sakkyndige får i omsorgssaker i rettslig kontekst. Artikkelen forsøker å svare på hvorfor det engasjeres så mange sakkyndige i disse prosedyrene. I England og Wales blir omsorgssaker foretatt på flere nivåer i rettssystemet, og de aller fleste sakene begynner i familiedomstolen før de ved behov blir videreført til den rette instansen for videre vurdering. Masson (2010) avdekker i den kvantitative studien at det ble gjennomført sakkyndig vurdering i 90% av alle

omsorgssakene i studien. I halvparten av sakene var det mer enn en sakkyndig inne i bildet. Et viktig funn Masson (2010) gjør, er at det finnes en sammenheng mellom hvilken domstol som brukes og hvor ofte det blir engasjert sakkyndige fagpersoner. Funn fra den kvalitative studien viser at det ble funnet et sterkt engasjement rundt bruken av sakkyndige vurderinger i omsorgssaker. Artikkelen til Masson (2010) avdekker at det brukes et høyt antall sakkyndige rapporter i England og Wales, og at bruken videre må forstås ut fra den juridiske kulturen som praktiseres i omsorgssaker. At det blir brukt et høyt antall sakkyndige vurderinger i landene kan ha sammenheng med en generalisert tro på at det foreligger stor verdi hos domstolen. Avgjørelsene blir produsert på fem ulike måter, der førstnevnte er å undersøke hvilke foreldre som strekker seg etter å samarbeide med den sakkyndige av hensyn til barnets beste. For det andre kan det virke som de sakkyndige vurderingene oftere blir godtatt av foreldrene i motsetning til om samme informasjon hadde kommet fra myndighetene. For det tredje gir en vurdering foreldrenes advokater et sterkere grunnlag til råd om utfall i saken samt mulighet til å oppmuntre foreldrene til å si seg enige om utfallet. En fjerde årsak er de saker foreldrene på forhånd har bestemt seg for å ikke si seg enig uavhengig av utfallet. Sakkyndige vurderinger vil da kunne gi dommere en forsikring om at konklusjonen som kommer frem av vurderingen er riktig. Det siste punktet er at sakkyndige rapporter i noen tilfeller har gitt dommere hjelp til å fatte avgjørelser (Masson, 2010).

Som en forlengelse av bruken av sakkyndige i det engelske og walisiske rettssystemet har Tilbury (2019) også rettet sitt forskningsfokus mot rettssystemet. I en kvalitativ studie gjennomført i Queensland, Australia, undersøker hun bruken av sakkyndige vurderinger som bevis i barnevernssaker som stilles for retten. Studien avdekker at det er viktig for dommere og sorenskrivere å ha tilgang på informasjon som underbygger barnets utvikling, foreldres omsorgskapasitet og utøvelse, samt andre faktorer av relevans for barns omsorg og utvikling. Funn viser at den sakkyndiges rolle innenfor barnedomstolene ikke har hatt et stort fokus tidligere, og det blir reist spørsmål om tilgangen og kvaliteten på de sakkyndige vurderingene. Selv om den australske lovgivningen tilsier at en domstol har mulighet til å utpeke en sakkyndig til å bistå i retten, kan det se ut som det sjelden skjer i praksis. Det blir derfor stilt spørsmål til dommeres kapasitet til å vurdere sakkyndiges bevis og hva som skal til for at retten skal ha tilgang på en slik ekspertise som en sakkyndig vurdering. Det kommer frem at prinsippet om barnets beste er juridisk forankret i det australske rettssystemet. Ved å gjøre tilgangen på sakkyndige vurderinger bedre, vil en domstol som jobber for barn og unge kunne få råd eller bistand fra sakkyndige i de saker som handler om barn og unges utvikling og

andre relevante faktorer innen barnevernssystem. Sakkyndige vurderinger vil også kunne være til hjelp i saker som handler om foreldres mulighet til å utøve den daglige omsorgen for sitt barn gjennom beskyttelse og ivaretagelse av barnet. Avslutningsvis vil sakkyndige vurderinger kunne være til hjelp i saker der barn har skader eller utviklingsforsinkelser med å iverksette passende behandlings- eller terapeutiske intervensjoner (Tilbury, 2019).

I en komparativ studie om beslutningstaking i omsorgsovertakelsessaker blant barnevernsansatte i Norge, Finland, England og USA (California), finner Dickens, Berrick, Pösö og Skivenes (2017) at det er ulike oppfatninger av og implikasjoner rundt bruken av sakkyndige. Med det innebærer den sakkyndiges rolle og oppgaver, noe som varierer fra land til land. I Finland var de ansatte positive til bruken av sakkyndige, eller såkalt multiprofesjonelt team som benyttes i finsk språk. Funnene viser at Finland i størst grad sier seg enig i at de ivaretar barneperspektivet og at bruken av sakkyndige ofte bekrefter allerede eksisterende antakelser. I norsk kontekst blir sakkyndige i størst grad benyttet for å få en bekreftelse på de antakelsene og vurderingene barnevernsansatte allerede har og for å fylle inn eventuelle mangler. Funnene tilsier at norske barnevernsansatte mener bruken av sakkyndige bidrar til å styrke saker i retten, men var samtidig enige i at å engasjere sakkyndige kan skape forsinkelser i saken. Funnene i England viser at engelske barnevernsansatte er mest skeptiske til verdien av sakkyndige fagpersoner. I California er de ansatte mest uenige i at instansene bruker sakkyndige for mye, men mest enige i at denne bruken bidrar til å styrke saken i retten (Dickens et al., 2017).

4.1.2 Hva sier forskning om barn og unges mulighet til å få medvirke i barnevernet?

Når det gjelder forskning som tar for seg barn og unges medvirkning i barnevernet, har vi gjennom grundige søk funnet mange forskningsartikler. Etter gjennomlesing og en felles vurdering har vi gjort et utvalg av de forskningsartiklene vi mener er mest relevante for vår tematikk og som på best måte kan være med på å belyse vår problemstilling. Forskningen er primært nasjonal, med den hensikt å skape en forståelse og et så helhetlig bilde av barn og unges opplevelse av og mulighet for medvirkning i det norske barnevernet som mulig.

Innledningsvis har Ormstad et al., (2020) gjort en kartleggingsoversikt på oppdrag av barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, med ønske om en oversikt over forskning på barn og unges medvirkning i barnevernet. Flere forhold er undersøkt, blant annet hvordan barn og unge involveres i barnevernet (1), barn og unges opplevelser med og preferanser for medvirkning

(2), dilemmaer knyttet til medvirkning (3) og effektene av medvirkning (4). Totalt har Ormstad et al., (2020) inkludert 77 studier i sin rapport, med forskning fra de nordiske landene, Storbritannia, Nederland og Belgia. Det kommer frem av rapporten at brukervedvirkning blant barn og unge varierer stort med hensyn til grad av innflytelse, hvilke aktører som er involvert, årsaken til individuelle saker og barnas alder. Mye av forskningen om barn og unges opplevelse av medvirkning er generell. Det samme gjelder for forskning om barrierer og dilemmaer knyttet til brukervedvirkning. Det finnes derimot lite forskning om effekten av brukervedvirkning i individuelle saker og Ormstad et al., (2020) etterspør mer forskning på dette området i framtiden. Avslutningsvis skriver Ormstad et al., (2020) at det er formålstjenlig med systematiske oversikter som tar for seg barrierer og tilrettelegging for økt brukervedvirkning, samt barn og unges egne opplevelser med og preferanser for medvirkning (Ormstad et al., 2020).

I delrapporten «fra bekymring til beslutning» har Havnen et al., (2020) rettet fokus mot barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid. Funnene baserer seg på kvalitative og kvantitative data fra 1123 undersøkelsessaker, samt intervjuer med barn, foreldre og kontaktpersoner i 12 saker. Formålet med studien har vært å identifisere hva som kreves for å kunne kvalitetssikre meldings- og undersøkelsesarbeidet i barnevernet i Norge. Funnene viser at av de 1123 undersøkelsessakene, hadde barnevernet samtale med barnet i 60% av sakene. Studien viser også til at barnevernet oftere snakket med barnet i de sakene der barna var over 6 år gamle. Kun i en femtedel av sakene var det dokumentert for hvorfor barnevernet ikke gjennomførte samtale med barnet og den største årsaken gjaldt barnets alder. Betydningen av å samtale med barnet varierte ut ifra hvilket tema barnevernet undersøkte, men studien viser at samtalen med barnet hadde stor betydning i saker omhandlende fysisk mishandling og konflikter mellom foreldrene. Det ble oftere konkludert med tiltak i saker der barnevernet hadde snakket med barnet. I delrapporten til Havnen et al., (2020) ble det også gjort en undersøkelse blant seks ungdommer i alderen 12-17 år om deres erfaringer fra møtet med barnevernet. Undersøkelsen gjaldt fra den første kontakten og frem til avslutning av undersøkelsesfasen og vedtak om tiltak eller henleggelse. Ungdommene hadde jevnt over positive opplevelser av kontakten, men at det forelå en viss spenning knyttet til det første møtet. Ungdommene ga uttrykk for god informasjon fra barnevernet i begynnelsen av saken, men flere satt med spørsmål om diverse ting de ikke spurte om. Noen undret seg over hvorfor

det ble snakket så mye om hverdagen og ikke mer spesifikt om saken, og noen av ungdommene visste heller ikke hva saken endte med (Havnen et al., 2020).

Også Bakke og Holmberg (2014) har undersøkt barns egen opplevelse av medvirkning i barnevernet. I en kvalitativ studie innhentet forfatterne erfaringer fra fem barn i alderen 12 til 16 år om hvordan de opplevde å delta i barnevernets arbeid under deres første omsorgsovertakelse. Det var flere ulikheter mellom barna som deltok i studien, både med hensyn til etnisk opprinnelse og bosted før omsorgsovertakelsen fant sted. Studien kommer frem til at omsorgsovertakelsen kom overraskende på de av barna som husket den. Funnene viser til at flere av barna savner å bli spurt om sine synspunkter i saken, samt interesse og engasjement fra ansvarlige voksne for å få hjelp til å forstå situasjonen de befant seg i. Et annet funn er at barna skylder omsorgsovertakelsen på egne handlinger og atferd. Det gis uttrykk for en mangel på noen å snakke med, at de profesjonelle brukte mange vanskelige ord og at det i noen tilfeller ikke ble oppgitt noen årsak til flytting i det hele tatt. Dette samsvarer med det Havnen et al., (2020) avdekker i sin studie om at barna i noen tilfeller ikke hadde kunnskap om utfallet av saken deres. Bakke og Holmberg (2014) kommer i studien frem til at barna framstod som kompetente aktører med innsikt i egen livssituasjon, men at kompetansen ble lite etterspurt i det arbeidet barnevernet gjorde.

En annen som har gjennomført forskning knyttet til barns deltakelse i barnevernssaker er Kennan et al., (2018) som gjennom en systematisk litteraturstudie av 20 studier har undersøkt hvilke effektive prosesser som kan fremme barns deltakelse i saker som omhandler dem. Studien har undersøkt effektive prosesser som bruken av talspersoner, barnets deltakelse i møter, familieråd og dokumentasjon av barnets synspunkt. Gjennom studien kommer Kennan et al., (2018) frem til at talspersoner er en effektiv måte å sørge for barnets deltakelse. Funn tyder på at andre prosesser i varierende grad bidrar til å fremme barnets deltakelse. En faktor som har stor innflytelse på hvorvidt disse prosessene faktisk bidrar til å fremme barnets deltakelse er relasjonen mellom barnet og dets saksbehandler. Andre faktorer forskerne løfter frem som viktige for å fremme barns deltakelse er blant annet om barnet er informert på forhånd, profesjonelle sin bruk av språk og begreper, og formalitetene ved et beslutningsmøte. En siste faktor Kennan et al., (2018) fremhever er om barnet har fått lov til å delta i planleggingen av beslutningsmøter.

I forlengelsen av Kennan et al., (2018) sin forskning om talspersoner som en effektiv prosess for å fremme barns medvirkning, har Føleide (2021) gjennomført forskning om talspersoner og deres opplevelser av å samtale med barn omfattet av barnevernet og deres ønsker. I studien avdekker hun flere kommunikative tilnæringer som brukes i samtaler med barn, og mener det kan finnes gjentakende mønstre i hvordan talspersonene tilnærmer seg barn sine ønsker. Barn får spørsmål om å vurdere praktisk virkelighet og får på den måten tildelt en god del ansvar. Forskeren mener det kan forklares med at talspersoner ønsker å lette på ansenhet i en medvirkningsprosess og samtidig behandle barna som autonome individer. Føleide (2021) trekker frem at talspersonenes handlinger kan sees som forsøk på å myndiggjøre barna, men at de også kan bidra til å begrense dem og hindre barna i å snakke fritt. Avslutningsvis trekker Føleide (2021) frem behovet for mer forskning om hvordan barn selv forstår konseptet med talsperson og at bredere kunnskap kan hjelpe profesjonelle å unngå fallgruver når de bistår barn i medvirkningsprosesser (Føleide, 2021).

Når det gjelder barns juridiske rett til å medvirke i barnevernssaker har Stang (2007) skrevet en artikkel om barns rett til deltakelse i saker som omhandler hjelpetiltak fra barneverntjenesten. Stang (2007) ser også på betydningen av å bli hørt etter barnekonvensjon artikkel 12 og barnevernlovens § 6-3. Artikkelen viser at norsk og nordisk praksis i mange tilfeller ikke hører på barn og at barnet heller framstår som et usynlig vesen de voksne kun omtaler og samarbeider om uten at barnet er til stede. Etter gjennomgang av 40 vedtak om hjelpetiltak, avdekker Stang (2007) at barnets egen mening kun framkommer i 7 vedtak. I 8 av vedtakene kommer ikke barnets egen mening frem til tross for at barnet var over 12 år (i henhold til gammel lovgivning som var gjeldende da denne artikkelen ble publisert). Det ble analysert 30 barnevernssaker, der fokuset dreide seg om hvorvidt barneverntjenesten i undersøkelsesfasen utredet barnets og/eller foreldrenes behov for hjelp. Det ble også undersøkt om disse utredningene ble bistått av sakkyndige fagpersoner og om saksbehandler møtte barnet underveis i undersøkelsesfasen. I 16 av 30 saker møtte barna saksbehandleren sin, da sammen med foreldrene sine. Kun i 4 av de 16 sakene snakket barnet alene med saksbehandleren. Stang (2007) har også tatt for seg hvorvidt barnet har blitt sett og hørt gjennom beskrivelser. Ifølge artikkelen tyder det på at når barn først blir beskrevet så skjer det på grundig vis, men at et vedtak i seg selv gir et ufullstendig bilde av hvordan eller hvorvidt barnet har blitt sett i saken (Stang, 2007). Avslutningsvis formidler Stang (2007) at de tilfellene der barnets uttalelser framkommer i dokumentene, ikke vil kunne si noe om hvilke behov som er utredet og vurdert. Det er i tillegg vanskelig å si noe om hvilket perspektiv de

profesjonelle har hatt i saken. For å kunne se saken og verden fra barnets perspektiv er det nødvendig å innta et fullstendig barneperspektiv og i den grad det er mulig la barnet være en del av saksbehandlingen fra begynnelse til slutt. I noen tilfeller er det ikke tilstrekkelig å kun snakke med barnet. Ifølge Stang (2007) kan barnevernet da engasjere sakkyndige. Sakkyndige ble engasjert i 9 av de 30 sakene, men kun i 3 av sakene kom barnets behov fram. Dette er bekymringsverdig ifølge Stang (2007) da barnevernet har sviktet barna ved ikke å se og høre dem.

Christiansen (2012) har bearbeidet en utgave av hans prøvelesning til sin doktoravhandling, hvor han tar for seg hva som menes med begrepet «barnet som aktør». Dette gjør han ved å presentere forskning som belyser barns aktørstatus i barnevernssaker før han retter søkelyset mot hvilke faktorer som forklarer hvorfor barnevernet jobber slik de gjør på dette området. Avslutningsvis tar Christiansen (2012, s. 16) for seg ulike betraktninger om hvordan barns aktørposisjon kan forstås og realiseres i barnevernkontekst. Ifølge Christiansen (2012) kan det virke selvmotsigende å ikke ha barnet i sentrum i saker som barneverntjenesten tar seg av fordi barnevernet, mer enn andre instanser, burde relatere aktivt til barna. Ut fra litteraturen vil man kunne knytte et normativt og et teoretisk/sosiologisk perspektiv til aktørbegrepet. Det sosiologiske aspektet begrunner hvorfor man skal «se» barn som aktører, mens det normative aspektet begrunner hvordan man skal «behandle» barnet som aktør. Christiansen viser til en forskningsoppsummering som i stor grad handler om barns deltakelse og posisjon i barnevernssaker og saksbehandlingen. Forskningsoppsummeringen tar for seg aspekter knyttet til om barn har blitt snakket med eller om det finnes dokumentasjon på at barnets synspunkt har kommet frem (Christiansen, 2012). Christiansen kommer frem til at det er flere faktorer som har betydning for hvorfor barnevernet kan ha problemer med å se og behandle barn som aktører. Ifølge Christiansen (2012) er det to måter som kan forklare hvorfor. På den ene siden må man se saksbehandlers egenskaper til å forstå barn, personlige erfaringer, verdier og metodiske ferdigheter saksbehandleren har. På den andre siden er det viktig å være klar over hvilke handlingsmuligheter barneverntjenestene gir sine ansatte i form av ressurser, prioriteringer og hvilke styringsformer som er til stede sammen med verdier og normer i form av lover og uttrykkelse gjennom politikk (Christiansen, 2012).

4.1.3 Hva sier forskning om makt i barnevernet?

I søken etter forskning om makt i barnevernet opplevde vi at det var utfordrende å finne spesifikk forskning som tok for seg denne tematikken. Vi har valgt ut nordiske

forskningsartikler for å på best mulig måte kunne skape et bilde av hvordan makt kommer til syne i en norsk barnevernssammenheng. Det er fordi det er mulig å sammenlikne de nordiske landene og deres barnevernpraksis. Det artiklene i størst grad har til felles er at de tar i bruk eller presenterer Foucaults teorier om strukturell makt og flere av artiklene belyser ulike oppfatninger av hvordan maktbruk påvirker arbeidet som foregår i barnevernet.

Med begrepet makt er det nyttig å tenke på at barn også har makt. Nicole Hennem (2015) skriver i sin artikkel at Norge i internasjonal kontekst regnes som et barnesentrert samfunn. Hennem (2015) begrunner det med at barn har individuelle rettigheter, sees som aktører i eget liv og fordi voksne anerkjenner barn som individer med egne interesser og behov. For å ha et slikt samfunn skriver Hennem at det forutsetter at barnet har «makt til noe». Hennem trekker også frem at det finnes lange tradisjoner i Norge for å gi barn makt, noe som betegnes som «vestens ikonisering» (Hennem, 2015, s. 124). Hennem (2015) trekker frem Foucault som ser på begrepet makt som en forutsetning for å kunne danne et subjekt. Ved å gi barnet verdighet og respekt gis barnet makt (Hennem, 2015, s. 125). «Barnets beste prinsipp» er sentralt i Norge, men ifølge Hennem vil det være åpent for diskusjoner og maktkamper om hvem som egentlig eier sannheten om «barnets beste». Det trekkes spesielt frem omsorgsovertakelsessaker, hvor barnet posisjoneres «mellom de som utøver makt og de som makten utøves på» (Hennem, 2015, s. 132).

Jensen (2016) har fokus på ungdom i en selvstudie om ungdommers medvirkning i barnevernet. Studien tar sitt utgangspunkt i en norskutviklet nettverksmetode kalt Flipovermetoden og har hatt som formål å studere medvirkning og maktutøvelse i barnevernet. Forskeren oppsummerer sin studie med å formidle at maktutøvelse i barnevernet bidrar til å konstruere ungdom til såkalte «medspillere» eller «motspillere», og at posisjonene utformes av de unges problemformat og tilpasningsdyktighet til samhandling i barnevernet. Studien konkluderer med at brukermedvirkning styrkes av ungdommens kommunikasjonsferdigheter og at både ungdom og foreldre samarbeider ut fra de premisser som er satt av barnevernet. Det legger til rette for at ungdommen blir oppfattet som en medspiller. Når ungdommen til kontrast viser motstand i problemløsning eller ikke tilpasser seg de problemforståelser og tiltak som presenteres, kan det medføre at ungdommen oppleves som en motspiller. Avslutningsvis poengterer forskeren viktigheten av at barnevernsansatte som anvender metodikker som har hensikt å fremme brukermedvirkning hos unge, må utvikle kompetanse om åpne og skjulte former for makt i barnevernet (Jensen, 2016).

Når det gjelder fremvekst av makt i det moderne samfunn, setter Pettersen (2011, s. 4) dagens problematisering med tause barn opp mot hvordan tause barn fremstår i egen forskning om forrige århundrets barnevern. Hun viser til at den økte problematiseringen av barns taushet kan sees i sammenheng med at det har skjedd en endring i barnets stilling i samfunnet. Pettersen (2011) argumenterer også for at tause barn ikke må innskrenkes som et personlighetstrekk ved det enkelte barnet. Ved å eksemplifisere hvordan man kan forstå dagens tause barn tar Pettersen for seg et kasus som skjedde for omkring femti år siden som omhandler taterbarnet Knut (Pettersen, 2011, s. 5). Pettersen skriver at man kan se relasjonen mellom Knut og diakonen som en relasjon mellom en homogen majoritetsbefolkning og en sårbar minoritetsbefolkning (Pettersen, 2011, s. 7). I kasuset kommer det frem at Knut var vanskelig å få en samtale i gang med. Det var også vanskelig å få Knut til å fortelle mer enn det som ble etterspurt (Pettersen, 2011, s. 6). Pettersen knytter historien om Knut opp mot dagens barnevernsbarn. Gjennom forskning har hun erfart at mennesker som har vokst opp under offentlig omsorg har bestemte måter å fortelle om sine erfaringer på (Pettersen, 2005; Simonsen & Pettersen, 2007 referert i Pettersen, 2011, s. 8). Hemmelighetsholdelse, taushet og «omsnakking» trekkes frem som elementer barn som vokser opp under offentlig omsorg gjerne har til felles og formidler gjennom fortellingene sine. Fortellinger fra barndommen kan bli beskjedent fremført og erfaringer kan i noen tilfeller utelates (Pettersen, 2011, s. 8). Avslutningsvis skriver Pettersen at (2011, s. 12) begrepet om tause barn blir mer problematisert i dagens samfunn enn tidligere. Pettersen (2011) argumenterer for at taushet må forstås i lys av kulturelle forestillinger om verbal og ikke-verbal samhandling mellom mennesker.

Langsrud, Fauske og Lichtwarck (2017) sin artikkel retter fokus mot makt og hvordan makt kan bidra til å definere meningsinnhold i begreper. Forfatterne har tatt utgangspunkt i en studie der barnevernsansatte forteller om erfaringer og oppfatninger knyttet til egne vurderinger i barnevernssaker de aktivt deltar i. Formålet med studien var å øke kunnskapen om hvordan barnevernsansatte kommer frem til beslutninger (Langsrud et al., 2017, s. 130). Forfatterne stiller spørsmål om hvordan uttrykket «gode nok foreldre» blir brukt som en målestokk i barnevernet. Det drøftes ulike implikasjoner med denne praksisen med utgangspunkt i Foucaults teorier om disiplineringsmakt (Langsrud et al., 2017, s. 126). Foucault trekkes frem da han har vært opptatt av makt og har hevdet at de ulike måtene institusjoner benytter seg av makt på kan føre til at individer innordner seg bestemte

strukturer. Studien understreker at det finnes forskjeller i meningsinnholdet som legges i begrepet «gode nok foreldre». For noen handler det om den fysiske omsorgen barnet får av sine foreldre, mens flesteparten mener det handler om evnen foreldre har til å gi emosjonell omsorg til barnet sitt. «Gode nok foreldre er et komplekst uttrykk, konstrueres og gis et meningsinnhold gjennom språket» (Langsrud et al., 2017, s. 132). Avslutningsvis skriver forfatterne at det på den ene siden er lovfestet for barnevernet å involvere seg i de saker hvor barnets omsorg ikke er i tråd med det felles synet på hva som regnes som «gode nok foreldre». På den andre siden antas det at begrepet «gode nok foreldre» er konstruert av barnevernsansatte og at det er komplisert å måle. Som barnevernsansatt har man derfor stor makt ved at man er gitt myndighet til å fatte beslutninger som berører familiers liv, samt definere sannheter om hva det vil si å være «gode nok foreldre» (Langsrud et al., 2017, s. 136). Artikkelen hevder den skjulte makten som Foucault skriver om er den formen for makt som har størst innvirkning. Utrykket «gode nok foreldre» opererer som et tankeredskap for barnevernsansatte og kan forstås både som et uttrykk for noe de mener er riktig og for forventninger de har til foreldres handlingsmønstre. Fra samfunnets side ligger det en implisitt tillit til at barnevernsansattes skjønnspregede vurderinger foregår på en fornuftig måte (Langsrud et al., 2017, s. 136-137).

5.0 Metode

I følgende kapittel tar vi for oss den metodiske tilnærmingen for vår studie. Innledningsvis presenterer vi studien sin vitenskapsteoretiske forankring og videre utvalget for innhenting av data. Deretter vil vi redegjøre for intervjuprosessen, herunder hvilke forberedelser vi gjorde før intervjuene og selve gjennomføringen av intervjuene. Etter dette følger etiske vurderinger før vi avslutningsvis tar for oss vårt valg av analysemetode for å best mulig belyse funnene i studien. Formålet med vår studie har vært å undersøke hvilke erfaringer barn og unge har med det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med sin barnevernssak. Studien vår plasserer seg innenfor en kvalitativ metodisk tilnærming med semistrukturerte intervjuer som metode for innsamling av data. Ved å velge en kvalitativ tilnærming til forskningen har vi hatt muligheten til å oppnå dypere forståelse og utvikle ny kunnskap om et bestemt fenomen (Jacobsen, 2017, s. 25), i denne konteksten erfaringer med det å bli sakkyndig vurdert.

5.1 Vitenskapsteoretisk ståsted – hva er vitenskap?

Vitenskap dreier seg om å finne ut hvordan ting forholder seg i virkeligheten (Thurén, 2009, s. 12). Når en fagdisiplin får betegnelsen vitenskap er det fordi man ønsker å si noe om både

kjennetegn ved selve kunnskapen faget gir og virksomheten som fører frem til kunnskapen. På den måten kan man si at vitenskap er en systematisk utforskning av virkeligheten. Spørsmålet om hva vitenskap er har vært et sentralt tema i den vitenskapsfilosofiske debatten det foregående århundre, og som forsker kan man ha ulikt fokus på både hva som anses som viktig å få frem gjennom forskning og hvordan informasjon skaffes (Thomassen, 2006).

Det finnes flere retninger og tradisjoner innen vitenskapsfilosofi og Thomassen (2006) trekker frem naturvitenskap og humanvitenskap som to hovedretninger. Vårt forskningsprosjekt plasserer seg innenfor humanvitenskapen ettersom denne retningen kjennetegnes som studiet av mennesket og menneskeskapte fenomener. Humanvitenskap er en gammel tradisjon med røtter tilbake til renessansen, og søker utvikling av kunnskap og innsikt gjennom å fortolke og viderefremme dokumenter i tradisjonen. Videre søker humanvitenskapen forståelse og innsikt i menneskelige ytringer som blant annet språklige uttrykk, kulturuttrykk og handlinger. Vitenskap er del av en tradisjon og kan sees på som en praksis utformet i bestemte historiske og sosiale kontekster (Thomassen, 2006).

5.1.1 Konstruktivistisk perspektiv

Konstruktivismen eller sosialkonstruktivismen er begreper som gjerne brukes om hverandre innenfor kvalitativ forskning (Creswell & Creswell, 2018, s. 7). I sosialkonstruktivismen tror man at enkeltindivider søker å forstå den verden man lever og jobber i, og mennesket regnes som aktivt, handlende og ansvarlig. Kunnskap oppfattes som en konstruksjon av ulike forståelser og meninger som skapes i møte mellom mennesker i et sosialt samspill og er hele tiden i forandring og fornyelse (Creswell & Creswell, 2018, s. 8; Postholm, 2020, s. 21). For å avklare hvilket perspektiv som var best egnet til vår studie var det slik Postholm (2020, s. 22) skriver viktig å se på forskningens fokus. Vår studie handlet om å forstå hvordan informantene fortalte om sine erfaringer med det å bli sakkyndig vurdert. I konstruktivismen forstås kunnskap som konstruert av de som tar del i sosiale sammenhenger. I kvalitative studier vil man ved å ha et konstruktivistisk perspektiv fremheve at interaksjonen mellom forskere og informanter preger hvilke resultater som kommer frem da begge vil bidra til å utforme kunnskap (Thagaard, 2018, s. 40). Sosialkonstruktivismen mener at mennesker konstruerer kunnskap om verden og hvordan man kan forstå kunnskapen gjennom daglige interaksjoner mellom mennesker (Burr, 2003, s. 4).

Hensikten med et konstruktivistisk/sosialkonstruktivistisk perspektiv er å få tilgang til deltakerens syn på den situasjonen som studeres og den oppfatningen deltakerne har av fenomenet (Creswell & Creswell, 2018, s. 8). I vår studie handlet det om å stole på informantenes erfaringer om det å bli sakkyndig vurdert. For å stole på deltakernes syn, er det slik Creswell og Creswell (2018, s. 8) skriver viktig at spørsmålene som stilles er brede og generelle slik at informantene kan konstruere en mening om fenomenet. Det var vi opptatt av da vi utformet intervjuguiden vår. Vi søkte etter informantenes oppfatning av en bestemt hendelse og stilte derfor åpne og brede spørsmål. Som forsker innenfor et konstruktivistisk/sosialkonstruktivistisk perspektiv er det viktig å anerkjenne at egen bakgrunn er med på å forme hvordan man tolker og posisjonerer seg inn i forskningen. Som forsker er hensikten å forstå og tolke betydningen andre har om sin verden (Creswell & Creswell, 2018, s. 8). Da vi intervjuet informantene til vår studie var det viktig for oss å huske at de har konstruert sin virkelighet på bakgrunn av egne erfaringer i møte med den sakkyndige fagpersonen. Vi ønsket å tolke og forstå den virkeligheten informantene fortolket. Videre ønsket vi å møte informantene med tanken om at den virkeligheten de opplevde var reell. Sett i lys av det sosialvitenskapelige perspektivet måtte vi stille oss åpne for at hver informant hadde konstruert sin egen virkelighet, og ikke «lukke dører» da informantene kom med erfaringer som «ikke var riktige» i vår egen konstruerte virkelighet. Innenfor sosialkonstruktivismen vil det ikke være noe som heter objektiv fakta ettersom all kunnskap er innhentet gjennom å se verden fra ulike perspektiver (Burr, 2003, s. 6).

5.1.2 Fenomenologi

Ifølge Thagaard (2018, s. 11) er kvalitativ forskning velegnet når man ønsker å forstå sosiale fenomener. Begrepet fenomenologi ble først tatt i bruk av den tysk-østeriske filosofen Edmund Husserl og kan defineres som læren om fenomener (Thomassen, 2006). I fenomenologiske studier rettes oppmerksomheten mot verden slik den konkret oppleves og erfares sett fra et subjektperspektiv. Det er den levde erfaringsverden man ønsker å forstå. Informantenes erfaringsverden kan defineres som den levde hverdagsverden slik informanten møter verden i dagliglivet (Kvale & Brinkmann, 2015). Formålet med en fenomenologisk undersøkelse er å studere verden slik mennesker oppfatter den. Forskeren streber etter å forstå meningen med et fenomen sett gjennom en gruppe mennesker sine øyne (Thagaard, 2018; Thomassen, 2006). I en metodisk tilnærming kreves det at man som forsker setter sin forforståelse til side for å kunne undersøke selve fenomenet. For å gjennomføre en fenomenologisk studie samler forskeren informasjon fra informanter som alle har erfaring

med samme fenomen, både om hva de har opplevd og hvordan de har opplevd det (Moustakas, i Skovdal og Cornish, 2015, s. 38). På denne måten kan forskeren få en forståelse av informantenes dypere mening med erfaringene (Postholm, 2020, s. 41).

5.1.3 Hermeneutikk

En fenomenologisk tilnærming krever tradisjonelt sett å evne å sette alle antakelser, forventninger og forforståelser en har til side slik at fenomenet på best mulig måte kommer frem. En anerkjent oppfatning innenfor den «hermeneutiske vendingen» i fenomenologi er at beskrivelser alltid allerede er en fortolkning i seg selv (Thomassen, 2006, s. 171). Hermeneutikk betyr fortolkningslære eller fortolkningskunst og er en prosess med hensikt å finne dypere mening i menneskers handling enn det som er innlysende (Grønmo, 2016, s. 393; Thagaard, 2018, s. 37). Hermeneutikken bygger på prinsippet om at en mening kun kan forstås i lys av sammenhengen den studeres i og er en del av. Hermeneutikk kan påvirkes av hvordan individet oppfatter sin virkelighet (Thagaard, 2018, s. 37). Sett i lys av en sosialkonstruktivistisk innfallsvinkel har man som individ konstruert sin subjektive livsverden basert på opplevelser og erfaringer med fenomener (Burr, 2003). Det kan være med på å påvirke hvordan man som menneske i møte med andre fortolker det andre beskriver. En beskrivelse er aldri helt åpen og forutsetningsløs fordi forskerens forforståelse vil være avgjørende for hva som legges merke til og vekt på når man søker dypere mening (Thomassen, 2006, s. 171). All forståelse bygger på forforståelse og vi må anerkjenne at datamaterialet som behandles også kan tolkes av informanten idet det formidles (Thagaard, 2018, s. 38). Et annet viktig element når man skal fortolke materialets dypere mening handler om den hermeneutiske innsikten. Med det menes at vi som forskere må anerkjenne at det som blir formidlet kan være påvirket av egen forforståelse og fordommer, og må derfor være del av forståelsesprosessen (Thomassen, 2006). Når vi som forskere møter informantene er det med bakgrunn i våre forforståelser, erfaringer og opplevelser. Det samme gjelder informantene. Som individuelle mennesker har vi alle konstruert vår subjektive oppfatning av hva som er virkelighet. Vi har på den måten ikke mulighet til å gripe informantenes livsverden nøyaktig slik de opplever den. Ved å stille spørsmål og møte informantene med åpenhet og nysgjerrighet kan vi likevel forsøke å forstå og gripe informantenes virkelighet. På den måten kan man slik Thagaard (2018, s. 37) skriver forstå at det innen en hermeneutisk tilnærming ikke finnes en egentlig virkelighet, men heller at fenomener kan tolkes på flere ulike nivåer.

Vi har valgt å anvende en fenomenologisk forståelse fordi det gir oss muligheten til å gå i dybden på det aktuelle temaet og innhente erfaringer fra menneskene som har opplevd fenomenet (Green & Thorogood, 2018, s. 42). Vi ønsket å innhente subjektive opplevelser fra unge voksne selv og sett i lys av et fenomenologisk hermeneutisk vitenskapsfilosofisk ståsted, valgte vi derfor å gjennomføre individuelle intervjuer.

5.2 Rekrutteringsprosess og utvalg

En informant brukes om en person som blir intervjuet til et forskningsprosjekt. Begrepet gir assosiasjoner til et forskningsperspektiv som understreker at forskeren ønsker å hente ut informasjon fra den gitte personen som skal studeres. Informant brukes om de personer som man har tatt direkte kontakt med fordi de har spesiell kunnskap om det gitte temaet som skal studeres (Thagaard, 2018, s. 46). Selve rekrutteringsprosessen vår begynte den 24. september 2021 etter at norsk senter for forskningsdata (heretter NSD) hadde godkjent prosjektet. I arbeidet med å rekruttere informanter, opplevde vi rekrutteringsprosessen som langt mer krevende og omfattende enn forventet. Det viste seg å være utfordrende å finne informanter som passet utvalgskriteriene våre. I starten ønsket vi å rekruttere informanter med erfaring fra sakkyndig vurdering i forbindelse med sin omsorgsovertakelse, men etter hvert som tiden gikk utvidet vi utvalget til å omhandle sakkyndig vurdering i barnevernssaker generelt.

Thagaard (2018, s. 56) skriver at det i forbindelse med rekruttering av informanter til et forskningsprosjekt kan være formålstjenlig å utarbeide en formell henvendelse til personer innenfor miljøet det er ønskelig å rekruttere fra. Vi utformet en e-post som vi sendte ut til de fleste av landets barneverntjenester, interesseorganisasjoner og private organisasjoner med ønske om hjelp til å rekruttere unge voksne informanter via dem. Vi formulerte også en tekst som vi delte på faggrupper på sosiale medier og vi publiserte informasjon om prosjektet på våre private facebook-kontoer (se vedlegg 2). Ved å ikke ha særlig kontakt med unge voksne som selv har vært i barnevernet så vi oss nødt til å rekruttere via andre kilder. Da var det slik Thagaard (2018, s. 56) skriver viktig å gi opplysninger om prosjektet til eventuelle kontaktpersoner. Dette gjorde vi ved å kontakte ulike barneverntjenester i håp om at de kunne gi oss navn og kontaktinformasjon til informanter som ville delta i prosjektet. Vi opplevde det utfordrende å få hjelp til å skaffe informanter gjennom barneverntjenestene. Begrunnelsen vi fikk var at ungdommene de hadde kontakt med enten var for unge eller at de ikke hadde kapasitet eller ressurser til å bistå i rekrutteringen.

Vi benyttet oss også av snøballmetoden for å rekruttere noen av informantene, da via privatpersoner som hadde kjennskap til personer eller som selv kunne passe utvalgskriteriene våre. «Snøballmetoden» er vanlig for å velge ut deltakere til et forskningsprosjekt, og handler om at man kontakter personer som besitter egenskaper eller kvalifikasjoner som er relevante for prosjektets problemsstilling. Etterpå bes disse personene om navn på andre som er i tilsvarende situasjon som problemsstillingen søker etter (Thagaard, 2018, s. 56). Ved å ta direkte kontakt med bekjente var vi klar over at det kunne oppleves som et press til å hjelpe, men under hele rekrutteringsprosessen var vi veldig tydelige på at det var frivillig å delta. I noen tilfeller var vi nødt til å jobbe hardt med å følge opp kontaktpersonene og det varierte alt fra timer til flere uker fra første kontakt til gjennomføring av intervju. Dette gjaldt både når det kom til organisasjoner og privatpersoner. Det varierte i stor grad mellom de ulike informantene med tanke på hvor mye vi måtte bistå i form av informasjon og andre praktiske forhold som måtte ordnes (underskrift og bruk av teams) underveis i prosessen.

Slik Trost (2010, s. 143) skriver finnes det ikke noe riktig svar på hvor stort utvalget bør være i kvalitative studier. Når det skal gjennomføres kvalitative intervjuer kan det være lurt å holde seg mellom fire og åtte informanter for at materialet ikke skal bli uhåndterbart og for å få med seg de viktige detaljene. Thagaard (2018) trekker frem at kvalitative studier ofte kjennetegnes ved at man forholder seg til et avgrenset antall enheter eller personer. Det vil også være viktig når utvalget ikke er særlig stort å anvende en utvelgingsprosess som kan regnes som formålstjenlig til problemsstillingen (Thagaard, 2018, s. 54). I vår utvelgingsprosess var det viktig at informantene hadde direkte erfaring med å bli sakkyndig vurdert.

Det endelige utvalget bestod av åtte informanter fra ulike geografiske steder i Norge. Alle hadde erfaring med å bli sakkyndig vurdert i sin barnevernssak. Informantene var i alderen 18-30 år, og ble sakkyndig vurdert som barn. Informantene ble rekruttert gjennom en barneverntjeneste, privatpersoner, sosiale medier og en brukerorganisasjon. Etter gjennomførte intervjuer kom det frem at flertallet av informantene ikke husket hvor mange sakkyndige vurderinger de hadde vært igjennom. Vurderingen skjedde for lenge siden og på grunnlag av informantenes alder eller manglende informasjon, var det vanskelig å skille den sakkyndige vurderingen og andre møter med barnevernet. Flere av informantene fortalte også at de ikke før i voksen alder og leste i barnevernsmappen sin, skjønnte at de hadde hatt sakkyndig vurdering. Noen av informantene fortalte at de på grunn av mye kaos i livet og traumer i barndommen hadde mange sorte hull som gjorde det vanskelig å huske vurderingen.

5.3 Intervjuprosessen

5.3.1 Tematisk fokus og arbeid med intervjuguide

I forkant av intervjuene utarbeidet vi en intervjuguide basert på en semistrukturert tilnærming (se vedlegg 3). Fordelen med å benytte en semistrukturert innfallsvinkel er muligheten til å endre på spørsmål og rekkefølgen underveis, samt å stille oppfølgende spørsmål der det var relevant for å innhente mer detaljrike beskrivelser fra informantene (Thagaard, 2018, s. 90). Samtidig tenkte vi at det å ha en noe fastsatt intervjuguide på den ene siden kunne bidra til å trygge oss i selve intervjusituasjonen. På den andre siden ville det fortsatt gi oss frihet og på den måten anledning til å utforske eventuelle forhold som dukket opp underveis i intervjuet. Vi anså semistrukturerte intervjuer som relevant for vår fenomenologiske forskning ettersom denne formen for intervju kunne bidra til å gi fylldige beskrivelser og synliggjøre informantenes perspektiver (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 45; Tjora, 2021, s. 128). For informantene kunne det å benytte et semistrukturert intervju gi anledningen til å fortelle fritt om sine opplevelser og erfaringer uten å føle at de var bundet av fastsatte spørsmål som måtte besvares (Punch, 2014, s. 146-147).

Arbeidet med intervjuguiden var en prosess der vi gjennomgående gjorde vurderinger for å stille så åpne og utforskende spørsmål som mulig. I forarbeidet planla vi spørsmålene på slik måte at de både handlet om sentrale temaer i studien, men også ga rom for fleksibilitet over hva som kunne komme av opplysninger fra informantene (Thagaard, 2018, s. 95). Å utforme en intervjuguide er en viktig del av forberedelsen til datainnsamlingen slik Grønmo (2016, s. 168) skriver. Vi begynte tidlig å skissere overordnede temaer vi ønsket å utforske nærmere. På bakgrunn av valg av metode, tema for studien og sparring med veileder valgte vi å dele intervjuguiden inn i følgende overordnede temaer: medvirkning, relasjon og tillit til den sakkyndige og barneverntjenesten, og informantenes erfaringer og egne innspill. Et fokus vi hadde gjennom hele prosessen, både i utarbeidelsen av intervjuguiden og etter gjennomføring av pilotintervju, var å stille spørsmål som ikke skulle oppleves krenkende eller sensitive (Kvale & Brinkmann, 2015). Å snakke om erfaringer rundt egen sakkyndig vurdering kan oppleves som både sårbart og sensitivt, noe vi har tatt i betraktning i arbeidet med intervjuguiden og generelt gjennom hele forskningsprosessen. For å imøtekomme informantenes eventuelle utfordringer med å snakke om tematikken har vi brukt tid på å utforme spørsmål som oppmuntret informantene til å svare uten å føle seg tvunget til å svare riktig. Det gjelder eksempelvis at vi har forsøkt å utarbeide åpne spørsmål slik Thagaard

(2018) anbefaler. Ved å stille åpne spørsmål hadde vi håp om at informantene følte at de kunne fortelle fritt om sine erfaringer og selv velge hvordan de ville besvare spørsmålet.

En annen utfordring vi tok i betraktning da vi utformet intervjuguiden var å forberede gode oppfølgingsspørsmål. Underveis i arbeidet reflekterte vi mye rundt hvem informantene var, og hvor utfyllende svar vi kunne komme til å få på de ulike spørsmålene. Hensikten med oppfølgingsspørsmål er ifølge Thagaard (2018) å oppfordre informantene til å fortelle mer utdypende og konkret om spesifikke erfaringer. Samtidig kan oppfølgingsspørsmål kompensere for at det kan forekomme forskjeller med hensyn til hvor åpent noen informanter forteller om sine erfaringer. Med gode innspill fra veileder utformet vi derfor oppfølgingsspørsmål på flere av spørsmålene i håp om å få enda mer utfyllende svar i de tilfellene informantene fattet seg i korthet. Ved gjennomføring av første intervju inneholdt den ferdigstilte intervjuguiden 13 spørsmål med tilhørende oppfølgingsspørsmål fordelt på tre overordnede tema.

5.3.2 Forberedelser til intervju

I tillegg til å utforme en intervjuguide med åpne og utforskende spørsmål gjennomførte vi et pilotintervju. Hensikten med pilotintervjuet var primært å teste ut spørsmålene våre, og om de både var forståelige og formulert på en slik måte at det ikke ville oppstå misforståelser. På den måten fikk vi muligheten i forkant av den faktiske intervjusituasjonen til å gjøre justeringer av både ordlyd på spørsmål og rekkefølge, og ellers avdekke andre forhold som trengte justeringer. Etersom ingen av oss hadde noe særlig erfaring med å gjennomføre intervjuer i forkant av dette prosjektet ga pilotintervjuet oss muligheten til å bli tryggere i forskerrollen. Det bidro til at vi fikk nyttige erfaringer vi tok med oss til de faktiske intervjuene, eksempelvis hvordan vi informerte om informantenes rettigheter innledningsvis og hvordan vi la til rette for en avslappet stemning i intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2015; Tjora, 2021). Vi valgte å gjennomføre pilotintervjuet med en medstudent da vi på daværende tidspunkt ikke hadde klart å rekruttere nok informanter til studien. En viktig prioritering var å spare informantene til den faktiske datainnsamlingen. Medstudenten kom med konstruktive og matnyttige tilbakemeldinger, og ga oss gode innspill til de spørsmålene vi hadde. I etterkant av pilotintervjuet endte vi opp med å endre ordlyden på et par av spørsmålene våre i den hensikt å gjøre spørsmålet mer forståelig for informantene.

Noe annet vi gjorde i forberedelsene til intervjuene var å kjøpe båndopptaker. Valget om å benytte båndopptaker under intervjuene vurderte vi først og fremst som et godt hjelpemiddel med tanke på transkriberingsprosessen. Det var for å kunne gjengi det informantene fortalte på en så virkelighetsnær måte som mulig. I tillegg kunne bruk av båndopptaker være med på å skape en enda mer avslappet atmosfære under intervjuet, da vi kunne være trygge på at det som ble sagt ikke gikk tapt eller ble misforstått av ulike grunner (Thagaard, 2018). Vi brukte tid på å bli kjent med båndopptakeren i forkant av intervjuene slik at det ikke skulle gå unødvendig tid bort til å sette i gang opptak og på den måten skape forstyrrelser i flyten til intervjuet (Tjora, 2021).

I oppstartsfasen av studien hadde vi et håp og ønske om å kunne gjennomføre noen av intervjuene ansikt til ansikt. Dette var fordi vi mente at vi kunne få med oss viktig informasjon som kom til uttrykk gjennom nonverbal kommunikasjon, som ansiktsuttrykk eller kroppsspråk (Thagaard, 2018). Grunnet en krevende rekrutteringsprosess ble det imidlertid tydelig ettersom tiden gikk at vi med sannsynlighet ble nødt til å gjennomføre intervjuene digitalt. I tillegg befant vi oss fortsatt i en spesiell tid der restriksjoner grunnet koronapandemien la føringer for hva som var realistisk angående fysiske intervjuer og ikke. Derfor brukte vi tid i forberedelsesfasen til å gjøre oss bedre kjent med digitale plattformer som Zoom og Teams. Vi gjennomførte flere prøveintervjuer med hverandre for å teste lyd, kvalitet på bilde og opptak. Etter test av begge plattformene var vi mest tilfreds med Teams og endte opp med å gjennomføre seks av intervjuene på denne plattformen. En siste forberedelse vi gjorde i forkant av intervjuene var å sette oss inn i intervjumetodikk og hvordan vi kunne bidra til at intervjuet ga oss verdifulle og matnyttige data (Kvale & Brinkmann, 2015).

5.3.3 Gjennomføring av intervju

Intervju er den mest anvendte metoden for å innhente data når det kommer til kvalitativ forskning. Formålet med intervju er å få fyldig og detaljrik kunnskap om informantens egen livssituasjon, og hvilke perspektiver og synspunkter informantene har om temaene for intervjuet (Thagaard, 2018, s. 89). Grunnet informantens ulike geografiske plassering i landet samt reiserestriksjoner grunnet koronapandemien, ble seks av intervjuene gjennomført digitalt over Teams. To av intervjuene ble gjennomført over e-post.

Intervjuene ble gjennomført i perioden 19.11.2021 til 11.2.2022 og lengden på intervjuene varierte fra 25 til 45 minutter. Vi sendte ut innkallelse til møte på Teams om avtalt tidspunkt et par dager før intervjuet fant sted. Under alle intervjuene befant informantene seg i eget hjem. Gjennomføringen fungerte godt jevnt over, da det slik Grønmo (2016, s. 170) skriver er viktig at intervjuer gjennomføres på steder der det er lite distraksjon eller forstyrrelser. I et av intervjuene opplevde vi nettverksproblemer i så stor grad at vi så oss nødt til å be informanten gjenta seg. I et annet intervju var det barn til stede i samme rom som informanten. Dette resulterte i mindre forstyrrelser i form av at det tidvis kunne være vanskelig å fange opp det informanten sa grunnet bakgrunnsstøy. Det gikk imidlertid ikke utover informantens beskrivelser, noe vi tenker kan ha sammenheng med at informanten var opptatt av å fortelle ærlig om egen situasjon. Det er viktig å nevne at vi i forkant av intervjuet hadde informert om personvern og andre etiske forhold som var viktige å ta hensyn til. I et siste intervju opplevde vi tekniske problemer som medførte at informantens kamera ikke fungerte. Vi gjennomførte derfor intervjuet uten å kunne se informanten. Det bød på noen utfordringer de gangene informanten ble stille ettersom det var vanskelig å vite om det var fordi informanten trengte betenkningstid eller ble stille av andre grunner. Det er likevel viktig å fremheve at på tross av disse utfordringene fikk vi detaljerte og matnyttige beskrivelser fra informanten. Når det gjaldt intervjuene vi gjennomførte over e-post fungerte dette også relativt godt. En fordel med å gjennomføre intervjuer på denne måten er at de er lette å håndtere rent teknisk og gir informanten tid til å svare på spørsmålene (Thagaard, 2018, s. 110). I et av de to intervjuene på e-post var svarene svært utfyllende og detaljerte mens det andre var kortere i omfang. En ting som påvirket prosessen, var at det tok lang tid fra informantene takket ja til å være med i prosjektet til vi mottok svarene deres. Ifølge Thagaard (2018, s. 110) er dette en ulempe ved å gjennomføre såkalte asynkrone intervjuer, nettopp fordi tidsomfanget kan dra ut i det lange og det kan ta tid før informantene tar seg tid til å svare på spørsmålene.

Slik Kvale og Brinkmann (2015, s. 160) skriver var det viktig for oss å introdusere oss selv, repetere formålet med intervjuet, fortelle hvor lang tid intervjuet skulle ta og gi informanten mulighet til å stille spørsmål. Vi fortalte også om bruken av båndopptaker før selve intervjuet begynte slik at det skulle skapes så god kontakt som mulig mellom oss og informantene. Gjennom hele intervjuprosessen forsøkte vi å sørge for god kommunikasjon med informantene for å unngå å påvirke datainnsamlingen. Dersom kommunikasjonen av ulike årsaker blir begrenset, risikerer man å ikke få tilgang på relevant og ønskelig informasjon. Dårlig kommunikasjon kan også forekomme dersom man misforstår hverandre og feiltolker

informasjonen som gis (Grønmo, 2016, s. 172). Underveis i intervjuet var det derfor viktig å sjekke om vi forstod informantene riktig.

Dette gjorde vi ved å stille oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuet, både for å hjelpe oss selv og for enten å oppfordre informanten til å bekrefte det som ble sagt eller rette opp i eventuelle misforståelser.

Gjennom hele intervjuet forsøkte vi å unngå å stille ledende spørsmål både med tanke på hvordan spørsmålene var formulert, vårt verbale svar og gjennom kroppsspråk. Likevel kunne det i noen tilfeller være hensiktsmessig å stille ledende spørsmål for å bekrefte eller avkrefte våre egne fortolkninger og beskrivelser fra informantene (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 201). I praksis så vi at noen av spørsmålene hadde tendens til å bli ledende, men vi sørget for å alltid stille oppfølgingsspørsmål som oppmuntret informantene til å utdype uten at det forelå noen forventning om utdypende svar (Grønmo, 2016, s. 173).

Da intervjuet var ferdig ga vi informantene mulighet til å utdype eller komme med supplerende kommentarer om ønskelig. Dette gjorde vi for at informantene skulle ha mulighet til å ta opp temaer de hadde tenkt på eller bekymret seg for i etterkant av intervjuet. Vi avsluttet intervjuene med å oppsummere noen av hovedtrekkene informantene hadde kommet med under intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 161). Etter hvert intervju brukte vi tid på å diskutere hvordan gjennomføringen gikk og om det var forhold vi la ekstra merke til under intervjuet. Dersom det var noe vi mente var nyttig å ta til etterretning i videre intervjuer skrev vi det ned. En refleksjon vi gjorde oss både underveis og i etterkant av intervjuprosessen var at noen av informantene fattet seg i korthet da de svarte på spørsmål.

5.4 Etiske vurderinger

Ifølge Tjora (2021, s. 53) finnes det flere etiske betraktninger man bør ta hensyn til når man gjennomfører kvalitativ forskning. En del av betraktningene knyttes til aspekter som tillit, konfidensialitet, respekt og gjensidighet overfor informantene. Det er også viktig å ta hensyn til hvilken forforståelse man tar med seg inn i forskningen. Ettersom man i kvalitativ forskning har mulighet til å komme tett på informantene og deres livsverden, vil man kunne utvikle et tillitsforhold og viktigheten av å reflektere over ulike forskningsetiske prinsipper øker. Refleksjonen handler om at relasjonen forsker-informant ikke er symmetrisk. Det er derfor hensiktsmessig å legge til rette for forhold som skal sikre at informanten er godt nok

opplyst om forskningen, herunder blant annet fritt og informert samtykke, konfidensialitet og hva deltakelse i prosjektet innebærer (Thagaard, 2018; Tjora, 2021).

5.4.1 Vår forforståelse

Vi har gjennom hele forskningsprosjektet vært bevisst på vår forforståelse av det å bli sakkyndig vurdert. Dette innebærer blant annet å akseptere at det finnes flere perspektiver i verden, og som forskere var målet vårt å forstå de ulike perspektivene fra informantenes ståsted (Green & Thorogood, 2018, s. 15). Som forskere møter vi forskningsfeltet med vår teoretiske bakgrunn og subjektive antakelser, noe som er med på å skape et slags filter for hvordan forskningsfeltet kan oppleves (Postholm, 2020, s. 57). Vi har dermed vært bevisste på at våre forkunnskaper har kunnet påvirke flere aspekter ved studien, blant annet hvordan vi har fortolket datamaterialet og hvordan vi har lagt frem analysen. Videre har vår forforståelse kunnet påvirke hvordan vi har utformet intervjuguiden, hvilke spørsmål vi har stilt og hvordan vi stilte dem.

I forkant av prosjektets start og underveis i prosessen har vi reflektert over vår yrkesbakgrunn og hvordan den kan ha påvirket vår forforståelse av fenomenet. Til tross for en felles interesse for barnevern og sakkyndig arbeid har vi ulik yrkesbakgrunn. Forsker 1 er utdannet barnevernspedagog og har arbeidet mange år som frivillig på barnehjem og barnesykehus i utlandet. I tillegg har forsker 1 jobbet som støttekontakt for ungdom. Forsker 2 er utdannet sosionom og har arbeidserfaring med barn og unge i fritidsklubb. Forskeren har også jobbet med barn, unge og voksne med psykiske funksjonshemminger. Ingen av oss har arbeidserfaring knyttet direkte til sakkyndig arbeid, men interessen for tematikken har likevel medbragt et ønske om mer kunnskap. Det at vi ikke har arbeidserfaring innenfor tematikken har ikke vi nødvendigvis sett på som noe negativt. Tvert imot tenker vi det har kunnet bidra til at vi møtte informantene på en mer åpen, nysgjerrig og ydmyk måte enn dersom vi hadde arbeidserfaring på området. En annen mulig fordel er at vi som unge studenter kan ha bidratt til at informantene opplevde intervjusituasjonen som mindre skremmende enn dersom vi var unge ansatte i barnevernet. Samtidig kan det at vi er studenter ha bidratt til at spørsmålene vi stilte bar preg av nysgjerrighet og åpenhet, og at det har ført til at informantene friere kunne fortelle om egne erfaringer (Tjora, 2021). Vi har reflektert rundt hvordan manglende arbeidserfaring kan ha vært en begrensning. En eventuell begrensning kan ha vært å skaffe en god nok forståelse av fenomenet i forkant av datainnsamlingen i og med at vårt utgangspunkt for kunnskap har vært teori og forskning. I løpet av studietiden har vi tilegnet oss en god del

teoretisk kunnskap. Det har derfor vært viktig å være bevisst vår egen objektivitet i møte med hvordan vi har kunnet påvirke dataen. Ettersom formålet for forskningen har vært å skape forståelse av fenomenet har det vært viktig å sette vår egen forkunnskap til side for å gi plass til informantenes egne erfaringer. Dette er noe vi har brukt mye tid på og reflektert over gjennom hele forskningsprosessen, helt fra utforming av prosjektplan til innlevering av ferdigstilt produkt.

5.4.2 Norsk senter for forskningsdata (NSD)

Ettersom vi skulle samle inn opplysninger som gjelder andre mennesker var det spesielt viktig å ta hensyn til informantenes personvern. En personopplysning beskrives ifølge NSD som enhver opplysning som kan knyttes til en person og alle forskningsprosjekter som behandler personopplysninger må meldes inn (NSD, u.å.-a). Det var derfor viktig for oss å få prosjektet godkjent for å kunne fortsette planlegging av og gjennomføring av datainnsamlingen.

Vurdering av prosjektet innebar at prosjektet ble ansett som etisk forsvarlig og at vi under hele prosessen var pliktig til å jobbe etter de forskningsetiske retningslinjer som var pålagt av NSD (NSD, u.å.-b). Meldeskjemaet ble sendt inn elektronisk via NSD sin egen nettside den 30.08.21, og vi fikk tilbakemelding om at prosjektet hadde blitt godkjent den 24.09.21 (se vedlegg 4).

5.4.3 Informert samtykke

Et informert samtykke handler om at vi som forskere informerer deltakere i studien om de overordnede formål, hovedtrekk, risikoer og fordeler ved å delta i studien. Informantene fikk informasjon blant annet om hvem som har og vil få tilgang på intervjuet og annet materiale, forskerens rett til å offentliggjøre hele eller deler av intervjuet, hvilken adgang deltakeren har til transkripsjonen og analysen som gjøres av datamaterialet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 104). Informert samtykke ses på som fundamentet innen etiske retningslinjer (Green & Thorogood, 2018, s. 89) og alle informantene fikk i forkant av intervjuene tildelt et informasjonsskriv som inneholdt et samtykkeskjema. I informasjonsskrivet ble studiens formål gjort rede for, det var informasjon om hva det ville si å delta og informasjon om hvordan datamaterialet ville bli brukt og oppbevart (se vedlegg 1). Prinsippet om informert samtykke handler om at ingen skal tvinges, overtales eller bli presset inn forskningen mot ens vilje (Green & Thorogood, 2018, s. 89). Derfor var det viktig for oss å informere informantene om at deltakelsen i prosjektet var frivillig og samtidig gi informasjon om muligheten for å kunne trekke seg når som helst (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 104).

5.4.4 Konfidensialitet

Prinsippet om konfidensialitet handler både om at informantene anonymiseres i presentasjonen av resultatene og at personopplysninger lagres på en forsvarlig måte (Thagaard, 2018, s. 24). Videre innebærer konfidensialitet at innsamlet data ikke skal avsløres i andre miljøer, blant annet i uformelle samtaler (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 106). Det å anonymisere en informant innebærer ifølge Dalland (2017, s. 239) at det ikke er mulig å knytte enkeltpersoner til de opplysninger som kommer frem i det ferdige produktet. Vi sørget for å anonymisere informantene for å beskytte deres personvern ved å sende ut et informasjons- og samtykkeskriv der vi eksplisitt ga uttrykk for at datamaterialet behandles konfidensielt (Green & Thorogood, 2018, s. 91-93). Etersom informantene i prosjektet vårt har beskrevet erfaringer som for mange kan oppleves som sårbare, har prinsippet om konfidensialitet vært spesielt viktig å ta hensyn til. Vi har sørget for at all informasjon som kan knyttes til informantene har blitt oppbevart konfidensielt i tråd med forskningsetiske retningslinjer (Thagaard, 2018, s. 24). Vi sørget for å tydelig gi uttrykk for informantenes rett til konfidensialitet, både i informasjonsskrivet og igjen i forkant av intervjuene. For oss var det viktig å være sikre på at informantene kunne være trygge på at de ikke ville kunne kjenne seg igjen i det ferdige produktet. Når det gjaldt intervjuene som ble gjennomført over e-post har vi lagt ekstra vekt på hensynet til konfidensialitet ved at vi tydelig ga uttrykk for at informantene ikke skulle dele personopplysninger som kunne knyttes til dem som enkeltpersoner, eksempelvis navn på personer og stedsnavn.

Intervjuene ble tatt opp både i Teams og på båndopptaker, og senere transkribert. Da vi gjennomførte transkriberingen sørget vi for å erstatte alle opplysninger som kunne knyttes til personen med koder, blant annet informantenes egne navn og andre viktige personopplysninger som ble nevnt under intervjuet. Transkripsjonene ble lagt inn på et eget dokument adskilt fra alt annet datamateriale og videre lagret på en server slik at det ble oppbevart på en sikker måte.

5.4.5 Konsekvenser av å delta

Som forskere var det viktig å ta hensyn til at opplysninger informantene kom med i intervjuene kunne angres i ettertid. Gjennom hele prosessen var det viktig å reflektere over hvilke mulige konsekvenser som kunne oppstå for informantene, men også for den gruppen informantene representerer (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 107). Slik Thagaard (2018) skriver

kan personer som blir intervjuet til et forskningsprosjekt synes det er interessant å bli intervjuet fordi de får ny innsikt i egen situasjon gjennom samtale med noen som er interessert i deres meninger og erfaringer. Likevel er det viktig å huske på at noen temaer under intervjuer kan oppleves problematiske i ettertid for informantene. Det vil i hovedsak være forskeren som «vinner» og har fordeler på å gjennomføre prosjektet (Thagaard, 2018, s. 26). Gjennom hele forskerprosessen har vi vært bevisste på at alle metodiske valg fører med seg etiske konsekvenser vi har måtte ta hensyn til. Det gjelder både fremgangsmåter i prosessen og ansvaret vi som forskere har overfor informantene (Thagaard, 2018, s. 27). Vi gjentok derfor informasjonen om formålet med forskningsprosjektet og hva informert, frivillig samtykke innebærer både i forkant av og under selve intervjuet. I tillegg informerte vi informantene ved første kontakt om at vi kunne kontaktes når som helst i prosessen dersom de hadde spørsmål knyttet til deltakelsen i prosjektet. Ingen av informantene tok kontakt i etterkant av intervjuene enda vi tydelig ga uttrykk for muligheten. Dette håper vi betyr at informantene følte seg godt ivaretatt og at deltakelsen i prosjektet ikke har medført alvorlige konsekvenser, skader eller belastning for informantene. Som en ekstra takk for deltakelsen i prosjektet sendte vi en oppmerksomhet til alle informantene i etterkant av intervjuene.

5.4.6 Kvalitet i forskning – gyldighet og pålitelighet

En kvalitativ studie kjennetegnes ved å utvikle teoretiske perspektiver med utgangspunkt i analyse av innsamlet data, samt bruke teoretiske perspektiver fra tidligere studier (Thagaard, 2018, s. 181). Verdier for vurdering av kvalitet er i stadig utvikling og det er dermed viktig å reflektere over hva som bidrar til å kvalitetssikre forskning (Tracy, 2010, s. 837). I en fenomenologisk studie har kvaliteten på studien noe å si på forskerens evne til å behandle og tolke ulik data, og forskeren er den viktigste brikken for å sikre kvaliteten på studiet (Postholm, 2020, s. 136). For oss har det derfor viktig å sikre at det datamaterialet vi samlet inn var av høyest mulig kvalitet for å kunne sikre at den ferdigstilte studien framstår som gyldig og pålitelig.

Gyldighet handler om sammenhengen mellom prosjektets utforming og funn og hvorvidt de svarene man finner i forskningen er et svar på det man stilte spørsmål om (Tjora, 2021, s. 260). For å styrke en studie sin gyldighet legges det ifølge Thagaard (2018, s. 189) vekt på transparens. Det å være transparent i forskning handler om ærlighet i alle aspekter av forskningsprosessen. Vi har forsøkt å være transparente ved å gi detaljerte beskrivelser om både hva vi har gjort og hvordan vi har gjennomført alle ledd i forskningen (Tracy, 2010, s.

842). I tillegg har vi utformet en intervjuguide med spørsmål som har hatt hensikt å innhente data som er av relevans for problemstillingen og samtidig forsøkt å legge opp til at spørsmålene kunne gi oss fylldige beskrivelser fra informantene (Kvale & Brinkmann, 2015; Tracy, 2010). For å sørge for forskningens gyldighet har vi også benyttet oss av triangulering slik Tracy (2010) anbefaler. Dette har i vår studie vært å benytte flere datakilder som nasjonal og internasjonal forskning, teoretisk litteratur, relevante lovverk og politiske dokumenter, forskningsempiri og innsamling av eget datamateriale gjennom bruk av intervju. Ved å benytte flere datakilder har vi forsøkt å skape dybde i teksten, noe som har medført at vi kunne belyse fenomenet fra ulike perspektiver (Postholm, 2010, s. 42-43). Under behandlingen av data og gjennomgående i analysearbeidet har vi vært særlig bevisste på vår forforståelse og hva vi la til grunn for tolkningene våre. Refleksjon rundt vår forforståelse har vært viktig gjennom hele forskningsprosessen og vi har stadig vært kritiske til hvordan forforståelsen har kunnet påvirke spørsmål, tolkninger og handlinger. Denne typen refleksivitet er ifølge Trost (2010) sentral for kvaliteten i kvalitativ forskning.

Pålitelighet innenfor kvalitativ forskning kan vurderes ut fra om forskningen har overføringsverdi. I vårt tilfelle kan det være av betydning dersom studien gir verdifull kunnskap til liknende settinger for barn og unge som opplever sakkyndig vurdering, og om funnene kan overføres til liknende situasjoner og mennesker (Yilmaz, 2013, s. 320). En mulig begrensing med hensyn til overføringsverdi er antallet informanter vi har snakket med, og hvorvidt funnene i vår studie er representativt for alle som har erfaring med sakkyndig vurdering. Vi er, og har gjennom hele forskningsprosessen vært, klar over at funnene som presenteres i denne oppgaven ikke nødvendigvis er gjeldende for alle som kan kjenne seg igjen i tematikken (Tracy, 2010, s. 845). Likevel har vi valgt å inkludere troverdighet da vi mener at studien vår kan være et viktig bidrag av kunnskap til et område det foreløpig finnes begrenset forskning på. Gjennom intervjuer har vi snakket med mennesker med reelle erfaringer, og både hørt og sett hvordan de forteller om erfaringene sine. På den måten har vi sørget for at den dataen som presenteres i studien er basert på hva mennesker som har erfaring med sakkyndig vurdering selv mener er viktig. Det kan være med på å gi et pålitelig bilde av hvordan det kan oppleves å bli sakkyndig vurdert.

I arbeidet med å transkribere intervjuene er pålitelighet og gyldighet vesentlig å trekke frem. Ved å være to personer som skriver masteroppgave hadde vi mulighet til å «kontrollsjekke» transkripsjonene av hverandres intervjuer. Ved å høre gjennom intervjuene samtidig som vi

leste transkripsjonene kunne vi sørge for å styrke oppgavens gyldighet og pålitelighet. Ved å lytte til lydopptaket flere ganger kan man oppdage feil i transkripsjonen som eksempelvis kan skyldes dårlig lyd kvalitet eller at man har hørt feil. Når man skal vurdere transkripsjonens gyldighet vil det være viktig å tenke på hva som blir den mest nyttige transkripsjonen i forhold til ens forskning. I vår studie var det å bruke strengt ordrette transkripsjoner nødvendig ved å inkludere pauser, gjentakelser og tonefall i intervjuet for å kunne fortolke informantenes betydninger, benektelser eller engstelsesnivå. Strengt ordrette transkripsjoner kan tenkes å styrke gyldigheten til teksten da det var viktig å få informantenes erfaringer frem på en mest mulig virkelighetsnær måte (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 211-212).

5.5 Tematisk analyse

Ifølge Postholm (2020, s. 86) er dataanalyse gjentatte og dynamiske prosesser som pågår gjennom hele datainnsamlingsperioden. For å analysere funnene fra intervjuene valgte vi å bruke tematisk analyse gjort kjent av Braun og Clarke (2006). Tematisk analyse er en metode for å identifisere, gruppere og analysere det datamaterialet vi samlet inn (Braun & Clarke, 2006, s. 79). Tilnærmingen er nyttig når man ønsker å finne svar på spørsmål om hva som regnes som de viktigste elementene for en bestemt gruppe informanter eller å identifisere «typiske» svar (Green & Thorogood, 2018, s. 258). Tematisk analyse baserer seg på seks faser med hensikt å identifisere mønstre/tema i datamaterialet, og skal organisere og beskrive datasettet så detaljrikt som mulig (Braun & Clarke, 2006, s. 79). Vi vurderte det som relevant å anvende tematisk analyse for å gjøre gode refleksjoner og presentere rike funn. Det er fordi vi var interesserte i å skape en felles forståelse av informantenes erfaringer, og på den måten besvare spørsmålet om hva informantene mente var de viktigste forholdene i møte med sakkyndig vurdering. En fordel med å anvende tematisk analyse er graden av fleksibilitet man får som forsker, noe som kan bidra til å gi rike, deskriptive og komplekse data (Braun & Clarke, 2006, s. 78).

Tematisk analyse åpner opp for en rekke ulike tilnærminger når det anvendes i kvalitativ forskning. Braun og Clarke (2006, s. 83) fremhever viktigheten av å være bevisst hva hensikten med analysen er. For å gjennomføre en tematisk analyse er det flere valg og vurderinger som må tas stilling til, og ifølge Braun og Clarke (2021, s. 333) forutsettes en god tematisk analyse av at man som forsker viser til sin tilknytning til analysen. Dette innebærer å ta stilling til om man velger en induktiv eller deduktiv tilnærming til analysen, og om kodingen av data foregår på et semantisk eller latent nivå (Braun & Clarke, 2006, s. 83).

Braun og Clarke forteller i sin forelesning (Clarke, 2018, 10:53) at disse tilnærmingene og nivåene kan foregå på samme tid og på tvers av hverandre. På bakgrunn av dette er vi bevisste på at analysen vår kan ha elementer av både induktiv og deduktiv tilnærming. Det er fordi vi har hatt et tematisk fokus for innsamling av data, noe som har hatt sitt utspring i teoretisk forankring og interesse. Vi har samtidig vektlagt at dataen ikke nødvendigvis skal bekrefte allerede eksisterende forskning og ei heller påvirkes av vår teoretiske interesse for forskningstematikken (Braun & Clarke, 2006, s. 83-84). Kodingen av data har foregått på både et semantisk og latent nivå. I analysen har dette vist seg ved at vi på det semantiske nivået har tatt utgangspunkt i det som eksplisitt har blitt fortalt av informantene, samt at vi på det latente nivået har utforsket utsagnetenes dypere mening (Braun & Clarke, 2006, s. 84). Ettersom forskningen vår er forankret i et konstruktivistisk paradigme har det for vært hensiktsmessig å gjennomføre kodingen av dataen på et mer latent nivå for å skape en helhetlig forståelse av hvordan det kan oppleves å bli sakkyndig vurdert.

Braun og Clarke har i nyere tid blitt oppmerksomme på at modellen fra 2006 har blitt oppfattet som en rigid og systematisk oppskrift på hvordan man gjennomfører analyse (Braun & Clarke, 2019). I en refleksiv kommentar fra 2019 tar de opp antakelser om og utviklingen av tematisk analyse siden modellen første gang ble presentert. Et av de viktigste punktene som blir belyst er utviklingen av en mer refleksiv form for tematisk analyse ved at forskeren tar mer aktiv del i selve utførelsen av analysen (Braun & Clarke, 2019). Eksempelvis kommer det frem i forelesningen til Braun og Clarke (Clarke, 2018, 27:10) at temaer ikke «bare ligger i datamaterialet og venter på å bli oppdaget», men krever aktiv generering og engasjement fra forskeren gjennom arbeid med datamaterialet. Arbeidet vil være preget både av forskerens analytiske ferdigheter og et mer refleksivt perspektiv som handler om hvilken forforståelse som ligger til grunn for hvordan forskeren fortolker datamaterialet. I analysen vår har vi tatt i bruk modellen fra 2006, men er i tillegg bevisste på at modellen likevel oppfordrer til kreativ tenkning og fleksibilitet, noe også Braun og Clarke har bemerket i nyere publikasjoner om tematisk analyse (Braun & Clarke, 2019; Braun & Clarke, 2021).

I første fase av tematisk analyse er det viktig å fordype seg i dataene slik at man får kjennskap til innholdets dybde og bredde (Braun & Clarke, 2006, s. 87). Ved å aktivt lese gjennom transkripsjoner, høre på lydopptak av intervjuer flere ganger og lese tilhørende notater begynner man å søke etter dypere mening og mønstre i datamaterialet (Braun & Clarke, 2006, s. 87; Green & Thorogood, 2018, s. 259). Ettersom vi gjennomførte intervjuene på egenhånd,

fikk vi god kjennskap til datamaterialets innhold. I tillegg valgte vi å transkribere hverandres intervjuer. I etterkant leste vi transkripsjonene flere ganger. Avslutningsvis hørte vi gjennom lydopptakene etter ferdig transkribering for å forsikre oss om at transkripsjonen var så nøyaktig som mulig.

I den andre fasen har man fått god kjennskap til datamaterialet og kan begynne kodingen av datamaterialet. Det innebærer at man danner små etiketter, eller koder, som identifiserer viktige funksjoner i dataene som kan være av relevans for forskningstematikken (Braun & Clarke, 2006, s. 88). Vi valgte å kode intervjuene i fellesskap for å få samme forståelse av hva informantene delte av erfaringer. Dette innebar at vi samarbeidet tett ved å gjennomgå hver transkripsjon muntlig og valgte ut ulike utdrag som var av interesse. Utdragene limte vi inn i et eget kodeskjema og videre utformet vi koder på bakgrunn av det informantene hadde fortalt. Dette var også nyttig for å få bedre kjennskap til det datamaterialet den andre hadde innhentet.

I den tredje fasen forsøker man å sortere alle de kodede dataene i mulige kategorier eller tema (Braun & Clarke, 2006, s. 89). Vår tilnærming var å se etter hva informantene snakket mye om og la vekt på i intervjuene. For å jobbe med denne fasen valgte vi å sortere kodene i ulike farger som representerte hver sin tenkelige kategori. Eksempler på kategorier var informasjon, medvirkning, følelser og fremmede mennesker. Vi hadde også en egen kategori med de kodene som ikke passet inn under noen av de andre kategoriene ettersom Braun og Clarke (2006) understreker at ingen koder trenger å forkastes i denne fasen. Da dette var gjort skrev vi ut de fargede kodene og klippet de ut slik at vi kunne jobbe videre visuelt med utvikling av temaer. Videre gjennomgikk vi hver kategori og forsøkte å se etter mønstre på tvers av alle kodene, både i den enkelte kategorien og sett i lys av hele datamaterialet. Det tydeliggjorde at noen av de kodene vi hadde plassert i en kategori egentlig representerte et annet tema, og de ble derfor flyttet. Ved å gå gjennom kodene på denne måten jobbet vi frem seks potensielle hovedtemaer med tilhørende undertemaer.

Den fjerde fasen begynner når kodene er sortert inn i et utvalg av potensielle temaer. Fasen innebærer ofte å se tilbake på temaene og kodingen som er gjort for å sjekke om det samsvarer med datamaterialet (Braun & Clarke, 2006, s. 91). Vi utarbeidet et tankekart med de potensielle temaene og forsøkte å trekke linjer mellom dem for å se hvordan de passet sammen. Etter tilbakemelding fra veileder og en ny gjennomgang ble det tydelig at noen av

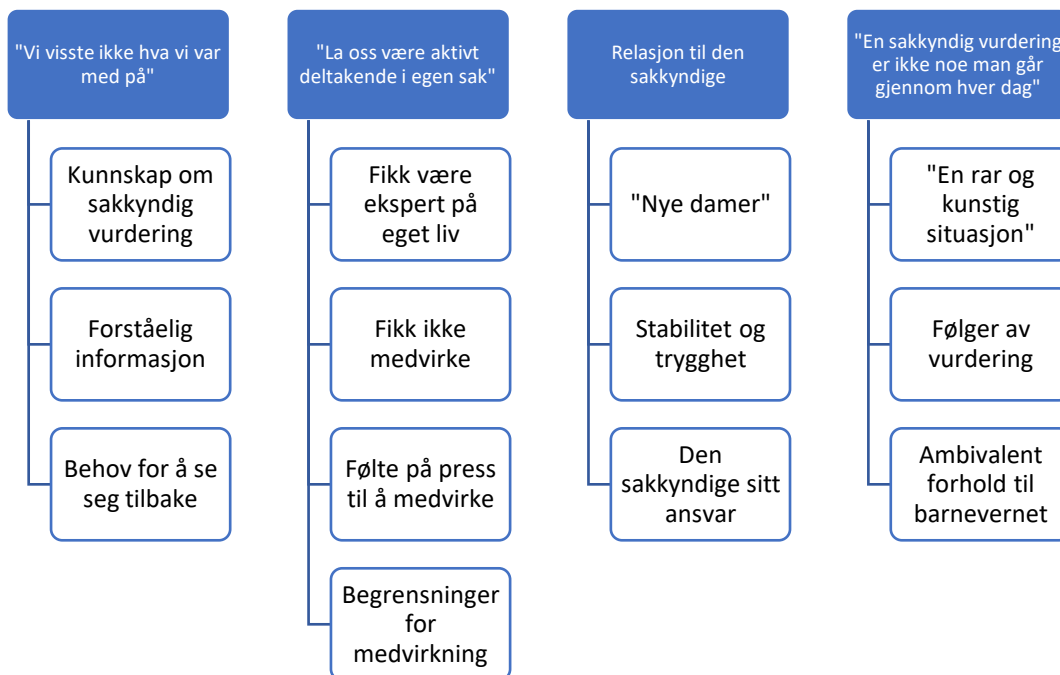
temaene våre ikke fungerte som selvstendige temaer og andre smeltet sammen til å skape nye temaer. Vi utarbeidet et nytt tankekart og trakk nye linjer, både for å se hvordan temaene hang sammen med hverandre og hvordan temaene passet overens med hele datamaterialet. Dette resulterte i at seks hovedtemaer ble til fire. Ifølge Braun og Clarke (2006, s. 91) må man vurdere gyldigheten av hvert enkelt tema opp mot datamaterialet. For at et tema skal kunne svare på forskningsspørsmålet må det finnes nok datamateriale til hvert tema. Vi brukte derfor tid på å sørge for at alle temaene hadde nok datamateriale til å kunne belyse problemsstillingen vår.

I den femte fasen definerte og avgrenset vi de temaene vi hadde jobbet frem. Vi forsøkte videre å identifisere kjernen av hvert enkelt tema og hvilket aspekt av dataen hvert tema tok for seg. Videre identifiserte vi ulike undertemaer til hvert hovedtema for å strukturere og organisere dataen som finnes innenfor hovedtemaene (Braun & Clarke, 2006, s. 92). Da vi navnga temaene var vi opptatt av at de skulle være konkrete og konsise, og at leseren umiddelbart skulle få en følelse av hva temaene handler om (Braun & Clarke, 2006, s. 93). De fire hovedtemaene våre ble «*vi visste ikke hva vi var med på*», «*la oss være aktivt deltakende i egen sak*», «*relasjon til den sakkyndige*» og «*en sakkyndig vurdering er ikke noe man går gjennom hver dag*».

Da vi hadde et sett med fullt utviklede temaer, befant vi oss i den siste fasen der analysen og funnkapittelet skulle skrives. Hensikten med funnkapittelet er å fortelle historien på en måte som overbeviser leseren om analysen sin validitet og gyldighet. Vi har forsøkt å presentere funnene på en sammenhengende, logisk og interessant måte slik at informantenes historie kommer frem både innenfor og på tvers av temaene (Braun & Clarke, 2006, s. 93).

6.0 Presentasjon av funn

I denne delen presenterer vi hovedfunnene for studien vår. I arbeid med analysen utviklet vi fire hovedtemaer. Temaene valgte vi å kalle for «vi visste ikke hva vi var med på», «la oss være aktivt deltakende i egen sak», *relasjon til den sakkyndige* og «en sakkyndig vurdering er ikke noe man går gjennom hver dag». Under hvert hovedtema har vi utarbeidet undertemaer som vi vil presentere hver for seg med underbyggende sitater fra informantene. Oversikt over hovedtemaer og tilhørende undertemaer presenteres i figur 6 nedenfor. Når det gjelder sitatene har vi kun korrigert språk der det har vært nødvendig for å ivareta informantenes personvern, herunder dialektord eller liknende. Informantene sine navn er anonymisert og nummerert fra 1-8. Bruk av (parentes) i sitat viser til at vi har lagt til ord for å skape bedre flyt i tekstutdraget. [...] i sitat viser til at deler av tekstutdraget er fjernet på grunn av mangel på relevans for temaet. I sitater der det finnes (***) er dette et navn som har blitt anonymisert. Ord skrevet med store bokstaver er et uttrykk for at ordet har blitt særlig vektlagt i intervjuet. Vi har i størst mulig grad latt sitatene stå uberørt for å kunne presentere informantenes beskrivelser på en så virkelighetsnær måte som mulig.

Figur 6: Barn og unges erfaringer med sakkyndig vurdering.

6.1 «Vi visste ikke hva vi var med på»

Informasjon var et tema informantene fortalte mye om i intervjuene. Et av hovedfunnene peker på at flere av informantene manglet informasjon, både om hva og hvem den sakkyndige

var, hva det ville si å bli sakkyndig vurdert og hvorfor de måtte ha en slik vurdering. Flertallet av informantene visste ikke hva de var med på da vurderingen fant sted. Funnene viser at informantene savnet å få informasjon som var tilpasset både alder og situasjon. Flere hadde ønsker om tydelig og ærlig informasjon for å kunne forstå mer av hva som foregikk den gangen den sakkyndige vurderingen ble gjennomført. Flere av informantene ga uttrykk for at de hadde tidligere erfaringer med å få for dårlig informasjon fra involverte instanser, noe som forsterket følelsen av å ikke vite hva de var med på. Det var også et fremtredende savn etter å kunne trekke linjer mellom vurderingen som skjedde og opplevelsen av den i ettertid.

Funnene la grunnlag for hovedtemaets tittel med følgende undertemaer: *kunnskap om det å bli sakkyndig vurdert*, ønsket om *forståelig informasjon* og *behovet for å kunne se seg tilbake*. Vi vil nå gjøre rede for disse.

6.1.1 Kunnskap om sakkyndig vurdering

For mange av informantene skjedde den sakkyndige vurderingen for mange år siden, og det var vanskelig å huske hvor mye og hvilken informasjon som var gitt om det å bli sakkyndig vurdert. En informant sa: «Nei, jeg kan vel egentlig ikke huske det (7)». En annen informant fortalte at hun fikk minimalt av informasjon om det å bli sakkyndig vurdert: «Utover at jeg ikke hadde tilstrekkelig informasjon til at jeg skjønnte hvorfor de kom eller hva de ville med meg (2)». Flere av informantene uttrykte at de på grunn av manglende informasjon slet med å forstå hva en sakkyndig vurdering var og hvem den sakkyndige fagpersonen var: «[...] jeg vet at det har vært mange sakkyndige vurderinger, men allikevel så har jeg vansker med å forstå hva sakkyndige sin oppgave er og hva dem egentlig vurderer. Det er fordi jeg har fått så utrolig lite informasjon (1)». En annen informant hadde samme tanker: «Det at jeg ikke visste hvem jeg snakket med, det at noen fremmede plutselig bare skulle komme inn og ta en sakkyndig vurdering, det var veldig skummelt (5)». På spørsmål om hva informantene savnet av informasjon, svarte han følgende: «Alt av informasjon om hvem personen var, hvorfor en måtte ha en helt random samtale med en helt random person. Hvorfor jeg skulle ha denne samtalen (5)». En av informantene slet med å huske hvilken informasjon som ble gitt, og sitter kun igjen med minne om at det hele tiden var mange mennesker på besøk hos dem: «Det husker jeg ikke, jeg husker bare at det var folk som kom på besøk hele tiden hjemme og jeg forsto ikke hvem de var eller hva dem ville (1)». En informant fortalte om mangel på informasjon om den sakkyndige. Informanten opplevde at alle involverte parter bedrev ansvarsfraskrivelse når det gjaldt å informere henne: «[...] jeg tror egentlig at de (den

sakkyndige) belaget seg på at alle andre som hadde en del i situasjonen min å sånn ga den informasjon, eller at jeg hadde fått den informasjonen (8)».

På spørsmål om hvem som informerte om at det skulle gjennomføres en sakkyndig vurdering ga de fleste informantene uttrykk for at de ikke hadde fått noe informasjon om at det skulle skje i forkant. «Ja det var ingen som informerte meg om det [...] (3)». En informant fortalte imidlertid at hun hadde fått informasjon om vurderingen i forkant: «Det mener jeg var, jeg mener det var hun som var saksbehandler på den tiden i barnevernet [...] (4)». En annen informant medelte at det ikke var noe informasjon i forkant av vurderingen utenom at han skulle prate med en psykolog. Selv om informanten fikk beskjed om dette kom det frem av svarene at han likevel ikke skjønnte hva det betydde: «Jeg fikk ingen informasjon om det. [...] jeg fikk bare en forklaring på at jeg skulle snakke med en psykolog [...] som nå viser seg da, (i) senere tid når jeg har lest papirene etter nå var en sakkyndig vurdering (5)». I de tilfeller informantene fikk beskjed om at det skulle gjøres en sakkyndig vurdering opplevde flere informasjonen likevel som mangelfull:

«[...] jeg ble bare informert om at det skulle være noen som skulle følge med på hvordan vi var sammen med vår mor da [...]. Så vi fikk liksom beskjed om det flere ganger både av saksbehandleren min i barnevernet og mamma når vi var der [...] Men vi fikk aldri noen begrunnelse på hvorfor (6)».

Informantene hadde klare ønsker når det gjaldt informasjon som kunne gjøre det lettere for et barn å forstå hvem den sakkyndige er og hva det vil si å bli sakkyndig vurdert. En av informantene fortalte dette ved å si: «[...] det er vel egentlig bare det at de må være ærlige på hva de gjør og hvem de er, hva de vil frem til, vil oppnå liksom. Kanskje vise mer interesse over hvem du møter da (5)». En annen informant snakket om behovet for mer informasjon om den sakkyndige, og uttrykte seg slik: «Mer informasjon og trygging. Opplevelse av å ha mer kontroll i eget liv, og ikke frykte hva som ville bli det neste (2)». En tredje informant som også var opptatt av at barn trenger mer informasjon i forkant av vurderingen, fortalte: «Ja, de bør jo ta hensyn til barnet sitt beste, at, det skal de jo gjøre. Og ... ja, da bør de informere, rett og slett, ungene før de henter dem. Syns jeg hvert fall da (3)». En av de andre informantene uttrykte også et ønske om å få mer informasjon om hvem den sakkyndige var og hensikten med vurderingen:

[...] (jeg skulle ønske) at de var åpne om hvem de var og hvorfor de ville snakke med meg. Og at de da kunne gi informasjon om hva de skulle gjøre med det jeg sa. [...] og at ja, at de viste at de rett og slett bare var der for å ja, bry seg, vise at de gjør noe da (5).

6.1.2 Forståelig informasjon

Samtlige informanter la vekt på at informasjonen som ble gitt dem angående den sakkyndige vurderingen var for lite tilpasset dem på tidspunktet vurderingen fant sted. En av informantene fortalte dette ved å bruke begrepet «forvirret» for å forsterke hennes følelse av at informasjonen var dårlig tilpasset: «Jeg synes det var veldig spesielt slik det ble gjort mot meg, [...] og ja jeg sitter fortsatt med en følelse av at jeg er forvirret av hva som faktisk skjedde, og hvorfor det skjedde på den måten (6)». En annen informant snakket om følelsen av å bli invadert og forstod ikke hva informasjonen betød:

[...] altså, min opplevelse av at det ikke var tilpasset meg og min situasjon var jo dette her at [...] det var liksom aldri et svar til meg på hvem dette var og hva dette handlet om, det var alltid [...] disse damene jeg skulle prate med. Så spurte meg om spørsmål og jeg forstod ikke hva de ville, jeg husker jeg følte meg rett og slett invadert (4).

En tredje informant fortalte om sin opplevelse av den informasjonen hun fikk:

Jeg kan huske at det var mange møter i form av hjemmebesøk og andre avtaler med barnevernet. Jeg kan tenke meg til at noen av de møtene var for å gjøre en sakkyndig vurdering, men jeg kan ikke huske at jeg noen gang har blitt forklart at de skulle gjøre en vurdering. Jeg har bare blitt fortalt at disse møtene var for å passe på at jeg og min bror hadde det bra. Jeg fikk heller ikke noe begrunnelse for hvorfor de skulle passe på at vi hadde det bra (1).

En av informantene fortalte at å få godt nok tilpasset og forståelig informasjon var viktig slik at barnet i ettertid ikke skulle føle seg lurt. Informanten fortalte det slik:

Og for at man ikke skal føle at man blir lurt, og at ja de bare tenker at «neida vi sier ingen ting fordi hun er så liten eller hun skjønner ikke det eller hun vil ikke forstå» men at det bare er måten man sier ting på, og det er jo helt avgjørende å få vite disse

tingene. Jeg ser jo bare for meg, det er jo veldig kjipt å sitte i den følelsen senere hvor man får vite om hva sakkyndig vurdering egentlig er. Så sitter man og tenker, åja det var det det mennesket var, eller det var det det mennesket gjorde eller altså.

Tillitsbruddet blir så veldig mye større dersom man får vite om det i ettertid. [...] man begrenser seg jo hva man sier til hvem man sier det sant. Så hvis man hadde fått vite at dette mennesket har en stor rolle, eller at meningene til dette mennesket påvirker saken din mye mer på forhånd så passer man jo på en måte ... man vil jo si mest mulig for at det skal bli best for seg selv da (8).

Når det gjaldt informantenes opplevelse av at informasjonen var lite tilpasset var språk en fellesnevner. Det var gjerne bruken av fagord og begreper som opplevdes vanskelig å forstå. En av informantene var opptatt av at den sakkyndige må tilpasse seg det individuelle barnet som snakkes med: «[...] selv ikke alle [...] vet [...] hva fagord betyr og sånt, begreper og sånt. Så absolutt, språkbruk har mye å si. Hvordan man snakker til barn og ungdom, og hvordan man former seg har mye å si [...] (5)». Videre fortalte informanten at selv om man er tenåring kan det være vanskelig å forstå fagord og begreper: «[...] selv om jeg var akkurat blitt tenåring så betyr ikke det at jeg kan vanskelige ord eller fagbegreper [...] så det å slenge på noen fagbegreper til en ungdom er ikke akkurat det letteste det heller (5)». En annen informant trakk frem alder i sammenheng med språk og informasjon ved å si: «Ingen 11/12 åringer vet hva betyr sakkyndig liksom, hva betyr liksom altså vurdering. Det er et menneske som skal komme og vurdere deg liksom (8)». En av informantene fortalte i sitt intervju at hun opplevde informasjonen som lite tilpasset, og at den sakkyndige unngikk å bruke de «vanskelige ordene». Informanten ønsket at den sakkyndige brukte de vanskelige ordene, men at det burde blitt lagt vekt på å forklare hva disse ordene og begrepene betydde:

[...] (dem sa) at de skulle passe på at jeg hadde det bra, og jeg kan tenke meg at det var den mest forklarende måte å si det på slik at en syvåring kunne forstå det. Jeg kunne allikevel ønske at de brukte de vanskelige ordene som «sakkyndig» og forklare godt hva det ordet egentlig betyr (1).

En annen informant var opptatt av at informasjon må tilpasses det individuelle barnet, og at barn har rett til å motta informasjon om eget liv. Informanten uttrykte seg ved å si: «Nei, altså jeg tror jo absolutt at alle barn burde få vite all slags informasjon om deres eget liv, men det handler jo bare på måten man sier det på (8)». På spørsmål om hva slags informasjon

informanten ønsket for at den skulle bli mer forståelig, svarte hun: «[...] , kanskje litt mer detaljert og på en måte med et språk slik at jeg forstod. Så skulle jeg gjerne likt å vite hvem denne personen var på forhånd (8)». For at barn skal skjønne hva og hvorfor noe skjer, var flere av informantene opptatt av å få tilstrekkelig og forståelig informasjon. En av informantene uttrykte seg ved si: «[...] og gi ... altså tilstrekkelig med informasjon til barnet slik at barnet skjønner og forstår alt som blir gjort og hvorfor det blir gjort (6)».

Da vurderingen fant sted var informantene barn, og informasjonen de fikk opplevdes for mange som vanskelig å forstå: «[...] jeg var nok litt for liten, jeg var ikke mer enn syv år. [...] men han broren min, jeg tror han skjønnte mer av det (3)». En annen informant sa:

«Jeg fikk jo informasjon, men [...] en 11/12 åring på en måte skjønner jo ikke på en måte alt som. Jeg skjønnte i hvert fall ikke hva det var. Jeg fikk bare høre at det skulle komme noen å snakke med meg [...] hele informasjonen om sakkyndig vurderinger, og om hvordan det gjennomføres og hva det brukes å sånt til hadde jeg ikke skjønt, og det var jo veldig sånn oppe i lufta, helt her oppe for meg å forstå som 11/12 åring liksom. [...] ikke det at jeg husker ordrett hva de sa eller noe sånn, men jeg husker bare at det ble så, det ble så stort på en måte eller det ble forklart som en stor ting, at det var viktig. [...] (8).

Informantene kom med innspill på hvordan den sakkyndige burde ha lagt til rette for at informasjonen som ble gitt, var forståelig: «Ja, altså jeg var jo bare et barn. Så for det første er det greit å introdusere.. å seg selv og hvorfor man gjør dette på åsså, forklare det på en måte som et barn kan forstå mer [...] (6)». En annen informant fortalte at det var vanskelig å vite hva den sakkyndige lurte på, da informasjonen ikke var forståelig nok. Denne informanten sa: «[...] det var veldig vanskelig å svare de på det de egentlig lurte på. Det var vanskelig for meg som en 12 år gammel jente å egentlig skjønne problemstillingen (4)». En informant fortalte følgende: «[...] man er nødt til å gi all slags informasjon om dette her og på en måte som er helt forståelig [...] (8)».

Informanten fortalte videre:

[...] man (er) nødt til å forsikre seg om (at) barnet har forstått det ved å stille spørsmål som: har du skjønt, har du noen spørsmål du lurer på. Den sakkyndige burde også

forsikre seg om barnet har fått informasjon på forhånd, og dersom ikke burde den sakkyndige gi den informasjonen selv [...] (8).

Når barnet ikke får informasjon, opplevdes det som maktbruk ifølge flere av informantene: «Jeg vil at sakkyndige skal vite at de har stor makt, og at de er klar over det selv. At dem skal vite at makten deres kan ødelegge liv, derfor bruk makten med omhu (1)». Videre vektla informanten viktigheten av ærlig informasjon ved å si: «[...] Aldri konkluder med noe med mindre du er 100% sikker (1)». En annen informant trakk også frem viktigheten av å være ærlig med barnet fremfor å bruke makt og unnlate informasjon:

[...] ærlighet har mye mer å si enn å komme inn og si at du har makt og (sier) «her er det viktig at du svarer, her må du si sannheten eller her må du ditt og datt» for at de skulle være fornøyd da. Men å være ærlige om hvem de er, hva de gjør, hva som skjer med det du sier, få en litt større trygghet da (5).

6.1.3 Behov for å se seg tilbake

De fleste av informantene hadde en sakkyndig vurdering som barn og sitter igjen med følelsen av å ikke huske så mye. Å kunne se tilbake på dokumentasjonen fra vurderingen har vært til stor hjelp i senere tid. Det var også et fremtredende savn etter å opprettholde et kontaktforhold med den sakkyndige for å både kunne forstå hvorfor vurderingen fikk det utfallet den fikk og for å kunne trekke linjer mellom det som skjedde da og opplevelsen av vurderingen i ettertid. Likevel kom det frem i intervjuene at mye av det som er dokumentert fra den sakkyndige vurderingen var vagt, og informantene savnet mer dokumentasjon. En av informantene fortalte:

[...] altså, jeg er veldig glad for den hjelpen jeg fikk i dag som voksen mor [...], men når jeg går tilbake og leser gjennom papirene mine så må jeg si det er veldig mye vagt, veldig mye jeg ikke forstår hva de har basert uttalelsene på og veldig mange opplevelser som jeg husker som vanskelig som ikke engang er notert ned (4).

Informanten fortalte også at mye av informasjonen som er dokumentert føltes unødvendig. Informanten snakket om viktigheten med å kunne se seg tilbake på hva som faktisk skjedde:

[...] sånn som da jeg leste gjennom disse her rapportene som var gjort på meg, så var jo det veldig mye der som jeg ikke hadde trengt å lese for eksempel. [...] der stod det, ja, det var gjerne ganske personlige ting om min mor [...] også var det gjerne ting jeg hadde savnet å lese om [...] det står ingenting om hvorfor det ble gjort og det står heller ikke mye om måten det ble gjort på. [...] det er en sånn veldig inngripende opplevelse, så det er ekstremt viktig for, for de og den det gjelder å få lov å ha muligheten til å snu seg og se tilbake på ting om hvorfor det ble gjort, måten det ble gjort på. Sant, i dag (når) du er voksen så har du veldig behov for å finne din egen identitet og gjerne forstå hele prosessen du har vært gjennom. [...] det handler lite grann om at det du har opplevd og det du leser i etterkant har en sammenheng (4).

Dokumentasjonen informantene ønsket tilgang på trengte ikke være så omfattende:

Det trenger ikke være meget omfattende [...]. Det tror jeg er veldig, veldig viktig og det handler vel litt om å klare å ta ting seriøst [...]. Dokumentasjon er jo veldig viktig. Det er veldig viktig i alle andre saker, så det burde i hvert fall være viktig i sånne saker (4).

Ved å etablere et kontaktforhold med den sakkyndige ville det ifølge en av informantene gi mulighet til å se tilbake på den sakkyndige vurderingen, og sikre at alle involverte parter hadde forstått hverandre:

[...] også det med at man kanskje skulle gjort en avtale om dersom jeg lurer på noe hvor får jeg kontakt med det her mennesket, at mennesket kommer tilbake, og at det mennesket sier at «vi skal møtes en gang til» bare «hvis du har noen spørsmål» eller «bare for å stille noen», eller «bare for å forsikre meg at jeg har forstått deg riktig» [...] det er jo det med tilliten da og for at de (den sakkyndige) skal vite helt ærlig hva det er og hva man egentlig føler på og at det skal bli riktig da (8).

6.2 «La oss være aktivt deltakende i egen sak»

Analysen av datamaterialet viser at informantene hadde delte erfaringer når det gjaldt medvirkning i egen sak. Samtlige trakk frem at barn har behov for å være ekspert på eget liv. Noen av informantene fortalte at de opplevde å bli hørt og tatt på alvor av den sakkyndige. Funnene viser imidlertid at flesteparten av informantene opplevde å ikke få medvirke da den

sakkyndige vurderingen skjedde. Det handler blant annet om manglende mulighet til å medvirke, følelsen av å bli presset til å medvirke mot eget ønske og at ulike faktorer satte begrensninger for muligheten for medvirkning. Beskrivelser som omhandlet ulike aspekter knyttet til medvirkning ble i analyseprosessen utarbeidet til undertemaene som følger; *fikk være ekspert på eget liv, fikk ikke medvirke, følte på press til å medvirke* og til slutt *begrensninger for medvirkning*.

6.2.1 Fikk være ekspert på eget liv

Noen av informantene opplevde å få medvirke i vurderingen de hadde. Dette ble tydelig gjennom intervjuene ved at informantene var svært opptatt av at barn har behov for å være ekspert på eget liv. En informant fortalte at det var mye kaos i livet da den sakkyndige vurderingen fant sted, men at hun likevel opplevde å bli hørt:

[...] Jeg ble spurt om jeg ville bo på internatet på skolen jeg gikk på, men da sa jeg det at jeg ville i fosterhjem. Jeg ville ikke bo på internatet og da sørget de for at jeg skulle komme i fosterhjem og ikke bo for meg selv da [...], da hørte de på meg og jeg kunne få lov å ha en mening, og den meningen tok de på alvor (7).

En annen informant fortalte også at hun opplevde å bli tatt på alvor, men at selve situasjonen rundt vurderingen opplevdes kunstig:

[...] det var nok mest på grunn av dette som ... det voldsomme fokuset på meg som jeg synes var veldig rart når du sitter og snakker i en sånn kunstig setting [...] Så jeg vil jo tro at var gjerne det som gjorde at jeg følte at det at jeg gjerne ble tatt på alvor [...] (4).

En tredje informant fortalte også om følelsen av å bli tatt på alvor i møte med den sakkyndige: «Nei, han var, han var innom og hørte på oss og prata med oss og han var trivelig og hyggelig han, så jeg hadde ikke noe imot han jeg [...] (3)». En av informantene fortalte at hun opplevde å bli tatt på alvor ved at den sakkyndige bruke nonverbal kommunikasjon for å bekrefte det hun sa: «[...] hen anerkjente jo på en måte det jeg sa med liksom å ja, nikke og gi respons og på en måte spørre oppfølgingsspørsmål og sånt [...] (8)». Noe en av informantene var opptatt av var at den sakkyndige aldri lovte ting det ikke var mulig å holde, noe som påvirket følelsen av å bli hørt: «[...] jeg ble hørt og fikk lov å komme med mine meninger [...] og dem oppfylte ønskene mine. De lovet meg aldri noe de ikke kunne holde på en måte da [...]

(7)». På spørsmål om hvordan dette fikk informantene til å føle seg svarte hun: «Mmm ganske bra, tror jeg [...]. Man får jo følelsen av at man kan ha et normalt liv (7)».

Selv om flere av informantene følte seg hørt og at meningene deres ble tatt på alvor, var det likevel mange ønsker og behov knyttet til det at barn må få være ekspert på eget liv. En informant var blant annet opptatt av at alle barn som kan snakke har kunnskap om eget liv:

Jeg mener at alle barn som kan snakke har noe klokt å si om livet sitt, men at man må bli spurt på en klok og rett måte. Liten eller stor så er man ekspert på seg selv og selv om man er syv år så kan man ha veldig mye klokt å si om livet sitt som kunne gjort jobben til barnevernet litt enklere (1).

Noen av informantene knyttet behovet for å være ekspert på eget liv opp mot tillit og følelsen av frykt for hva som kunne komme til å skje. En av informantene fortalte at hun hadde forstått at noe skulle skje, men at uvissheten om hva ga henne mye angst:

[...] jeg skjønnte hva som kom til å skje og det ga meg veldig, veldig mye angst og jeg var veldig mye redd og det forsterket på en måte min reaksjon rundt det hele, at jeg forstod nok det underliggende som aldri ble helt sånn tydelig på en måte før du stod der med sekken i hånden og skulle flytte, sant (4).

Videre var informantene opptatt av at de sakkyndige må høre på barna og legge til rette for at barna selv skal oppleve å få være ekspert på eget liv. En av informantene dro frem et eksempel på hvordan den sakkyndige kunne ha bidratt til å øke hennes følelse av å være ekspert på kunnskapen om eget liv:

[...] legge trykk på at «jeg er her fordi jeg vil høre hva du vil si, og det er det, det er det som jeg skal kjempe for eller det er, ja det er det som er viktigst for meg da» og at de (den sakkyndige) bryr seg ikke hva alle andre har sagt på forhånd eller etterpå eller at det er liksom meg som er viktig [...] (8).

En annen informant hadde også klare tanker om hvordan den sakkyndige kunne tilnærme seg barnet: «[...] jeg tror jo det er viktig å ikke pakke ting så veldig inn. For som barn forstår du veldig mye mer enn de voksne gjerne har lyst til å ta innover seg (4)». En av informantene

oppfordret den sakkyndige til å legge til rette for samtaler: «Barn er kloke og kan mye om livet sitt. Det bør alltid bli tilrettelagt gode samtaler fra når et barn kan snakke (1)». En annen informant understreket et behov for at den sakkyndige må høre på barnet og bruke de ordene barnet bruker. Informantene ga også uttrykk for at det er viktig at de sakkyndige tror på det barna har å si: «[...] Det er ikke alltid oppspinn det barna sier på en måte [...] Barn forstår veldig mye mer enn man tror (7)». En oppfordring fra en av informantene rettet fokus mot at den sakkyndige må legge til rette for å la barnet være ekspert på eget liv: «Vær obs på at en ikke vet med sikkerhet hvilken situasjon barnet står i, og hvor mye ansvar barnet må bære på egne skuldre (2)».

6.2.2 Fikk ikke medvirke

I intervjuene kom det tydelig frem at mange av informantene opplevde å ikke få medvirke i den sakkyndige vurderingen. Vi stilte blant annet spørsmål som handlet om informantenes mulighet til å gi uttrykk for egne meninger under vurderingene. En av informantene fortalte at hun ikke kunne huske om hun fikk medvirke: «Jeg kan ikke huske at jeg har fått så mye mulighet til å gi uttrykk for egne meninger (1)».

En annen informant fortalte i sitt intervju at hun ikke snakket med den sakkyndige eksperten: «Jeg kan ikke huske å ha snakket med personen i det hele (tatt). Jeg kan huske at hen introduserte navnet sitt [...] ingen ting annet enn det (6)». Flere informanter ga også uttrykk for at mye skjedde over hodet på dem, og at de av den grunn ikke har fått medvirke. En av informantene uttrykte seg på følgende måte: «Jeg følte at veldig mye gikk over hodet på meg og at livet mitt ligger i noen andre sine hender som jeg ikke kjenner (1)».

Noe flere av informantene hadde til felles var at følelsen av utrygghet og redsel under vurderingen gjorde det vanskelig å komme med egne meninger. En informant fortalte: «Tror jeg var for redd til å mene noe, og dermed ikke fikk medvirket [...] (2)». En annen informant fortalte at hun følte seg lite viktig i eget liv, og hadde et ønske om mer åpenhet knyttet til hennes meninger: «Jeg følte meg lite sett, lite hørt, ikke viktig i mitt eget liv. Jeg skulle ønske (de) var mye mer åpen om hvordan de tenkte angående det jeg sa og delte, det hadde vertfall føltet mer trygt (1)». En tredje informant fortalte at utryggheten i situasjonen medførte at han ble stille: «Nå, ja, det var ikke noe trygghet i å ha den samtalen da så jeg [...] sa ikke så masse når de snakket til meg (5)». Informanten fortalte videre:

[...] når de prøvde å snakke til meg og når de prøvde å få frem ting så var det på en måte ... det var veldig falskt da. Så når de prøvde å snakke til meg så følte jeg bare at her kan jeg ikke si noe fordi at alt bare ble kaotisk [...], jeg følte at det var utrygt da og ja, det at jeg ikke følte at de snakket sant (5).

En fjerde informant fortalte at hun opplevde vurderingen som ugrei fordi hun ikke fikk si sin mening: «[...] det vi måtte gjøre var veldig ugreit fordi vi fikk ikke si vår mening for vi skjønnte ikke hva som skjedde [...] (6)». Den samme informanten ga også uttrykk for at hun opplevde at det hun sa var feil og fortalte hvordan det føltes: «(Det) var trist og frustrerende ikke minst. Å føle at min stemme ikke ble lyttet til på noen som helst måte, og at det jeg sa var feil (6)».

Informantene hadde klare ønsker for hvordan den sakkyndige kunne legge til rette for at de hadde fått medvirke under vurderingen. En informant la vekt på følgende: «[...] prøve å få frem meningene mine ved å bruke tid på å snakke med meg. Snakke med meg alene (1)». Noe som gikk igjen hos flere av informantene var viktigheten av at voksne profesjonelle, i dette tilfellet den sakkyndige, hører på det barna har å si og tar hensyn til barnas behov i en slik situasjon. En informant ordla seg følgende om dette ønsket: «[...] barnet trenger å bli hørt, og på en måte føle at de har egen stemme i sitt eget liv [...] (6)».

6.2.3 Følte på press til å medvirke

Noe som ble tydelig gjennom intervjuene var at flere informanter hadde følt på et slags press knyttet til medvirkning i vurderingen. Følelsen av å være tvunget til å svare på den sakkyndiges spørsmål var noe flere av informantene hadde opplevd. En av informantene fortalte følgende:

[...] jeg tenkte jo bare at hvis ikke jeg på en måte svarer på de spørsmålene fullt ut og helt ærlig så vil de på en måte legge en feil vurdering da. Det ville jeg jo ikke. Så jeg følte meg på en måte litt tvungen til å svare på det de lurte på og det de ville vite. [...] samtidig så følte jeg jo at jeg måtte si noe slik at det ikke skulle bli feil. Det er jo veldig dumt at et barn svarer ut av redsel på en måte og ikke fordi de har lyst (8).

En annen informant fortalte at hun følte på et ansvar for å si de rette tingene for å unngå uønskede utfall av vurderingen: «Følte det var mitt ansvar å sørge for å si de riktige tingene

for å ikke havne i fosterhjem (2)». Følelsen av at det fantes riktige og gale svar på spørsmålene sett i sammenheng med frykten for potensielle utfall av vurderingen, medførte for flere av informantene at de heller ble tause og unnlot å si noe: «[...] uttrykte meg ikke av redsel for å si noe som ville få konsekvenser (2)». En annen informant fortalte at hun fant måter å beskytte seg selv på når ting var vanskelige: «Jeg var et barn som var flink til å gå inn i min egen verden, jeg snakket aldri eller ga uttrykk for at ting var vanskelig hjemme (1)».

For flere av informantene har opplevelsen av å være presset til å medvirke hatt konsekvenser i ettertid av vurderingen på både kort og lang sikt. En av informantene fortalte:

For det første, sakkyndigvurderingen burde vært mer tryggere for at jeg skulle klare å snakke til de da [...]. det var utrygt å være hjemme. Så gjorde at hvis liksom det hadde vært tryggere å snakke til de så hadde det jo vært noe helt annet. Da hadde jo jeg kanskje ikke blitt sendt hjem igjen da (5).

Informanten fortalte videre at dersom det hadde vært en tryggere situasjon og bedre tilrettelagt for medvirkning uten følelse av press, ville svarene den sakkyndige hadde fått vært annerledes: «[...] jeg er en veldig ærlig person så jeg tror jeg hadde sagt sannheten på det de spurte meg om. Jeg var egentlig aldri redd for noe utfall da, så (5)». For en annen informant har opplevelsen av det fantes rette og gale svar på spørsmålene hun fikk medført en følelse av å måtte passe inn i en bås:

Det påvirket meg veldig egentlig. Altså det påvirket jo meg i den at jeg hele tiden prøver å fylle opp det som jeg håpet jeg skulle være den gangen. At jeg på en måte skal en dag få plass i en bås slik som jeg ble satt i. Og hele tiden tro at det er et fasitsvar på det jeg skal si (6).

6.2.4 Begrensninger for medvirkning

Flere av informantene satt igjen med følelsen av å ha blitt tatt på alvor, men at det var ulike begrensninger som påvirket følelsen av medvirkning. Ved spørsmål om opplevelsen av at meningene ble tatt på alvor av den sakkyndige, svarte en av informantene: «Ja, vi fikk vel det i stor grad, men det er jo klart vi skulle jo hjem igjen mente vi da. Ikke sant, så de kunne ikke ta hensyn til det (3)». En annen informant hadde også opplevelsen av å bli tatt på alvor, men

opplevde ikke å få noe anerkjennelse for at det hun sa var viktig. Informanten var derfor usikker på om hun faktisk ble tatt på alvor eller ikke:

Jeg tror det. Altså den sakkyndige hadde jo på en måte en jobb, jeg vet ikke helt om det ble tatt på alvor eller ikke, men jeg følte jo at hen fikk, at hen tok meg på alvor da, men det var ikke noe trykk på at «jeg tror på det du sier» eller noe sånt. (8).

En tredje informant ga uttrykk for at hun fikk komme med egne meninger, men at omstendighetene rundt satte begrensninger: «[...] det gjorde jeg nok, men hvor mye meninger har du på hvordan, altså det er noe med det at du står i en veldig vanskelig situasjon da og gjerne går rett i forsvar sant (4)». Det at de sakkyndige hadde et tydelig fokus/formål med vurderingen som ble gjennomført, var noe en av informantene opplevde som en hindring for å si noe:

[...] de var jo veldig på en måte bestemt med hva de skulle få vite og hva de, eller jeg husker nå i hvert fall bare at de hadde liksom ett formål og det var det de ville nå frem til det da. Jeg turte nok ikke å si så veldig mye eller spørre om så veldig mye så ja (8).

En av informantene knyttet alder til en mulig begrensning for medvirkning. Hun fortalte at hun ikke hadde fått muligheten til å medvirke og uttrykte samtidig: «Jeg tror at barnevernet sin begrunnelse for det er at jeg var så liten og ung og ikke klarte å forstå situasjonen (1)». Videre fortalte hun at hun i senere tid fikk komme med egne meninger, men hadde fortsatt opplevelsen av at det fantes en skjevfordeling mellom voksen og barn:

[...] når jeg har blitt litt eldre så har jeg fått lov å si meningen min, men meningene mine har aldri overgått hva de «voksne» har ment, noe jeg synes er synd. Bare fordi at man er voksen så trenger man ikke nødvendigvis å ha mer rett enn et barn (1).

Noe informanten har vært opptatt av i senere tid var at den sakkyndige ikke hadde etterspurt hennes tanker om situasjonen hjemme. Informanten fortalte at den sakkyndige hadde kunnskap om hva som foregikk, men på grunn av oppfatningen av at informanten var ung og ikke forstod hva som foregikk ble hun likevel ikke flyttet:

Min bror gav mer uttrykk utvendig og flere kunne se at han var preget. De flyttet han to år før de flyttet meg da dem mente at jeg «tålte» å bo hos min mor. Jeg mener at ingen barn skal måtte «tåle» vold. Vurderingen de gjorde sier meg jo at de visste om alt det vonde som foregikk, men lot allikevel meg bli igjen, som en trøstepremie for min mor (1).

6.3 Relasjon til den sakkyndige

Vi tolker datamaterialet dit hen at mange av informantene måtte forholde seg til mange ulike mennesker da de ble sakkyndig vurdert. Informantene hadde i forkant av den sakkyndige vurderingen måtte forholde seg til mange ulike mennesker i barnevernet. Den sakkyndige fagpersonen ble under vurderingen oppfattet som enda et menneske å forholde seg til. Informantene opplevde det som unaturlig å etablere kontakt med den sakkyndige som for mange var en fremmed person. Informantene fortalte om behov for tillit og trygghet for å tørre å åpne seg og snakke om vanskelige opplevelser. Videre kom det frem av analysen at behovet for kjennskap til den som gjennomfører vurderingen og stabile relasjoner har noe å si for opplevelsen av trygghet. Ifølge informantene har den sakkyndige et overordnet ansvar for at vurderingen skal oppleves som trygg, herunder det å vise følelsesuttrykk, interesse og engasjement og forsøke å se helheten i barnets situasjon. Undertemaene vi jobbet frem og videre presenterer er: *«nye damer», stabilitet og trygghet og den sakkyndiges ansvar.*

6.3.1 «Nye damer»

Begrepet «nye damer» ble brukt opptil flere ganger av den ene informanten. Vi syns det var representativt med tanke på hvordan det kunne oppleves for informantene å forholde seg til mange mennesker. Informanten som brukte begrepet, forklarte seg slik: «[...] det var alltid nye damer. Nå skal du få snakke med ny dame ***, hun heter ***, i dag skal du få snakke med en annen dame og hun heter *** [...] også var det mye mennesker [...] (4)». Videre formidlet informanten: «[...] ja, jeg snakket nå med disse damene jeg, men jeg skjønnte jo veldig lite av hva det betydde (4)». Samme informant uttrykte også: «[...] jeg syns det var fryktelig unaturlig å måtte snakke med fremmede mennesker om ting som var svart og veldig sånn personlig da (4)». Dette går igjen hos en annen informant som også synes det var unaturlig å åpne seg til et helt ukjent menneske:

[...] det er jo ingen, altså det er jo ingen som bare møter en random person på gata og bare bretter ut livet sitt liksom [...]. Jeg skjønner ikke helt hvordan tankegang de har hatt der [...]. Det er ikke alle barn som åpner seg til hvem som helst på en måte (8).

Informant 5 trakk også frem det å snakke om dype ting til ukjente mennesker ved å si: «[...] Det har vært mye sånne dype spørsmål, mye sånn man egentlig ikke åpner seg opp til noen med en gang da. [...] (5)».

Å hele tiden snakke med ukjente mennesker opplevdes ifølge flere av informantene som rart. Informant 8 fortalte at selv om hun som barnevernsbarn var vant til det, følte det fremdeles rart:

Det var jo veldig rart. [...], for som sagt jeg kjente jo ikke dette mennesket her, og samtidig som man er jo litt vant til det som et barn som er i den situasjonen da. At man møter jo mange mennesker som ja skal ha en mening og skal ha noe å si skal spille en rolle på en måte. [...] jeg synes jo bare hele det opplegget med hvordan de tenker at det her skal gjennomføres, også er bare veldig spesielt. [...] det kommer liksom en tredjepart som man ikke kjenner eller har kjennskap til og så skal de liksom vurdere deg da. Og så blir jeg litt sånn ... når man tenker tilbake på det blir man litt sånn: hvem er det mennesket på en måte. Hvem er det mennesket som på en måte bare kan tro at de kan komme hit så skal de bare liksom få så lite om meg eller kan så lite om meg, så skal de gjøre en vurdering for det da (8).

En annen informant som opplevde den sakkyndige vurderingen som skummel uttrykte seg slik: «[...] Det er jo litt skummelt da, at livet ditt ligger i hendene hos noen du aldri har møtt eller så vidt kjenner (1)». En tredje informant trakk også frem at som barn ønsker man ikke å snakke med ukjente mennesker: «Det har jo mye om at du vil jo ikke akkurat snakke med en fremmed heller når du er et lite barn (5)». En av informantene vektla at hun synes det er rart at en sakkyndig vurdering kan ha stor betydning for hennes liv når hun ikke kjenner til mennesket som skal gjennomføre vurderingen:

[...] det er jo veldig rart at det tenkes at et menneske som man bare har møtt en gang og for første gang at man på en måte bare skal åpne seg om ting og at de skal kunne klare å legge en vurdering ut fra det (8).

Samme informant snakket også om at det er vanskelig å stole på en vurdering som er gjort av et menneske som man ikke kjenner. Ifølge informantene var det fryktelig mange mennesker å

forholde seg til i sin barnevernssak. For en av informantene kom den sakkyndige vurderingen på toppen av alt annet og da ble det enda flere mennesker å forholde seg til: «Det opplevdes krevende at det skulle komme enda flere mennesker inn i saken og snakke med og vurdere meg (2)». En annen informant sa: «[...] det som jeg husker som jeg syns var egentlig vanskelig, var det der å på en måte forholde seg til veldig mange mennesker samtidig [...] (4)». At det kom mange mennesker inn i livet ble trukket frem av informant 8 slik: «[...] jeg tror egentlig jeg bare følte at det igjen så var det liksom et menneske som kommer og skal, ja ta plass holdt jeg på å si (8)». En av informantene ordla seg litt annerledes og fremhevet at å forholde seg til en ukjent sakkyndig opplevdes som vanskelig ettersom det skjedde så mye annet i livet:

Jeg følte det var vanskelig å vite hva jeg skulle svare. Jeg følte det var vanskelig på en måte å komme [...] med noe svar til noen jeg ikke kjente generelt. Så var det liksom en del spørsmål da som kunne gjøre det litt vanskelig [...] når jeg var på en måte i de situasjonene og skulle ta, få en sakkyndig vurdering så var det [...] mye som skjedde rundt meg på en og samme tid også kom liksom den vurdering oppi alt opp (5).

Flere av informantene har som tidligere nevnt hatt vansker med å skille den sakkyndige vurderingen og møter med barnevernet fra hverandre. Likevel satt de fleste av informantene igjen med at det var veldig mange mennesker å forholde seg til. En av informantene presenterte det slik: «Jeg kan huske at det var mange møter i form av hjemmebesøk og andre avtaler med barnevernet. Jeg kan tenke meg til at noen av de møtene var for å gjør en sakkyndig vurdering [...] (1)». Videre sa informanten: «[...] jeg husker bare at det var folk som kom på besøk hele tiden hjemme og jeg forsto ikke hvem de var eller hva dem ville (1)». En av de andre informantene sa: «Jeg husker at det var veldig mange ansikter [...] (4)».

Flertallet av informantene opplevde det som skummelt og rart å måtte forholde seg til flere ukjente mennesker da den sakkyndige vurderingen skjedde. En av informantene som hadde ulik sakkyndig fagperson på de ulike vurderingene synes det hadde vært tryggere og lettere å åpne seg dersom det hadde vært samme person hver gang:

[...] det er det når du møter på forskjellige personer hver gang så ... det skaper jo en utrygghet både for mellom deg og generelt andre mennesker. [...] og det å sitte og

skulle være åpen om noe er jo ikke akkurat så veldig lett. [...] hadde det vært den samme personen så hadde det kanskje, ja, etter hvert blitt tryggere å snakke da (5).

En annen informant trakk derimot frem de positive sidene ved å ha ulike sakkyndige personer når det skal gjennomføres en vurdering:

Jeg tror det kan være viktig å bli vurdert av flere over tid, fordi hvis en sakkyndig mener noe så kan det være vanskelig for den sakkyndige å endre mening frem i tid. Mennesker ser på ting forskjellige og flere perspektiv er viktig slik at de sakkyndige ikke setter seg «fast» i hva dem mener (1).

6.3.2 Stabilitet og trygghet

Stabilitet og trygghet var to begreper flere av informantene var opptatt av, noe de ikke opplevde i sin vurdering. Informantene hadde ønsker og behov for hva som skulle til for å føle seg trygge og ivaretatt da det ble gjennomført en sakkyndig vurdering. Stabilitet var noe informantene var opptatt av. Flere fortalte at det ikke burde være så mange mennesker involvert da det kunne føre til mer utrygghet. En av informantene uttrykte det slik: «Ubehaget noen barn kan føle av at det er mange mennesker involvert (2)». Videre fortalte en annen informant at «[...] jeg følte ikke ... Jeg hadde liksom ikke trygghet nok, så jeg sa ingenting. Det var ubehagelig, det var skremmende (5)». En annen informant snakket om viktigheten av å føle seg trygg:

[...] det er veldig viktig at jeg som barn i denne saken her, føler meg trygg, (det) vil jo gjøre hele saken lettere, sant. Hele den vurderingen (som) skal gjøres vil det være enklere for (profesjonelle) personer rundt dersom barna har tillit til dem (4).

En tredje informant snakket om viktigheten av stabilitet for barn for å unngå kluss i deres liv ved å si:

Nei altså når du får en person å prate med, så vil jo helheten bli mye større fordi at det går på en person. Så det vil ikke bli sånn at du har en samtale med en da og så kommer det en ny en så oppfatter den kanskje noe annet enn hva den første personen gjorde. Så blir det kluss på en måte da. Så jeg tror det er veldig viktig for stabilitet og at man kan

forholde seg til en person [...] Og det tror jeg egentlig er en av de viktigste tingene et barnevernsbarn kan ha. Om det er stabilitet (7).

En informant uttrykte viktigheten av å være i trygge omgivelser når det gjennomføres vurdering:

Aller viktigste må jo være dette her med at barnet møtes med trygge og få personer, det er jo noe med å bygge den tilliten, sant. Og at selve prosessen blir gjort i trygge omgivelser og basert på konkrete ting og ikke antakelser. [...] gjerne at det blir gjort i trygge omgivelser da istedenfor at du skal gjøre det inne på et nøytralt sted, så kunne det gjerne mest skjedd i hjemmet. [...] altså, en sånn vurdering blir jo basert på det, den informasjonen du får, sant, og den informasjonen vil jo være lettere å få tak i hvis den som blir utsatt for en sånn type sakkyndig vurdering (skjer) i trygge omgivelser (4).

Tillit og relasjon ble trukket frem som essensielt for informantene. En av informantene ordla seg sånn:

[...] at man skulle gjerne møtt dem og blitt kjent og alt det der, men også det med at man kanskje skulle gjort en avtale om dersom jeg lurte på noe hvor får jeg kontakt med det her mennesket [...], og at det mennesket sier at «vi skal møtes en gang til» bare «hvis du har noen spørsmål» eller «bare for å stille noen (spørsmål)», eller «bare for å forsikre meg at jeg har forstått deg riktig» [...] det er jo det med tilliten da og for at de (den sakkyndige) skal vite helt ærlig hva det er og hva man egentlig føler på og at det skal bli riktig da (8).

En annen av informantene snakket også om å få tillit til den sakkyndige for at barnet skal føle seg hørt:

[...] at man får oppleve trygghet.. og omsorg og tillit [...]. Det vil jo gjøre at man føler seg bedre, at man føler seg hørt. Og uten tillit så kommer man jo ingen vei og da vil jeg tro at de fleste setter seg på bakbena viss de ikke får den tilliten. Og da gjør de egentlig det motsatte, de vil jo gjøre opprør og sånne ting dersom de ikke får tilliten (7).

Savnet etter å skape en relasjon med den sakkyndige førte også til en del redsel. Informanten fortalte:

Det er jo viktig at man kjenner det mennesket som sitter på andre siden av bordet [...] jeg tror jo at det kunne vært mye enklere for både meg og for det mennesket som møtte meg. Jeg var jo ikke akkurat så mottakelig for det mennesket og det mennesket hadde å si, samtidig så følte jeg jo at jeg måtte si noe slik at det ikke skulle bli feil (8).

Informantene ønsket i stor grad at den sakkyndige brukte tid og krefter på å gjøre situasjonen trygg og skape tillit før vurderingen startet:

[...] prøve å ha en «smalltalk» da om noe som kan være irrelevant, men samtidig kan bli relevant. [...] prøve å gjøre det trygt da, som å snakke om hvem de er og hilse på de ordentlig [...] Det hjelper jo ikke å hoppe rett inn i vurderingen da, du kommer ikke frem til det beste da (5).

En av informantene savnet å bli trygget i situasjonen og fortalte: «Skulle ønske de så hvor redd jeg var og i hvilken krevende situasjon jeg var i, og trygget meg i den, istedenfor å påføre meg mer belastning (2)». For at barnet skal føle på tillit og respekt ovenfor den sakkyndige fortalte en av informantene at det var viktig å tro på det barnet sier:

[...] de må tro på det barnet sier. Det har jo mye med tilliten å gjøre da. [...] tilliten og respekten skal jo fortjenes og man får ikke tillit og respekt hvis man snakker uærlig og hvis det er noe barn legger merke til, så er det hvis, folk lyver, folk ikke er seg selv. Så det har jo mye med tillit og respekt og mye med [...] aksepten og godtakelsen over at «livet ikke er så perfekt som det er nå» (5).

Informantene snakket også om hva konsekvensene av å ikke ha god nok tillit til den sakkyndige kunne medføre:

[...] det er klart at når du da blir sakkyndig vurdert og du ikke har fått bygget opp tillit til disse menneskene som skal utføre en oppgave som selvfølgelig er veldig viktig så kan du jo på en måte reversere en sann helbredelsesprosess i barnet vil jeg tro, sant (4).

Ærlighet har ifølge en av informantene mye å si for å bygge opp tilliten, og ikke ødelegge den:

[...] Ærlighet betyr mere. [...] Og hvis det er noe som faktisk er viktig, så er det å vise tillit til barnet og vise ærligheten til barnet for hvis man ødelegger det i tidlig alder så ødelegger du for resten av livet. [...] Det har jo mye å si for fremtiden til barnet, om man er ærlig, om man er seg selv på måte, kan være seg selv i jobben sin da (5).

Det er den sakkyndiges ansvar å danne en relasjon med barnet fortalte en av informantene:

[...] den voksne ansvarspersonen, enten om de er foreldre eller fosterforeldre eller ansatte eller sakkyndige, (må) danne en type relasjon med barnet slik at det dannes seg tillit slik at man faktisk kan se mer av perspektiver og se på hvordan ting faktisk er og for å kunne ta vurderinger som er til barnets beste (6).

En annen informant kom med forslag til hva den sakkyndige kunne gjøre for å bli kjent med barnet, og sa:

[...] for det første og åpne seg om seg selv (den sakkyndige), fortelle mer enn hva man heter og hvorfor man er der og at man har et kjæledyr [...] Det er ikke alt som er relevant, men på en måte at man åpner seg [...] fordi man vil bli kjent. Ikke fordi man føler seg tvungen til eller man gjør det bare fordi det er en standard eller, ja, også passe på når man stiller spørsmål til barnet da, at man stiller spørsmål fordi man virkelig lurer og er nysgjerrig, men ikke bare fordi man må. At man er god på å lytte når de (barnet) svarer eller at man finner noen ting man har til felles eller ja alt det der (8).

En av informantene kom med en oppfordring til barnevernet og de sakkyndige:

[...] en sakkyndig vurdering i seg selv, er ikke bare en sånn engangsgreie, sant, du blir jo utsatt for enormt mange forskjellige mennesker... Som har forskjellige oppgaver, sant, så jeg tror jo at det hadde vært mye bedre hvis de hadde hatt en kommisjon, skulle jeg til å si, med gjerne to eller maks tre stykker som forholdt seg til dette barnet

og at det ikke varierte hvem som snakket med barnet [...] altså, alle, mange mennesker må være involvert, men få mennesker som skal ha den her kontakten med for eksempel barnet. De voksne [...] som skal forholde seg til barnet bør være få og de bør være der gjennom hele prosessen. [...] det blir fort fryktelig mange involverte parter. [...] Det er jo en såpass inngripende sak at jeg forstår at veldig mange etater må være involvert, men det, det kunne skjedd på ett sted også kunne barnet forholde seg til et eller to stykker. Det.. det tror jeg på en måte hadde gjort prosessen raskere og tryggere (4).

6.3.3 Den sakkyndiges ansvar

Flere av informantene var enige i at den sakkyndige fagpersonen har mye ansvar under vurderingen. Informantene fikk spørsmål om hva de savnet fra den sakkyndige fagpersonen sitt ansvar. En av informantene var opptatt av å danne en relasjon med den sakkyndige før selve vurderingen startet og uttrykte at det kunne vært lurt å: «Kanskje møtes liksom på forhånd, bruke tid på å bli kjent og alt det der. [...] fordi man åpner seg ikke til hvem som helst (8)».

En annen informant savnet at den sakkyndige viste at han brydde seg om han og ønsket mer åpenhet mellom barn og sakkyndig:

[...] (jeg skulle ønske) at de var åpne om hvem de var og hvorfor de ville snakke med meg. Og at de da kunne gi informasjon om hva de skulle gjøre med det jeg sa. [...] og at ja, at de viste at de rett og slett bare var der for å ja, bry seg, vise at de gjør noe da (5).

Noen informanter savnet at den sakkyndige prøvde å skape seg et helhetlig bilde av barnets situasjon. En av informantene uttrykte: «De må høre mye mer på barna tenker jeg [...] også må de se litt mer på helheten i bildet (7)». En annen informant fortalte at den sakkyndige kunne skapt et mer helhetlig bilde ved å:

[...] å spørre litt om.. for det første hva barnet vil og på en måte hvordan relasjonen er, «er det sånn her dere er til vanlig, hvordan pleier det å være til vanlig egentlig?» og se, ja hele perspektivet og spørre hvor barnet trives og hva barnet føler det trenger slik at

barnet får mulighet til å være med å føle at det påvirker litt [...] slik at det ikke blir sånn at man føler der er et riktig svar når alle spør (6).

Videre uttrykket informanten et ønske om at den sakkyndige kunne engasjert seg litt mer i familien og deres situasjon, og ikke bare sittet og observert dem:

[...] faktisk prøve å forstå den relasjonen jeg hadde med min mor og min bror i stedet for å sitte å se på hvordan vi «liksom» oppfører oss i hverdagen. Men det er jo ingen ting normalt med en situasjon hvor en random dude sitter og observerer. Så å prøve å se hele perspektivet da (6).

Å vise interesse overfor dem du møter trakk også informant 5 frem, og sa:

[...] kanskje vise mer interesse over hvem du møter da. [...] når du kommer på et møte med en sakkyndig vurdering [...] hvor det skal bli tatt en sakkyndig vurdering så er det på en måte det fokuset til de er, men det å ha fokus på hvem du faktisk skal møte det. Prøve å se hvem du møter [...] før du på en måte begynner på vurderingen (5).

6.4 «En sakkyndig vurdering er ikke noe man går gjennom hver dag»

Gjennom arbeid med analysen kom det frem at informantene hadde delte erfaringer med det å bli sakkyndig vurdert. Mange av beskrivelsene tydeliggjør at opplevelsen av å bli sakkyndig vurdert skiller seg mellom å være positive og negative. Funnene viser til at majoriteten av informantene opplevde vurderingen som kunstig, «staged», «ubehagelig», «rar» og «skummel». For de resterende informantene var opplevelsen av sakkyndig vurdering mer positiv. Funnene viser videre til at den sakkyndige vurderingen har hatt store konsekvenser i ettertid, både i positiv og negativ forstand. Erfaringer som redsel for å forholde seg til mennesker, store psykiske belastninger og opplevelsen av å ha hatt en trygg oppvekst er eksempler på dette. Felles for majoriteten av informantene er at de opplevde vurderingen som nødvendig og riktig for livet videre, tross usikkerhet og kaos i vurderingsøyeblikket. Flertallet av informantene hadde et anstrengt og negativt forhold til barnevernet i tiden det ble gjennomført sakkyndig vurdering, mens andre fant støtte og trygghet hos barnevernet da livet

ellers var kaotisk. Undertemaene vi utarbeidet ble følgende; «en rar og kunstig situasjon», følger av vurderingen og ambivalent forhold til barnevernet.

6.4.1 «En rar og kunstig situasjon»

Flere informanter hadde mer negative opplevelser av det å bli sakkyndig vurdert. En av informantene fortalte i intervjuet at hun opplevde den sakkyndige vurderingen som rar:

[...] det første jeg tenker på en måte er bare at det er sånn rart [...] Nei altså liksom at de skal, det kommer liksom en tredjepart som man ikke kjenner eller har kjennskap til og så skal de liksom vurdere deg da. [...] når man tenker tilbake på det blir man litt sånn: hvem er det mennesket på en måte. Hvem er det mennesket som på en måte bare kan tro at de kan komme hit så skal de bare liksom få vite så lite om meg eller kan så lite om meg, så skal de gjøre en vurdering for det da (8).

Det kom frem at informantene ikke hadde kjennskap til den sakkyndige som skulle gjøre vurderingen. En annen informant fortalte også at hun heller ikke visste hvem den sakkyndige var, og beskrev at vurderingen var skummel og unaturlig:

Jeg synes det var veldig skummelt. Og jeg synes ikke det var noe særlig gøy. Asså det blir veldig «staged» asså du må jo liksom, du føler du må gå inn i en rolle for noe du egentlig ikke er fordi at det er noen som faktisk skal sitte å på en måte overvåke deg [...] det er ikke en normal situasjon å bli satt i. Det ER ikke normalt å bli observert og det er liksom. Jeg føler ikke at liksom relasjonen som skulle framstilles [...] ble fremstilt på noen som helst måte realistisk (6).

En tredje informant beskrev også situasjonen som kunstig: «[...] det var en veldig merkelig situasjon. Jeg husker det var veldig rart og det var så kunstig setting liksom, sant, jeg tror jeg hadde hatt mer nytte av å gjerne (snakke) med, med de her alene da (4)». En fjerde informant opplevde også vurderingen som ubehagelig og skremmende:

[...] Det var ubehagelig. Det var skremmende. [...] hele den samtalen som på en måte skulle være var jo på en måte ... jeg følte det på en måte bare ble veldig rot. Når jeg følte jeg ikke fikk ærlig begrunnelse på hvorfor jeg måtte ha en samtale med en fremmed (5).

Noen av informantene trakk frem opplevelsen av å ha blitt behandlet som noen de ikke var under vurderingene:

[...] (på) det ene møtet, den ene sakkyndige vurderingen jeg hadde så følte jeg at jeg ble behandlet som en treåring. [...] du kan liksom ikke behandle en 12 år gammel gutt som en hund eller som om det er et lite barn. Man må jo tilpasse seg hvem man møter, da. [...] og på tre av fire møter så var det mye fagbegreper og vanskelig, altså spørsmål som var vanskelig formet (5).

En annen informant hadde samme opplevelse av at spørsmålene som ble stilt gjorde det vanskelig å forstå hva den sakkyndige ville vite: «[...] Nei, det var ofte litt sånn ... det var ofte, altså de stilte meg ofte veldig vanskelige spørsmål som var litt sånn ledende [...], jeg husker jeg ofte tenkte «hva spør dere egentlig om» (4)»

Flere av informantene ga uttrykk for at en sakkyndig vurdering ikke er normalt å gå gjennom som barn. En informant beskrev sine erfaringer med vurderingen slik:

[...] jeg vil si det største grunnlaget er det at det var utrygt og ubehagelig. [...] Det er jo ikke akkurat noe man går gjennom hver dag. Og det var på en måte noe jeg måtte gjøre alene, sant, og jeg var ikke akkurat så gammel så [...] jeg har vært veldig mye skremt på de vurderingene (5).

En annen informant fortalte at prosessen opplevdes svært lang:

[...] den prosessen var forferdelig drøy, den var veldig lang [...] (i det) ene øyeblikket så sitter du i en kunstig setting med mange voksne rundt deg som ser på deg og spør deg om ting som du egentlig ikke forstår, samtidig som du har blir flyttet til nye hjem hele tiden (4).

På spørsmål om hvordan hun opplevde situasjonen svarte hun følgende: «[...] jeg syns det var en litt sånn veldig kunstig setting og det der å måtte sitte og bli spurt om ting, det er FORFERDELIG ubehagelig (4)».

Selv om det er tydelig at flertallet av informantene opplevde den sakkyndige vurderingen som noe ubehagelig og vanskelig, var det noen informanter som hadde mer positive erfaringer knyttet til vurderingen. På spørsmål om hva det første informanten tenkte på når han tenkte tilbake på erfaringen med sakkyndig vurdering, svarte han følgende:

[...] første jeg tenker på, [...] det var jo bra da for å si det sånn. At de gjorde det. At det var positivt at dem gjorde det for oss ungene i hvert fall da. [...] om dem ikke oppfattet det der og da så ser vi jo det i ettertid (3).

En annen informant som også fortalte om positive erfaringer med sin sakkyndige vurdering, beskrev det slik: «Nei jeg tenkte egentlig ikke noe særlig over at det var noe negativt. Det var som om jeg satt og pratet med et normalt voksent menneske egentlig (7)». Videre fortalte hun: «[...] Jeg hadde skjønt at jeg skulle ikke ha det hjemme slik jeg hadde det hjemme. Det var ikke normalt i det hele tatt [...] det var en veldig riktig avgjørelse da [...] (7)».

6.4.2 Følger av vurderingen

Informantene fortalte om hvordan den sakkyndige vurderingen de hadde som barn har påvirket livene deres videre. En av informantene reflekterte rundt hvordan den sakkyndige vurderingen hadde hatt betydning for videre barndom og oppvekst:

Det tror jeg har vært positivt. Nei, altså vi [...] (har) hatt et trygt hjem liksom, allikevel. Og hatt alt vi trenger da [...], men det har vært det også da, å komme hjem der det er folk som er edru da, det gjorde jo mye for oss (3).

En annen informant var opptatt av at den sakkyndige vurderingen hadde påvirket henne positivt på flere måter: «Det tror jeg har påvirket meg veldig bra [...]. Nei jeg har familie, jeg har fast forhold til fosterforeldrene mine den dag i dag [...] jeg har opplevelsen av JEG er IKKE som min mor [...] (7)». Den samme informanten hadde samtidig en klar tanke om viktigheten av at det gjennomføres sakkyndige vurderinger i barnevernet:

[...] så jeg synes det at det burde være mye sterkere på banen med for eksempel en sakkyndig psykolog som leser mye mer av en person. [...] da tror jeg det hadde vært flere riktige avgjørelser og dem som virkelig trenger det, de havner da i en fosterfamilie (7).

En tredje informant uttrykte at hjelpen hun fikk var riktig for hennes situasjon, men samtidig hadde hun sterke ønsker om hvordan hjelpen burde vært:

[...] altså, jeg er veldig glad for at, jeg forstår i dag at det var helt riktig, alt som ble gjort og jeg er veldig glad for hjelpen jeg fikk, men hjelpen burde vært ryddigere, det burde ha vært færre mennesker å forholde seg til, burde vært mindre skjerming av meg fordi at jeg forstod at mange jobbet i kulissene, men alle skulle liksom være så forsiktige med meg (4).

Det var likevel informanter som fortalte at den sakkyndige vurderingen hadde hatt følger i negativ forstand. En av informantene uttrykte at den sakkyndige vurderingen hadde hatt store konsekvenser:

[...] De vurderte helt feil og har så og si ødelagt et menneske på grunn av vurderingene deres. Jeg kunne vært spart for så mye om dem vurderte riktig og fikk meg flyttet tidligere [...]. De feile vurderingene har hatt store konsekvenser [...] Jeg har hatt og har store problemer med den psykiske helsen (1).

Videre fortalte hun at det var vanskelig å stole på at vurderingene som ble gjort var riktige, da de fleste vurderingene fremdeles opplevdes som feil i hennes tilfelle. En annen informant opplevde også at utfallet av vurderingen ikke ble som det burde vært:

[...] utfallet ble jo på en måte ikke slik som det burde blitt [...] ting skjedde som ikke skulle skjedd. men altså det fulgte jo på en måte gode ting ut av det etterpå, men ikke fordi at vurderingen ble så bra [...] (8).

Informanten fortalte at vurderingen hadde forårsaket flytting i livet hennes og reflekterte over at på tross av flere flyttinger hadde det til slutt medført at hun havnet der hun bor i dag. En informant fortalte at utrykgheten i prosessen rundt vurderingen hadde medført at hun hadde det travelt med å bli voksen. Videre fortalte hun at det hadde blitt stilt ubehagelige spørsmål under vurderingen på bakgrunn av antakelser barnevernet hadde grunnet hennes måte å reagere på. Hun fortalte hvordan denne opplevelsen hadde påvirket henne i senere tid:

[...] jeg vil jo tro at den frykten ble litt sånn plantet på grunn av den sakkyndige vurderingen. Fordi de hadde antakelser som ikke hadde rot i virkeligheten, så de på en måte påførte meg en frykt som jeg ikke hadde i utgangspunktet da (4).

For en siste informant hadde erfaringen med den sakkyndige vurderingen hatt store konsekvenser for hvordan han forholder seg til mennesker i dag:

Ærlig talt, jeg er redd for å snakke til mennesker [...]. Jeg syns mennesker er skumle av den grunn at jeg vet aldri hvem jeg snakker til da. Så det har jo noe å si på kontakten min med andre mennesker og nye møter med andre mennesker (5).

6.4.3 Ambivalent forhold til barnevernet

Vi stilte spørsmål om hvilket forhold informantene hadde til barnevernet i den perioden de ble sakkyndig vurdert. Det var tydelig at flertallet av informantene hadde et anstrengt, dårlig og ambivalent forhold til barnevernet. Årsaken til det anstrengte forholdet varierte mellom informantene, men en av informantene forklarte at hun hadde blitt påført frykt for barnevernet av egne foreldre: «Tenker at jeg stod i en veldig krevende situasjon. Jeg var blitt påført frykt for barnevernet av egne foreldre, og ønsket minst mulig med dem å gjøre (2)». Videre uttrykte hun at hun var livredd barnevernet, men at barnevernet gjorde så godt de kunne. En annen informant beskrev også at han hadde et dårlig forhold til barnevernet, da på grunn av manglende troverdighet rundt egen situasjon: «[...] jeg var nok ganske forbanna på det at de gjorde det, for jeg tror ikke jeg trodde helt på dem, nei (3)».

En av informantene fortalte i sitt intervju at hun opplevde å bli feil fremstilt av barnevernet, og hadde derfor et dårlig forhold til dem:

Jeg føler ikke min side av saken ble fremstilt (realistisk) på noen som helst måte ut ifra det jeg prøvde å formidle. [...] jeg følte at barnevernet brukte veldig mye tid på å omstille ordene mine til å være noe som det ikke var. Ja, jeg føler jeg ble veldig feil fremstilt (6).

For en annen informant hadde det dårlige forholdet til barnevernet innflytelse på hvordan hun i dag snakker med voksne som av ulike årsaker er delaktige i livet hennes:

[...] jeg hadde ikke noe godt forhold til dem (barnevernet) da. Det har jo påvirket hvordan man, hvordan man prater til voksne folk som skal ha en finger i spillet ditt og, ja [...] man er mer varsom før man sier ting og at man [...] kanskje ikke får sagt ting som de burde vite i tide eller før det er for sent eller ja sånne ting da (8).

Likevel var det en av informantene som fortalte om en mer positiv relasjon til barnevernet i den perioden det ble gjennomført sakkyndig vurdering. Informanten befant seg i en allerede kaotisk livssituasjon og da den sakkyndige vurderingen kom på toppen av det hele, opplevde han barnevernet som støttende og betryggende:

[...] jeg føler barnevernet var litt betryggende da, [...] stilte som en støttespiller. [...] klappet meg på skulderen hvis jeg, bare jeg dukket opp på møte [...] de på en måte, så bak meg da, eller bak, liksom, fasaden min da. Noe som gjorde det mer betryggende da og de lovte meg hele tiden at ting skulle gå bra og at de skulle hjelpe. Det fikk meg til å føle at jeg ble tatt vare på for første gang, på en måte da. Det fikk meg til å føle på en trygghet som jeg følte jeg ikke hadde kjent før da. Ikke det at jeg har så mange andre positive opplevelser rundt barnevernet, men ja (5).

7.0 Diskusjon

Målet med denne studien har vært å innhente erfaringer fra unge voksne hvordan de opplevde å bli sakkyndig vurdert som barn. I dette kapittelet vil vi drøfte hovedfunnene fra vår studie opp mot aktuell teori og forskning deriblant om medvirkning, makt og tillit. Vi har valgt å dele diskusjonen i fem overordnede temaer: *hvilken grad av medvirkning har informantene opplevd? (1), Barnet som sårbart versus barnet som aktør (2), makt og avmakt i sakkyndige vurderinger (3), Har det vært godt nok lagt til rette for etablering av tillit? (4) og hvordan stole på vurderinger gjort av en fremmed person (5)*. Drøftingstemaene tar for seg informantenes viktigste utsagn når det kommer til opplevelsen av å bli sakkyndig vurdert. Drøftingstemaene søker å svare på studiens problemsstilling: «*Hvilke erfaringer har barn og unge med det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med sin barnevernssak?*».

7.1 Hvilken grad av medvirkning har informantene opplevd?

Alle informantene hadde ulike meninger om hvordan de medvirket i saken sin. Flertallet av informantene fikk i liten grad har medvirke. Å legge til rette for medvirkning er forankret i både barnevernloven, grunnloven og barnekonvensjonen (Bufdir, 2019). Ifølge Bufdir (2018)

er medvirkning viktig av flere grunner, hvorav det å skape forutsigbarhet og trygghet hos barnet blir trukket frem som vesentlig. Paulsen og Studsrød (2019, s. 31) skriver at selv om det er fastslått i lovverk at barn har rett til å medvirke, er det likevel rom for skjønnsmessige vurderinger fra den profesjonelle. Å la barn medvirke kan bidra til mange positive opplevelser, men ettersom bestemmelsene i lovverket kan være lite tydelige på hva medvirkning er, knyttes det usikkerhet til hvordan medvirkning kan realiseres i praksis (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 31-32). Etter mye fokus på medvirkning de siste årene, har det som tidligere vist i studien blitt utviklet en del modeller som tar for seg medvirkning (Backe-Hansen, 2016). I følgende diskusjonskapittel kommer vi til å diskutere informantenes grad av medvirkning i lys av Shier (2001) sin medvirkningstrapp og prosessmodellen (Strandbu, 2011).

7.1.1 Medvirkning i lys av Shier sin medvirkningstrapp

Ser vi alle informantenes erfaringer i lys av Shier (2001) sin medvirkningstrapp kan det tenkes at informantene befant seg på ulike trappetrinn da den sakkyndige vurderingen skjedde. Erfaringer tyder på at flertallet av informantene gjerne har snakket med den sakkyndige, men at deres utsagn ikke har blitt tatt hensyn til. Innenfor medvirkning blir gjerne begrepet tilstedeværelse brukt om de tilfeller der barn får mulighet til å snakke med en voksen eller delta på et møte uten at det barnet sier får noe innvirkning på sakens beslutning (Lansdown, 2010 referert i Paulsen & Studsrød, 2019, s. 33). Sett i lys av studien vår kan en del av informantene tenkes å ha befundet seg på de nederste trappetrinnene i medvirkningstrappen innenfor forståelsen av tilstedeværelsesbegrepet. Erfaringer tyder på at flere informanter har vært til stede under vurderingen, men uten å nødvendigvis ha fått muligheten til å si så mye til den sakkyndige. Dersom den sakkyndige ikke har brukt tid på å undersøke hva informantene hadde av synspunkter kan det ha forårsaket at vurderingene som ble gjort ikke ivaretok informantenes hensyn. Det kan videre ha forsterket informantenes opplevelse av å ikke ha fått medvirke (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 33). I mange rapporter finnes det uttalelser som indikerer at barn har sterke behov for å uttrykke meninger, men at profesjonelle må oppfordre barna til å medvirke (Shier, 2001, s. 112). Dersom den sakkyndige hadde oppfordret informantene til å dele av sine synspunkter og latt deres meninger ha innvirkning på utfallet av vurderingen kunne det bidratt til at informantene i større grad hadde opplevd å være aktivt til stede i situasjonen. Det kunne også ha bidratt til at medvirkningen følte mer reell for informantene, ettersom deres meninger hadde hatt betydning for beslutningene som ble gjort i den sakkyndige vurderingen.

Noen av informantene fortalte at de ikke en gang snakket med den sakkyndige og at den sakkyndige kun observerte hvordan «det liksom var hjemme». Forskning underbygger informantenes erfaringer ved at det i flere saker ikke gjennomføres samtaler med barn (Havnen et al., 2020). På bakgrunn av at informantene ikke selv uttrykte meninger, ble de heller ikke oppfordret til å medvirke fra den sakkyndiges side. Sett i lys av medvirkningstrappen kan derfor flere av informantene ha befunnet seg på det første trinnet (Shier, 2001). Det støttes av Bakke og Holmberg (2014) sin studie der det kommer frem at barn i stor grad savnet å bli spurt om egne synspunkter i saken. I studien savnet barna at de voksne viste interesse og engasjement slik at barna skulle forstå situasjonen det befant seg i. Informantene trakk frem ønske om nettopp det å bli oppfordret til å dele av sine synspunkter og at den sakkyndige ved å vise interesse og snakke med dem alene over tid, burde prøve å få frem informantenes meninger. I den forbindelse kan det tenkes at informantene hadde «klatret» videre opp på trappetrinnene i medvirkningstrappen og dermed opplevd at de hadde mer innflytelse over og medvirkning i beslutningene.

Ifølge informantene trenger barn å bli hørt og føle at de har en stemme i eget liv. Det er nødvendig å ta hensyn til barnets meninger for å sørge for reell medvirkning, da medvirkning handler om at meningene barnet uttrykker blir tatt med i og får en innvirkning på beslutninger som tas (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 33). Dermed er det mulig å stille spørsmål om flertallet av informantene faktisk har opplevd å få medvirke eller om det kun har blitt lagt til rette for deres mulighet til å være til stede i egen sak (Shier, 2001). I en forlengelse av forståelsen av tilstedeværelsesbegrepet kan det tenkes at de informantene som ikke opplevde å få medvirke, også kan sees i lys av Skjervheim (1996) sin betydning av begrepene «tilskuer» og «deltaker». Det kan tenkes at informantene har blitt satt i en tilskuerrolle i egen sak som mulig årsak til at de ikke fikk medvirke med den tanken om at den sakkyndige ikke har engasjert seg og vist at hen bryr seg om informantenes erfaringer, meninger og ønsker (Skjervheim, 1996). Sett i lys av forskningen til Ormstad et al., (2020) er det tydelig at det er behov for mer forskning på hvilken effekt det har for barn sin fremtid å få medvirke i egen sak. Forskningen trekker også frem at det vil være formålstjenlig å innhente barn og unges egne erfaringer med medvirkning, for å videre kunne styrke medvirkning i andre saker som angår barn og unge. Det kan også tenkes å ha innvirkning på hvorvidt barn og unge opplever å få være delaktige i egen barnevernssak.

I lys av medvirkningstrappen kan det også tenkes at barnets reelle mulighet for medvirkning ikke skjer før på det fjerde trinnet, ettersom det først er her barnet inviteres til å aktivt delta i beslutningsprosessen (Shier, 2001, s. 113). Kun et fåtall av informantene opplevde å få lov til å uttrykke egne meninger og at meningene deres ble tatt med i betraktning etter vurderingen. De informantene som følte at deres stemme ble hørt og virkelig fikk medvirke kan ha befunnet seg på det fjerde trinnet og oppover. En mulig årsak kan være at disse informantene opplevde å både ha innflytelse på utfallet av vurderingen og at deres ønsker ble oppfylt. Dette støttes dessuten opp i forskning, som sier at medvirkning varierer i stor grad (Ormstad et al., 2020). Selv om noen informanter opplevde å få medvirke, kommer det frem av forskning at medvirkning forutsetter at barn får hjelp av de ansvarlige voksne til å både medvirke og videre forstå egen situasjon (Bakke & Holmberg, 2014). Forskning viser videre at det i flere tilfeller i Norge og Norden ikke legges godt nok til rette for at barn skal medvirke (Stang, 2007). Flere av informantene fortalte at de hadde ønsker og meninger om egen situasjon, men at de hadde behov for å bli spurt av den sakkyndige for å kunne dele av synspunktene sine. Dette støttes av Sæbjørnsen (2017), som avdekker at ungdom i sårbare posisjoner har et behov for å få være delaktige i egen sak i forbindelse med ansvarsgrupper i barneverntjenesten. Unge har gjerne tydelige meninger og kunnskap som kan være nyttige for å utvikle tjenestetilbud, men det er nødvendig å legge til rette for at deres stemmer skal høres. Sett i lys av informantenes erfaringer kan det tenkes at dersom den sakkyndige hadde etterspurt deres meninger kunne informantene beveget seg videre oppover i medvirkningstrappen, og medvirkningen hadde i større grad vært realisert (Shier, 2001).

En viktig forutsetning for å fremme medvirkning er informasjon. Paulsen (2016, referert i Paulsen & Studsrød, 2019, s. 34) skriver at barn har behov for nok informasjon og mulighet til å stille spørsmål om egen situasjon for å kunne ha meninger og videre medvirke. Flere informanter fortalte at de ikke hadde fått informasjon til å forstå hva de var med på og at det har hatt konsekvenser for i hvilken grad de fikk medvirke. Vi vil nå se informantenes erfaringer i lys av Strandbu (2011) sin prosessmodell, som tar for seg viktigheten av god nok og tilpasset informasjon for å kunne fremme medvirkning.

7.1.2 Medvirkning i lys av prosessmodellen

Et annet hovedfunn i studien var behovet for mer og bedre tilpasset informasjon. Mangelen på informasjon knyttet seg til flere forhold, herunder hvem den sakkyndige var, prosessen rundt en sakkyndig vurdering og hva det vil si å ha en vurdering. Sett i lys av behovet for mer

informasjon er det mulig å trekke frem prosessmodellen (Strandbu, 2011) for å forstå hvordan det kan legges til rette for medvirkning. Det første nivået i prosessmodellen handler om barnets behov for informasjon for å kunne danne seg egne meninger i saker som handler om dem (Strandbu, 2011, s. 110). Det viste seg at flertallet av informantene ikke en gang visste at det var en sakkyndig vurdering de hadde hatt, noe som underbygger at informantene befant seg på det første nivået i prosessmodellen. Ved å ikke ha informasjon ble det dermed vanskelig å gi uttrykk for egne meninger og videre oppleve reell medvirkning. Uten tilstrekkelig hjelp fra den sakkyndige til å danne mening for å kunne forstå sin egen rolle i situasjonen, kan det ha vært vanskelig å medvirke ettersom informantene ikke egentlig har visst hva de har vært med på. Det kan tenkes å ha forhindret informantene i å komme til andre nivåer i prosessmodellen som ville gjort det mulig å både danne og gi uttrykk for meninger, og bli lyttet til og tatt på alvor (Strandbu, 2011). Det kan videre tenkes å ha gjort det vanskelig å akseptere utfallet vurderingen fikk ettersom informantene manglet informasjon for å i det hele tatt kunne medvirke. Ved å mangle informasjon fikk informantene heller ikke vite hvilken innflytelse deres meninger hadde i vurderingen. For de av informantene som derimot hadde fått informasjon om vurderingen i forkant, kan det tenkes at de var bedre rustet til å både håndtere og forstå sin egen rolle i saken. Det kan være fordi informantene har blitt lyttet til, fått støtte til å uttrykke egne meninger og hjelp til å skape mening i situasjonen (Shier, 2001; Strandbu, 2011). Det kan tenkes at den sakkyndige dermed har styrket muligheten for medvirkning og bidratt til at informantene har befunnet seg på andre nivåer i prosessmodellen der de har fått støtte til å forstå hva de er med på og videre hvordan vurderingen påvirket dem (Strandbu, 2011).

Det varierte i stor grad hvilken informasjon informantene fikk, men flere opplevde at informasjonen ikke var tilpasset dem og situasjonen de befant seg i den gangen. Det kan være flere årsaker til hvorfor informantene ikke har fått godt nok tilpasset informasjon, men en mulig årsak kan ha sammenheng med at den sakkyndige forsøkte å skjerme informantene fra eventuelle alvorlige forhold ved saken. Det kan tenkes at den sakkyndiges intensjon ved å skjerme informantene var god ettersom informantene befant seg i sårbare situasjoner og den sakkyndige ikke ville utsette informantene for mer belastning enn nødvendig. Selv om den sakkyndige har forsøkt å skjerme informantene kan det likevel ha forhindret informantene i å få tilstrekkelig informasjon og videre vært til hinder for å kunne danne seg meninger om vurderingen de var med på (Strandbu, 2011). Slik det kommer frem fra informantene var det et stort ønske om og nødvendighet for informasjon, fordi informantene mente at de hadde

kunnskap om eget liv som var viktig for den sakkyndige å ha kjennskap til. Det blir presentert i forskning at ungdommer har et ønske om mer informasjon og mulighet til å fortelle til profesjonsutøvere. Forskning viser også til at barn i stor grad mangler informasjon de har krav på (Helsetilsynet, 2019), noe som kan tenkes å bygge opp under nødvendigheten av å få informasjon om saker som kan være av stor betydning for barnet det gjelder.

7.1.3 Behovet for å være ekspert på eget liv

I studiens analyse kom det frem at noen få informanter fikk medvirke i en slik grad at de opplevde å være ekspert på eget liv. Det er på bakgrunn av at de følte at deres ønsker og behov ble møtt med både anerkjennelse og tiltak. Uavhengig av hvilken grad av medvirkning informantene opplevde i sin sakkyndige vurdering, var alle informantene opptatt av betydningen av å få være ekspert på eget liv. Ifølge informantene har den sakkyndige et uttrykkelig ansvar for å legge til rette for at barna skal få være ekspert på eget liv. Dersom informantene i større grad hadde fått oppleve å være ekspert, kan det også tenkes å ha medført at medvirkningen følt mer reell i flere tilfeller.

Med utgangspunkt i informantenes behov for å være ekspert på eget liv, kan det tenkes å ha en sammenheng med ønsket om at den sakkyndige i større grad hadde forsøkt å se situasjonen fra informantenes perspektiv (Levin & Ellingsen, 2015, s. 117-118). Erfaringene tyder på at flere hadde behov for og ønske om endring. Det er mulig å tenke at informantene til dels opplevde at de var avhengige av den sakkyndige sin hjelp for å skape endring i den ellers kaotiske og sårbare situasjonen de befant seg i (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 198-199). Ved å ta informantenes perspektiv kan det tenkes at den sakkyndige hadde forutsetninger for bedre å forstå og gripe den verden de befant seg i. Barn forstår sin virkelighet på en annen måte enn voksne, og det kan derfor være hensiktsmessig å ha kunnskap om blant annet hvordan et barn forstår sin egen omsorgssituasjon (Strandbu, 2011). Dette underbygges av Bakke og Holmberg (2014) sin studie som konkluderer med at barn er aktører med kompetanse til å forstå sin egen livssituasjon og evner å danne seg synspunkter om den. Med utgangspunkt i en slik forståelse kan det være hensiktsmessig for den sakkyndige å legge til rette for at barn skal få være ekspert på eget liv når det gjennomføres vurderinger.

En mulig måte den sakkyndige kunne forstått informantenes situasjon kunne ha vært å legge til rette for medvirkning, jf. barnevernloven (1992, § 1-6). Selv om den sakkyndige med sitt mandat og faglige kompetanse hadde myndighet til å gjøre vurderinger med hensikt å komme informantene til gode, kunne det likevel være nødvendig å la informantene dele av sine

erfaringer og synspunkter. Det er fordi informantene kunne ha kunnskap som kunne være nødvendig for den sakkyndige å ta hensyn til i vurderingene, eksempelvis behov for å ha nærhet til søsken. Hvis den sakkyndige hadde tillat informantene å være eksperter på eget liv og tatt hensyn til deres behov i vurderingen, kan det tenkes at vurderingen som ble gjort i større grad hadde vært til informantenes beste (Paulsen & Studsrød, 2019; Strandbu, 2011). Når det legges til rette for medvirkning og at barnet får være ekspert på eget liv, kan det videre tenkes å medføre at barnet i større grad blir anerkjent som en deltakende aktør med individuelle behov (Hennum, 2015). En annen faktor som kan tenkes å være essensiell for å fremme barnets følelse av å være ekspert på eget liv er anerkjennelse. Anerkjennelse er viktig ettersom barn har behov for å oppleve at deres synspunkter blir anerkjent og at de har innflytelse over de avgjørelsene som tas (Ghosh, 2007). Noen informanter opplevde å bli anerkjent av den sakkyndige ved at vedkommende stilte oppfølgingsspørsmål, brukte nonverbal og verbal kommunikasjon for å bekrefte det informanten sa, og tok informantens meninger på alvor. Det kan tenkes å være en måte den sakkyndige har forsøkt å legge til rette for at informantene skulle få være eksperter på egne liv. Ved at den sakkyndige anerkjente det informantene delte av synspunkter kan det ha forsterket deres følelse av å være ekspert på eget liv fordi informantene opplevde at deres meninger var betydningsfulle, både i egen sak og overfor den sakkyndige.

7.2 Barnet som sårbart versus barnet som aktør

Vi kan stille oss spørsmål om hva som kan være årsaken til at flere informanter sitter igjen med følelsen av å ikke ha fått medvirke i vurderingen. En mulig årsak kan ha sammenheng med barneperspektivet og den sakkyndiges syn på barn som enten sårbare eller aktører i egne liv. På bakgrunn av informantenes varierende alder, kan det tenkes at den sakkyndige vurderingen har funnet sted både før og etter dette perspektivskiftet (Ansell, 2017, s. 23). Det at synet på barn har endret seg kan likevel tyde på å ikke ha en stor forskjell for informantene, da de fleste sitter igjen med lignende erfaringer når det kommer til muligheten for medvirkning. Perspektivskiftet medførte en endring i synet på barn, hvor barnet nå ses på som aktører som evner å fortolke og skape mening i eget liv (Ansell, 2017). Slik Paulsen og Studsrød (2019, s. 27) skriver blir barn i dag sett på som kompetente aktører med kunnskap om eget liv hvor de evner å tolke, vurdere og handle på bakgrunn av forståelsen av egen situasjon. Det juridiske aspektet innebærer også at barn i dag har rettigheter knyttet til deltakelse. Likevel er det viktig å huske på at i mange av sakene hvor det gjennomføres sakkyndig vurdering befinner barna seg i sårbare situasjoner som må tas hensyn til. Flere av

informantene trakk selv frem at de befant seg i sårbare situasjoner. Etter mildeste inngreps prinsipp kan informantene ha hatt behov for at vurderingen ikke ble mer omfattende enn nødvendig (NOU 2012:5 s. 44). For de av informantene som ikke har opplevd å få medvirke i egen sak kan en mulig årsak ha sammenheng med den sakkyndiges forståelse av informantene som sårbare. Det kan tenkes at den sakkyndige i flere av vurderingene har vurdert at informantene hadde behov for beskyttelse, og derfor kan et slikt hensyn ha vært mer veiende enn informantenes mulighet til å være aktører i eget liv. En mulig årsak til dette kan være at den sakkyndige ikke kjente informantene da vurderingen skjedde og var redd for å påføre dem mer belastning ved å etterspørre deres meninger om ulike forhold underveis i vurderingen (Christiansen, 2012). Det kan videre ha vært nødvendig at den sakkyndige anvendte sin faglige kunnskap og kompetanse for å vurdere hva som kunne være hensiktsmessige tiltak for informantene. Dette kan henge sammen med informantenes forståelse av egen virkelighet og hva de hadde behov for på det tidspunktet vurderingen skjedde. Botnen Eide (2019, s. 69) skriver at selv om sårbarhet er noe allmennmenneskelig i alle livsfaser blir det særlig tydelig hos barn. Selv om barn i stor grad er avhengig av andre har de likevel tanker om egne liv og et behov for å kunne uttrykke disse meningene.

Christiansen (2012, s. 17) skriver at hvorvidt barns mulighet til å være aktører i eget liv virkeliggjøres på ulike måter i barnevernssammenheng, og avhenger av den spesifikke situasjonen. Christiansen (2012, s. 17) stiller også spørsmålet om begrepet «barnets beste» kan oppfylles uten at man som profesjonsutøver forholder seg til barnet som aktør. Selv om Norge regnes som et barnesentrert samfunn der barn i stor grad får være aktører i eget liv (Hennum, 2015, s. 124-125), kan den sakkyndiges ferdigheter likevel påvirke hvordan det kommer til uttrykk i praksis. Stang (2007) viser i sin forskning at barn i mange tilfeller ikke høres på og fremstår som usynlige overfor de voksne. Det kan vi se i lys av informantenes erfaringer og deres opplevelse av å bli observert fremfor å bli aktivt involvert i samtale med den sakkyndige. I andre tilfeller hadde den sakkyndige utfordringer med å se informantene som aktører ved at informantene både ble handlet som yngre og eldre enn de var. Sæbjørnsen (2017, s. 76) støtter dette i sin doktorgradsavhandling ved at selv om etiske hensyn rundt involvering av barn er viktig, eksempelvis alder, må man ikke glemme at selv å involvere unge barn kan ha en positiv følge for opplevelsen av medvirkning. Christiansen (2012) stiller spørsmål om hvorfor barnevernet har problemer med å behandle barn som aktører. Det kan også overføres til det sakkyndige arbeidet og informantenes opplevelser av å ikke få være aktører i eget liv under den sakkyndige vurderingen. Det kan være ifølge Christiansen (2012,

s. 23) være flere mulige faktorer knyttet til spørsmålet om hvorfor barn ikke behandles som aktører. Det kan virke som det handler om en frykt for å påføre barn mer belastning ved å la dem delta, noe flere informanter fikk oppleve ved å ikke få være aktører i saken sin. En annen barriere kan virke å ha grunnlag i profesjonsutøveres følelse av manglende kompetanse i kommunikasjon med barn, mens en tredje utfordring handler om at det finnes lite strukturer som kan realisere barns deltakelse (Christiansen, 2012, s. 24). Ser vi disse mulige årsakene i lys av informantenes erfaringer, kan det tenkes at den sakkyndige i noen tilfeller har manglet tilstrekkelig kompetanse for å kunne legge til rette for samtaler der informantene både kunne være delaktige og fikk formidle sine meninger. Dette støttes opp av forskning, som understreker at det er behov for mer forskning på undersøkelser i barnevernet når det gjelder å realisere medvirkning (Helsetilsynet, 2019; Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 114).

Noen av informantene opplevde å ikke få snakke med den sakkyndige i det hele tatt. Et sterkt ønske fra flere informanter var at alle barn har noe klokt å si om sitt eget liv så lenge de kan snakke. Det skal legges til rette for medvirkning når barnet er i stand til å danne egne synspunkter. Forskning understreker at selv små barn kan bidra med betydningsfull informasjon i saker som angår dem (Helsetilsynet, 2019, s. 117). I studien vår kom det frem at flere av informantene følte at prosessen hele tiden gikk over hodet på dem. Det kan være mulig å tenke at det har sammenheng med barneperspektivet og at den sakkyndige ønsket å beskytte informantene fra det som var vanskelig å snakke om i vurderingen. Av de informantene som opplevde å få medvirke i egen sak, kan det tenkes at den sakkyndige har lagt til rette for å behandle informantene som aktører (Christiansen, 2012). Det kan tenkes å være flere faktorer som kan ha bidratt til å gi informantene opplevelsen av å være aktører i eget liv, eksempelvis den sakkyndiges forståelse av barnet, personlige erfaringer og verdier.

7.3 Makt og avmakt i sakkyndige vurderinger

Flere informanter var opptatt av at sakkyndige må være bevisste på den makten de har overfor barnet når det gjennomføres en vurdering. Den sakkyndige må også tenke over hvilke konsekvenser det kan ha dersom den sakkyndige eksempelvis ikke er ærlig med barnet eller ikke gir tilstrekkelig informasjon. En profesjonsutøver har myndighet til å fatte beslutninger i barnets liv, og har derfor stor makt (Langsrud et al., 2017, s. 136). Makten kommer til uttrykk på flere måter (Skau, 2013, s. 31), og kan være nødvendig for å yte hjelp (Levin, 2015, s. 42). Det er mulig å stille spørsmål om det er en bevisst handling fra den sakkyndige å utøve en

form for makt i sitt arbeid eller om det kan tenkes å bunne i en mer generalisert forståelse av barn. Ved å generalisere barns utvikling kan den sakkyndige risikere å havne i en overlegen posisjon til å definere hva som vil være til barnets beste og dermed utøve en form for makt (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 26). Maktutøvelse kan også komme til syne ved at utsagn, argumenter, meninger og synspunkt blir overhørt eller ikke inkludert i beslutningen (Lossius Westby, 2019, s.176). På bakgrunn av flere informanters erfaringer knyttet til ulike aspekter ved den sakkyndige vurderingen kan det tenkes at de har havnet i en avmaktssposisjon der den sakkyndige ikke har hatt et reelt samarbeid med informantene (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 199-200). Ettersom avmakt forbindes med følelsen av å være overkjørt og hjelpeløs (Haugland, 2008), kan det ha forsterket informantenes følelse av å være lite betydningsfulle i egen sak. Det kan videre ha medført at informantene har blitt utsatt for paternalisme, ved at den sakkyndige «visste best» hva som var best for informantene (Sollesnes, 2016b, s. 160).

Flere av informantene opplevde at den sakkyndige brukte vanskelige fagbegreper og stilte spørsmål som var vanskelige å forstå under vurderingen. En form for makt som gjerne oppstår gjennom språkbruk og i sosiale relasjoner er usynlig makt. Denne typen makt er gjerne ikke bevisst fra den profesjonelle, men kan føre til krenkelser overfor barnet (Lossius Westby, 2019, s. 171). Det er derfor viktig å anvende metodikker i yrkespraksisen som bidrar til å fremme medvirkning og samtidig utvikle kompetanse om maktbruk, slik Jensen (2016) understreker i sin forskning. Sett i lys av teori om makt er det mulig å knytte den sakkyndiges språkbruk til perspektivet om definisjonsmakt. Definisjonsmakten gir den sakkyndige myndighet til å tolke og definere et problem, noe som videre kan tenkes å påvirke hvilket utfall en vurdering kan få (Jensen & Ulleberg, 2011). Hvordan en sakkyndig definerer en omsorgssituasjon kan være påvirket av hvordan meningsinnholdet i begreper kommer til uttrykk gjennom blant annet språk. Langsrud et al., (2017) underbygger dette i sin forskning om definisjonsmakt. På den måten kan det tenkes at den sakkyndige på bakgrunn av sin faglige kompetanse og det gjeldende mandatet for vurderingen, har definert både informantenes omsorgssituasjon og hva de hadde behov for den gangen de ble sakkyndig vurdert. Selv om den sakkyndige med sin definisjonsmakt hadde myndighet til å definere hva informantene kunne ha behov for, var det viktig å være bevisst på hvordan denne myndigheten kunne påvirke informantene (Jensen & Ulleberg, 2011). Det er dermed mulig å tenke at det språket den sakkyndige har brukt i møte med informantene kan ha forsterket følelsen av avmakt ettersom de ikke forstod hva de var med på og derfor ikke opplevde å få medvirke i forbindelse med vurderingen (Jensen & Ulleberg, 2011). Det kan videre tenkes at

den sakkyndige har brukt et profesjonelt språk for å formidle hvorfor vedkommende hadde best forutsetning for å vurdere og definere hva som skulle være til det beste for informantene (Lossius Westby, 2019, s. 174). Informantene kan dermed ha fått opplevelsen av at deres innspill ikke var betydningsfulle for den sakkyndige, noe som samtidig kan ha forsterket følelsen av den sakkyndige vurderingen som både ubehagelig og skummel for mange.

Den sakkyndige har både en hjelpende funksjon og makt til å gjøre vurderinger som noen ganger kan stride mot barnets egne ønsker (Levin, 2015, s. 40-42). Ettersom sakkyndige gjerne engasjeres av barneverntjenesten, foreligger det et strukturelt maktspekt knyttet til den sakkyndige sitt handlingsrom og yrkesutøvelse. Det kan synliggjøres blant annet i det lovverket og de rutinene en sakkyndig handler ut ifra, men også i hvordan den sakkyndige tolker barnets situasjon og utøver skjønn knyttet til sin praksis (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 198). Sett i lys av det informantene fortalte, kan det ha en sammenheng med deres erfaring med at vurderingen fikk et annet utfall enn det de selv ønsket. Flere informanter trakk frem opplevelsen av at det var bestemt på forhånd hva den sakkyndige skulle komme frem til. Informantene satt også igjen med følelsen av at den sakkyndige hadde et tydelig formål med vurderingen. Ettersom det var bestemt på forhånd hva den sakkyndige skulle vurdere kan det ha rot i mandatet som er tildelt fra barnevernet og videre være et uttrykk for strukturell makt. Det er fordi det foreligger strukturelle og formelle rammer rundt det sakkyndige arbeidet i form av blant annet lovverk og rutiner for at den sakkyndige skal kunne gjøre vurderinger som er til barnets beste (Backe-Hansen & Øvreeide, 1999; Jensen & Ulleberg, 2011). Teori om makt understreker også at profesjonsutøvere alltid handler ut ifra diskurser som legger føringer for hva som anses som riktig yrkesutøvelse på et gitt tidspunkt (Ghosh, 2007, s. 324). Fra informantenes ståsted kan det tenkes at mandatet til den sakkyndige har satt rammer for vurderingen og på den måten gitt et inntrykk av at det var bestemte forhold den sakkyndige var interessert i å undersøke. Det kan ha medført at informantene opplevde seg maktesløse ved at de svarte på det den sakkyndige spurte om (Haugland, 2008), men ikke nødvendigvis ga uttrykk for meninger de selv mente var viktige for at den sakkyndige kunne gjøre vurderinger som ivaretok informantenes ønsker og behov.

7.4 Har det vært godt nok lagt til rette for etablering av tillit?

Når den sakkyndige skal utrede et barn sin omsorgssituasjon kan det tenkes at det for barnet oppleves som både utrygt og skummelt dersom det ikke er etablert en form for tillitsrelasjon i forkant av vurderingen (Backe-Hansen & Øvreeide, 1999). Tillit kan etableres på flere måter og det vil være nødvendig for å kunne skape god kontakt med barnet og videre utvikle tillitsfulle relasjoner (Mevik & Juul, 2019, s. 219). Den sakkyndige kan på mange måter tenkes å fremstå som en ukjent og autoritær voksenperson med myndighet til å gjøre vurderinger som kan ha store konsekvenser for det barnet det gjelder, og det kan derfor være viktig å ha kjennskap til vedkommende. Samtlige informanter fortalte at det første møtet med den sakkyndige skjedde under vurderingen. Flere informanter formidlet også at det var stadig utskiftninger av involverte i barnevernssaken deres, og at det var nye sakkyndige for hver gang i de tilfellene informantene ble vurdert flere ganger. Det at informantene måtte forholde seg til mange fremmede mennesker i perioden de ble sakkyndig vurdert, kan tenkes å ha forsterket deres følelse av utrygghet i situasjonen. Det kan være både utfordrende og tidkrevende å etablere kontakt med barn som har opplevd omsorgssvikt, vold og overgrep og det kan dermed være nødvendig for disse barna å ha mulighet til å bli kjent med den sakkyndige i forkant av vurderingen (Mevik & Juul, 2019, s. 220). Ettersom det første møtet var samtidig som informantene skulle bli sakkyndig vurdert, er det mulig å tro at det var vanskelig å etablere et reelt tillitsforhold til den sakkyndige ettersom det ikke hadde vært noen mulighet til å få kjennskap til vedkommende før vurderingen skjedde (Levin & Ellingsen, 2015). Dette aspektet underbygges av Jobe og Gorin (2013) som avdekker i sin forskning at barn og unge verdsetter å ha tid og rom til å uttrykke seg selv og skape relasjon med de profesjonelle. Som barn har man behov for å bli møtt på en både forutsigbar og adekvat måte for å kunne styrke opplevelsen av pålitelighet, stabilitet og trygghet i en relasjon (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 271). Ifølge Levin og Ellingsen (2015, s. 113) er det ikke slik at man utvikler en relasjon til et fremmed menneske man nettopp har møtt og ettersom flere av informantene kun møtte den sakkyndige en gang, kan det ha vært for lite tid til å skape god nok kontakt til å etablere tillit. Sett i lys av flere av informantenes erfaringer er det mulig å tro at det var utfordrende å fortelle om erfaringene sine ettersom den sakkyndige framstod som en ukjent og fremmed person det var vanskelig å ha tillit til. Dersom informantene hadde hatt mulighet til å treffe den sakkyndige i forkant av vurderingen kunne det ha etablert tillit mellom partene på et tidligere tidspunkt og videre bidratt til at det hadde følt trygghet å dele av erfaringer under vurderingen. Dette støttes av forskning, som fremhever viktigheten av å ha kontakt med den profesjonelle over tid for å skape trygge relasjoner (Jobe & Gorin, 2013).

Sett i lys av informantenes erfaringer, kan det tyde på at den sakkyndige ikke nødvendigvis har lagt godt nok til rette for å etablere en relasjon i forkant av vurderingen. Flere informanter vektla en opplevelse av at den sakkyndige kun var opptatt av å gjennomføre vurderingen og ikke brukte ressurser på å bli kjent med dem. Sollesnes (2008, referert i Sollesnes, 2016c, s. 87) mener det kan skyldes at noen profesjonelle prioriterer å etablere en kontakt som fungerer godt nok etter sin hensikt uten plan om å utvikle en relasjon i et mer langsiktig perspektiv. Det kan tenkes å henge sammen med at flertallet av informantene kun hadde en sakkyndig vurdering, og at kontakten med den sakkyndige fagpersonen kun varte i en kortere periode. Det kan dermed tenkes at den sakkyndige ikke har prioritert å etablere kontakt med informantene ettersom vedkommende ikke ville være en del av barnets liv etter at det hadde blitt fattet et vedtak på bakgrunn av vurderingen. Dette aspektet underbygges av Winter (2009) som avdekker i sin forskning at profesjonsutøvere i flere tilfeller ikke prioriterer å utvikle en relasjon til de barna de jobber med på bakgrunn av flere forhold, blant annet tidsperspektivet arbeidet gjennomføres innenfor. Sett i lys av informantenes erfaringer, kan denne tilnærmingen likevel ha bidratt til å forsterke følelsen av utrygghet i møte med den sakkyndige. Det kan tenkes å være fordi informantene hadde inntrykk av at den sakkyndige ikke viste interesse og heller ikke ønsket å bli kjent med dem. Dette kommer også frem i Jobe og Gorin (2013) sin forskning som avdekker at barn ofte opplever profesjonsutøvere som lite engasjerte og interessert i å hjelpe når ikke vedkommende investerer tid og ressurser på å danne relasjon med dem.

For noen av informantene var det ikke nødvendigvis et ønske om å snakke med den sakkyndige fagpersonen i det hele tatt. Å forholde seg til mange ukjente mennesker over en periode kan tenkes å ha vært krevende for mange. Det kan ha med å gjøre at barna befant seg i en situasjon der de var avhengige av hjelp for å skape endring uten nødvendigvis å ha et ønske om å få hjelp (Levin & Ellingsen, 2015). Det kan videre tenkes å ha gjort det utfordrende å etablere kontakt i oppstarten av vurderingssituasjonen. Ved å forholde seg til samme sakkyndig fagperson gjennom hele saksgangen i barnevernssaken, er det mulig å tro at opplevelsen av trygghet hadde blitt forsterket ettersom vurderingsprosessen ikke hadde vært preget av at det stadig dukket opp nye mennesker å forholde seg til. Det støttes av forskning som fremhever at det å forholde seg til samme menneske over tid kan gjøre situasjonen tryggere, og videre bidra til å etablere et tillitsfullt forhold mellom barn og profesjonsutøver (Jobe & Gorin, 2013; Winter, 2009). Selv om flere av informantene som barnevernsbarn var

vant til å forholde seg til stadig nye mennesker, opplevde de det likevel som ubehagelig å forholde seg til den sakkyndige. Ifølge informantene var det fordi de visste at den sakkyndige hadde stor betydning for livet deres videre, men uten å ha noen mulighet til å bli kjent med vedkommende. Sett i lys av forskning kan informantenes erfaringer støttes ved at barn som stadig må forholde seg til nye og ukjente mennesker synes det er vanskelig å fortelle om historiene sine gjentatte ganger (Jobe & Gorin, 2013). Dermed kan møtet med den sakkyndige ha vært oppfattet som et nytt møte der informantene igjen måtte fortelle om det de opplevde som vondt og vanskelig. Det forekom også store forskjeller i hvorvidt informantene hadde tillit til barnevernstjenesten og ikke da de hadde den sakkyndige vurderingen. I tillegg tyder erfaringer på at flere hadde utfordringer med å skille den sakkyndige og ansatte i barneverntjenesten, noe som kan ha forsterket følelsen av utrygghet i møte med vurderingen. På bakgrunn av varierende erfaringer er det derfor mulig å tro at det var vanskelig for flere å ha tiltro til enda en vurdering som kunne få store konsekvenser for livet videre.

7.5 Hvordan stole på vurderinger gjort av en fremmed person?

Flere av informantene fortalte at det var vanskelig å åpne seg om det som var vanskelig til mennesker man ikke kjenner, når man ikke vet hvorfor vedkommende er der eller hva som kommer til å skje videre. Informantene fortalte videre at det var vanskelig å kunne stole på en vurdering som var gjort av en person det ikke var etablert en tillitsfull relasjon til. Dette samsvarer med forskning som formidler at barn og unge i større grad våger å fortelle om vanskelige forhold dersom det foreligger et tillitsbasert forhold til den profesjonelle (Jobe og Gorin, 2013, s. 429). Noen av informantene erfarte at det var vanskelig å åpne seg til en person som i informantenes øyne var «en helt random person». Informantene slet med å forstå hvordan det kan tenkes at barn bare åpner seg og forteller om dype forhold på den måten. Dette understrekes i Husby, Slettebø og Juul (2018, s. 447) sin forskning hvor det kommer frem at en tillitsfull relasjon fremmer deltakelse, og utviklingen av tillit avhenger av hvordan profesjonsutøveren henvender seg til barnet. I forskning om unges erfaring med å søke og motta hjelp fra ulike instanser i England, handler et av hovedfunnene om betydningen av relasjoner gjennom tillitsfulle forhold med profesjonsutøvere når det søkes hjelp (Jobe & Gorin, 2013, s. 429). Sett i lys av informantene fra vår studie forekommer det likhetstrekk når man som barn hele tiden må forholde seg til nye og ukjente mennesker hver gang det skal gjennomføres en vurdering.

Stabilitet hos voksenpersoner ble trukket frem av informantene som viktig for å kjenne på følelsen av at den voksne oppleves som forutsigbar og til å stole på. Kontinuitet og stabilitet i et tillitsforhold er viktig ettersom barn har behov for å forholde seg til de samme menneskene over lengre tid (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 270). Det kan virke som ikke har skjedd i flere av informantenes tilfelle. Selv om flesteparten av informantene hadde sakkyndig vurdering bare en gang kunne behovet for både stabilitet og kontinuitet i relasjonen til den sakkyndige likevel være nødvendig for at informantene skulle føle seg trygge i situasjonen. Dersom det hadde vært den samme sakkyndige fagpersonen å forholde seg til gjennom hele prosessen, kan det tenkes at relasjonen som hadde utviklet seg mellom informanten og den sakkyndige, hadde båret preg av å være både stabil og forutsigbar. Det kan videre tenkes å ha gjort det lettere for informantene å stole på den sakkyndige fagpersonen sin vurdering, ettersom informantene da hadde blitt bedre kjent med vedkommende. Som sårbare barn var informantene dessuten utsatt for skjevutvikling og sett i lys av et utviklingsteoretisk perspektiv, kunne de ha behov for trygge og stabile relasjoner rundt seg for å sikre god og hensiktsmessig utvikling (Daniel et al., 2010).

Funn fra studien til Tilbury (2019) viser at ved å gjøre tilgangen på sakkyndige vurderinger bedre, kan det styrke informasjonen om barns utvikling og andre relevante faktorer innen barnevernsfeltet (Tilbury, 2019). Ser vi det i lys av informantenes utsagn kan vi stille spørsmål om hvorfor det ikke nedlegges mer innsats i å bygge gode, trygge tillitsfulle relasjoner mellom barn og sakkyndige. Det kommer også frem av forskning at det i Norge foreligger en tanke om at sakkyndige vurderinger kan styrke saker i retten (Dickens et al., 2017). Det kan tenkes å underbygge viktigheten av at barnet har en form for relasjon til den sakkyndige fordi rapporter på bakgrunn av en sakkyndig vurdering ofte tillegges stor vekt i rettssaker (Melinder et al., 2021, s. 58).

Alle barn har individuelle måter å reagere på dersom de blir utsatt for stressende hendelser i livet (Daniel et al., 2010, s. 15). Trygghet er en viktig komponent når det skal bygges relasjon, og kan tenkes å ha påvirket informantenes opplevelse av den sakkyndige vurderingen på flere måter. Flertallet av informantene opplevde den sakkyndige vurderingen som utrygg fordi det ikke fantes noen tillitsfull relasjon til den sakkyndige. Det kan tenkes å ha sammenheng med at barn som blir utredet er sårbare og har et spesielt behov for å kjenne på trygghet i møte med den typen vurdering (Daniel et al., 2010). For flere av informantene var det vanskelig å snakke med den sakkyndige når det ikke fantes noe relasjon som gjorde det trygt nok til å

åpne seg. Pettersen (2011) sin studie om tause barn viser til at begrepet tause barn ikke må innskrenkes som et personlighetstrekk ved det enkelte barnet. På bakgrunn av det informantene fortalte om at det ikke var noe trygghet i samtalen førte det til at de ble tause og ikke fortalte hvordan de egentlig hadde det. Informantene fortalte også at hele vurderingen føltes falsk og utrygg og at det de sa var feil. Informantenes erfaringer kan understøttes av Pettersen (2011, s. 8) sin forskning, som avdekker av barn som er under offentlig omsorg gjerne har bestemte måter å fortelle av sine erfaringer på. Det kan være å fortelle på en beskjeden måte eller å ikke fortelle noe i det hele tatt, noe flere av informantene fortalte at hadde vært tilfelle i sin vurdering. Det kan tenkes å ha sammenheng med manglende trygghet i samtalen, og kan videre ha medført at den sakkyndige har gått glipp av viktig informasjon som kunne vært nødvendig å ha kjennskap til for å gjøre gode og hensiktsmessige vurderinger.

I og med at den sakkyndige ofte blir engasjert på bakgrunn av barnevernets bekymring for et barn, utfører den sakkyndige sitt arbeid med utgangspunkt i det tildelte mandatet og dets hensikt. Gjennom studien til Melinder et al., (2021) kommer det frem at det finnes et forbedringspotensial i mandatene de sakkyndige gis før en vurdering av barn skal gjennomføres. Studien avdekker at det i liten grad finnes spesifikke samtalemotodikker den sakkyndige kan trenes i og at det er behov for bedre veiledning og i større grad standardiserte mandater (Melinder et al., 2021). Slik det kommer frem av helsetilsynet (2019) sin rapport er det den sakkyndige som må avklare om mandatene er relevante og dekkende for oppdraget. Sollesnes (2016c, s. 91) skriver at alt arbeidet mellom den sakkyndige og barnet foregår innenfor en relasjon og selv om begge parter bidrar i arbeidsprosessen med å skape en relasjon, er det profesjonsutøveren sin hovedoppgave å tolke barnets signaler for å lykkes i relasjonen. Informantenes utsagn støttes opp av teori om relasjon ved at det ble uttrykt et ønske om at den sakkyndige måtte ta ansvar for å danne en relasjon med informantene for at de skulle våge å fortelle og videre stole på vurderingen som ble gjort. Relasjonen som forekom mellom den sakkyndige og informantene kan tenkes å være av profesjonell karakter (Sollesnes, 2016c, s. 89). Det kan tenkes at informantene på bakgrunn av sine tidligere relasjoner til ansatte i barneverntjenesten har hatt vanskelig for å bygge relasjon og ha tillit til den sakkyndige. Dette støttes opp med det Sollesnes (2016c, s. 86) skriver, at tidligere relasjoner alltid vil danne grunnlag for barnets personlige relasjonskompetanse. Erfaringer tyder på at for å kjenne på trygghet i samtalen med den sakkyndige, kunne det vært en fordel å gjennomføre vurderingen i trygge omgivelser og sammen med personer informantene

allerede hadde en form for trygghet til. Jobe og Gorin (2013) fremhever også dette i sin forskning.

For å kunne stole på vurderingen var det viktig for flere av informantene at den sakkyndige prøvde å bli kjent med dem og var tilgjengelig for kontakt i etterkant av vurderingen. Det kan tenkes å ha en sammenheng med et ønske om mer forutsigbarhet og kunnskap om hva skulle skje videre i saken. Ved å ikke ha muligheten til å kunne kontakte den sakkyndige i etterkant av vurderingen, kan det tenkes at informantene følte seg både frustrerte og utrygge. I forskningen til Jobe og Gorin (2013, s. 434) blir dette understreket ved at barn som har lite kontakt med profesjonsutøvere ofte sitter igjen med en følelse av at den profesjonelle ikke er interessert i dem og deres situasjon.

Informantene trakk frem at den sakkyndige må vise interesse overfor dem ved å prøve å se det individuelle barnet, fortelle om seg selv og forsøke å ha en «smaltalk» om noe som kan føles irrelevant i starten, men som likefullt kunne bli relevant for utfallet av vurderingen. En slik tilnæringsmåte kan tenkes å ha bidratt til å skape en kontakt der informantene også følte at de kunne dele av sine tanker med den sakkyndige. Vi kan se informantenes ønsker i lys av Winter (2009, s. 457) sin studie som fremhever at profesjonsutøverens personlige holdninger og verdier om barn og barndom, egenskaper og ferdigheter er faktorer som spiller en rolle når det skal bygges relasjon. Muligheten til å bli kjent med den sakkyndige og danne relasjon var noe informantene var opptatt av ettersom de ikke åpnet seg til hvem som helst om hva som helst. Det er dessuten samsvarende med det helsetilsynet (2019, s. 3) avdekker i sin forskning om at barn åpner seg lettere når forholdene rundt dem er trygge. Røkenes og Hanssen (2012) trekker frem væremåte, empati og anerkjennelse som tre forhold som må ligge til grunn for å utvikle en god relasjon. Når barn ikke opplever å bli anerkjent eller forstått kan det resultere i barnets mistillit til den voksne (Mevik & Føllesø, 2016 referert i Mevik & Juul, 2019, s. 220). Sakkyndige må derfor være bevisste på hvilket ansvar hen tar med seg inn i vurderingen (Mevik & Juul, 2019). På den måten kan det legges til rette for utvikling av tillit og relasjon, noe som videre kan føre til at vurderingene den sakkyndige gjør er basert på barnets faktiske synspunkter og ikke fordi barnet føler seg presset til å fortelle. Det kan igjen tenkes å bidra til at det er lettere å stole på den vurderingen som blir gjort.

8.0 Oppsummerende diskusjon og avslutning

Denne studiens formål har vært å svare på følgende problemstilling: «*Hvilke erfaringer har barn og unge med det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med sin barnevernssak?*» Vi har gjennomført intervjuer av unge voksne over 18 år som selv hadde opplevd sakkyndig vurdering i barndommen. Vi valgte kvalitativ metode med en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming fordi vi har vært interesserte i å innhente barn og unges egne erfaringer (Kvale & Brinkmann, 2015). I følgende kapittel vil vi foreta en oppsummerende diskusjon om studiens viktigste funn. Deretter vil vi fremstille studiens styrker og begrensinger før vi avslutningsvis tar for oss implikasjoner for videre forskning på temaet.

8.1 Studiens viktigste funn

Sakkyndige fagpersoner skal engasjeres når det på bakgrunn av sakens alvor anses som hensiktsmessig for å sikre et godt barnefaglig grunnlag for beslutninger som skal tas. En sakkyndig skal kunne gi en faglig vurdering av hva som vil gi barnet forsvarlig omsorg både på kort og lang sikt (Bufdir, 2017). Overordnet ser vi at informantene i studien vår har mange liknende erfaringer med det å bli sakkyndig vurdert. Det var en stor overvekt av informanter som opplevde den sakkyndige vurderingen som både kunstig, ubehagelig og skummel. Videre fikk den sakkyndige vurderingen store konsekvenser for informantenes liv uavhengig av om det var i positiv eller negativ forstand. Med det innebærer at noen informanter i voksen alder har etablert egen familie og har gode relasjoner til viktige personer i livene deres. Andre har derimot utfordringer med den psykiske helsen og er redd for å snakke med mennesker.

Et av studiens viktigste funn baserer seg på muligheten til å medvirke i den sakkyndige vurderingen. Flertallet av informantene opplevde å ikke få medvirke i sin egen sak. I lys av Shier (2001) sin medvirkningstrapp er det tydelig at informantenes erfaringer samsvarer med de nederste trappetrinnene. Vi da kan stille spørsmålet om informantene har opplevd reell medvirkning. Det at informantene ikke fikk medvirke kan kobles opp mot Skjervheim (1996) sin betydning av begrepene «tilskuer» og «deltaker», hvor informantenes opplevelse av å ikke få medvirke kan ses i lys av at de har inntatt en tilskuerrolle i egen sak. Et annet fellestrekk var at flere informanter hadde vanskeligheter med å skille den sakkyndige fra andre ansatte i barnevernet. I tillegg hadde de i liten grad kunnskap om hvorfor de skulle ha en sakkyndig vurdering. For oss tydeliggjør det viktigheten av å ha informasjon om både hvem den sakkyndige er, men også hva en sakkyndig vurdering er og hva det skal brukes til. Alle

informantene snakket om nødvendigheten av å ha god nok og tilpasset informasjon for å forstå omfanget av hva de var med på. Sett i lys av informasjon kan prosessmodellen (Strandbu, 2011) trekkes frem da det kan være vanskelig å danne seg ulike meninger som kan føre til medvirkning uten å ha tilstrekkelig informasjon. Også i forskning blir det presentert at barn har behov for mer informasjon for å kunne fortelle og videre medvirke (Helsetilsynet, 2019).

Alle informantene vektla et behov for å være ekspert på eget liv. For at informantene skulle oppleve å få være eksperter kunne det være viktig at den sakkyndige forsøkte å se situasjonen fra deres verden (Levin & Ellingsen, 2015). Det er på bakgrunn av informantenes egne tanker om at barn har mye kunnskap om eget liv, men at det er nødvendig at profesjonelle både legger til rette for at kunnskapen skal komme frem og tror på det barnet forteller. Det kan tenkes at den sakkyndige sin forståelse av barn og barndom kan ha betydning for i hvilken grad informantene opplevde å medvirke i sin egen sak (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 35). I de tilfeller informantene ikke har fått medvirke har vi trukket linjer til om mulig årsak kan knyttes til et barneperspektiv, der den sakkyndige ser på barnet som sårbart med behov for beskyttelse istedenfor å la informantene handle som selvstendige aktører (Christiansen, 2012; Ansell, 2017). Den sakkyndige sin intensjon om å skåne informantene fra forhold som var vanskelige kan ha medført at informantenes mulighet til å være aktører har svunnet hen og informantene havnet da i en avmaktsposisjon (Christiansen, 2012; Jensen & Ulleberg, s. 199-200).

Sakkyndige fagpersoner har myndighet til å fatte beslutninger og dermed stor makt i sakkyndige vurderinger. Det er med tanke på både faglig ekspertise og det samfunnsmandatet yrkesrollen medfører (Jensen & Ulleberg, 2011; Langsrud et al., 2017, s. 136).

Ved at den sakkyndige gir slipp på litt av sin makt og tillater barnet å ha innflytelse på de vurderingene som gjøres, utjevnes den asymmetriske maktrelasjonen som finner sted mellom den sakkyndige og informantene (Hennum, 2015, s. 124-125; Shier, 2001, s. 115).

Informantene opplevde at den sakkyndige brukte et språk som var vanskelig å forstå og dermed kan det tenkes at informantene satt igjen med følelsen av å være maktesløse (Jensen & Ulleberg, 2011). En annen mulig begrensning kan knyttes opp til makten den sakkyndige tar med seg i arbeidet. Sakkyndige fagpersoner må derfor være seg bevisst på hvordan egen maktposisjon kan påvirke barnet som blir vurdert (Levin, 2015).

Et annet hovedfunn som kommer frem av studien knytter seg til viktigheten av tillit til den sakkyndige for å kunne fortelle om vanskelige forhold og videre stole på vurderingen som ble gjort. Informantene erfarte at den sakkyndige var et ukjent menneske, og at det var mange mennesker å forholde seg til i den perioden det ble gjennomført sakkyndig vurdering. Dermed ble trygghet og tillit viktige forutsetninger for å forebygge den sakkyndige vurderingen som for mange opplevdes som kunstig, ubehagelig og skummel. Trygghet og tillit er nødvendig for at det skal kunne etableres en relasjon som videre kan ha betydning for hvilket utfall en vurdering kan få (Mevik & Juul, 2019). Å etablere kontakt på et tidlig tidspunkt gjør det mulig å utvikle et tillitsbasert forhold. Det er viktig både for å kunne bli kjent med den sakkyndige som gjennomfører vurderingen og for å kunne tørre å åpne seg om forhold som ellers kan være vanskelige å snakke om (Jobe & Gorin, 2013). Spesielt viktig kan det tenkes å være å etablere et tillitsbasert forhold for informanter som tidligere har opplevd brudd på relasjoner og som kan foretrekke å forholde seg tause fremfor å dele av sine tanker med en sakkyndig fagperson (Pettersen, 2011). Et viktig aspekt for å etablere tillit er tid, ettersom forskning og teori trekker frem at det kan være spesielt krevende å etablere kontakt med barn som har opplevd vold og overgrep (Mevik & Juul, 2019; Winter, 2009). Ved å bruke tid på å etablere kontakt og bli kjent gjennom innledende «smalltalk» kan det tenkes at selv barn og unge som i utgangspunktet ikke ønsker å snakke med den sakkyndige, likevel opplever at den sakkyndige ikke er like skummel og autoritær som det gis inntrykk av. Det er imidlertid vesentlig at den sakkyndige vier både tid og interesse overfor barnet, og ikke risikerer å skyve barnet lenger unna ved å ikke legge godt nok til rette for at barnet føler seg trygt. På den måten kan det tenkes at barnet har bedre forutsetninger for også å kunne stole på den vurderingen den sakkyndige gjør slik også informantene la vekt på i sine beskrivelser.

Avslutningsvis opplevde flertallet av informantene seg i stor grad som tilskuere til egen prosess fordi de ikke skjønnte hva de var med på den gangen de ble sakkyndig vurdert. Informantene hadde ikke opplevd den sakkyndige som en lyttende og engasjert voksenperson som interesserte seg i det informantene var opptatt av. Den sakkyndige hadde også i liten grad etterspurt informantenes egne synspunkter, og kan på den måten ha forhindret informantenes mulighet til å være aktive deltakere under den sakkyndige vurderingen. På bakgrunn av erfaringer fra informantene kan det tyde på at utfordringen ikke knytter seg til selve behovet for og nødvendigheten av å ha en sakkyndig vurdering. Tvert imot var det flere informanter som utrykte at det var nødvendig å bli vurdert for å kunne skape endring i livene deres. Ifølge en av informantene besitter sakkyndige en annen faglig kompetanse enn ansatte i

barneverntjenesten, og det kan derfor være nyttig å engasjere sakkyndige for å gjøre en barnefaglig vurdering og på den måten opplyse saken bedre.

Utfordringene knytter seg imidlertid til selve praksisen og utførelsen av vurderingen, både med fokus på hvilken informasjon informantene har fått, i hvilken grad informantene har fått medvirke og hvorvidt den sakkyndige har fremstått som en tillitsfull person det er mulig å stole på. Ifølge Backe-Hansen og Øvreeide (1999) er en potensiell fallgrube i sakkyndig arbeid at sakkyndige arbeider innenfor et gitt tidsrom, og dermed ofte trekker konklusjoner før et barn sin omsorgssituasjon er godt nok utredet. Det er dermed mulig å undre seg om en vurdering er tilstrekkelig for å utrede og bekrefte de bekymringene barneverntjenesten har overfor et barn når sakkyndige engasjeres (Dickens et al., 2017), særlig når man vet på bakgrunn av informantenes utsagn at vurderingen får så store konsekvenser for livet videre. Det er dermed mulig å stille seg spørsmål om det er forhold ved selve vurderingen som kunne vært gjort annerledes for at informantene i større grad kunne få eierskap til den vurderingen som skjedde, og på den måten innta en rolle som i lys av Skjervheim (1996) sitt perspektiv samsvarer med det å være deltaker. På den måten er det mulig å tro at intensjonen og hensikten med en sakkyndig vurdering er god, men at selve utførelsen av vurderingen ikke i like stor grad samsvarer med hensikten.

8.2 Studiens styrker og begrensninger

Formålet med studien har vært å undersøke hvordan det oppleves for barn og unge å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med sin barnevernssak. Vi har anvendt relevant teori og funnet samsvar med egne funn og annen forskning om tematikken. Derfor vurderer vi studien vår som gyldig (Tjora, 2021).

Utvalget i denne studien bestod av åtte informanter fra ulike steder i landet i alderen 18 til 30 år. Våre funn kan dermed ikke generaliseres til å gjelde alle som har erfaring med det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med sin barnevernssak. Vi mener imidlertid at de erfaringene som kommer frem av studien kan være et betydningsfullt bidrag for å øke forståelsen knyttet til hvordan det kan oppleves å bli sakkyndig vurdert. Frem til nå har det vært lite forsket på dette temaet. Av allerede eksisterende forskning er mye gjennomført i utlandet og handler mer om juridiske rammer for det sakkyndige arbeidet fremfor opplevelsen av sakkyndig vurdering sett fra et brukerperspektiv.

Ved å gjennomføre en kvalitativ studie har vi hatt muligheten til å tilegne oss forståelsen av et sosialt fenomen (Thagaard, 2018, s. 11). Det kan tenkes å være formålstjenlig ettersom funnene våre er basert på erfaringer fra mennesker som selv har opplevd fenomenet. Vår refleksivitet som forskere vil likevel være med på å farge studien ved at det er umulig å være fullstendig objektiv i kvalitativ forskning (Postholm, 2021, s. 128). Vi har hatt fokus på å ivareta informantene gjennom hele forskningsprosessen både når det gjelder å innhente samtykke til deltakelse og i transkripsjonen av intervjuene. Informantene har også fått tilbud om å lese gjennom transkripsjon, analyse og funn før oppgaven ble ferdigstilt. Det at ingen av oss hadde direkte erfaring knyttet til studiens tema ser vi på som en styrke da vi stilte oss åpne for mulige svar i arbeid med intervju og utforskende i arbeidet med å utarbeide problemsstillingen.

En annen styrke ved studien er at det finnes mange fellestrekk ved informantenes erfaringer selv om det var store variasjoner i informantenes alder da den sakkyndige vurderingen ble gjennomført. Det kan også være en styrke at informantene i studien vår er fra ulike geografiske områder i landet og ikke har kjennskap til hverandre. Det kan ha styrket oppgaven fordi det kan være en indikator på at funnene vi har avdekket kan være et mulig bilde på hvordan det oppleves å bli sakkyndig vurdert.

8.3 Implikasjon for videre forskning

Som tidligere vist, finnes det lite forskning knyttet til barn og unges erfaring med å bli sakkyndig vurdert. Det er derfor et behov for mer kunnskap om dette tema. Våre funn viser først og fremst at informantene i stor grad har dårlige opplevelser med prosessen av å bli sakkyndig vurdert. Beskrivelser som *ubehagelig*, *utrygt*, *skummelt* og *kunstig* er betegnelser som gikk igjen hos flere. Samtidig ble det tydelig at mange hadde utfordringer med å huske at de hadde hatt en sakkyndig vurdering, enten fordi det skjedde for mange år siden eller fordi de manglet informasjon om hva det vil si å bli sakkyndig vurdert. Det kan derfor være hensiktsmessig å gjennomføre studier som har som formål å undersøke hvorfor barn og unge ikke nødvendigvis vet at de blir sakkyndig vurdert, spesielt når man vet hvor store konsekvenser en slik vurdering kan få for de det gjelder. Mer forskning kan tenkes å øke kvaliteten på det arbeidet den sakkyndige gjør og samtidig bedre opplevelsen til barn som blir sakkyndig vurdert.

På bakgrunn av våre funn kan det tenkes at sakkyndige som skal gjennomføre vurderinger har behov for mer opplæring i samtalemotodikk for å fremme barnets stemme. I allerede eksisterende forskning kommer det frem at det pr. i dag finnes lite spesifikke samtalemotodikker de sakkyndige kan trenes i (Melinder et al., 2021). Økt fokus på hvordan den sakkyndige skal samtale med barnet kan tenkes å forebygge opplevelsen av den sakkyndige som en fremmed og autoritær voksenperson, slik flere av informantene i studien vektlegger. Ved å gjennomføre flere kvalitative studier gir det forskere en helt unik mulighet til å innhente erfaringer fra mennesker som direkte har erfart en sakkyndig vurdering.

Ettersom vår studie har et begrenset antall informanter, kan det være behov for ytterligere kvalitative studier om erfaringer rundt det å bli sakkyndig vurdert. Det finnes lite norsk forskning på området. Det kan derfor være av interesse for barnevernsfeltet med mer forskning for å styrke yrkespraksisen rundt det sakkyndige arbeidet.

Det kunne også vært interessant å gjennomføre kvalitativ forskning om samme tema med yngre barn under 18 år. Det er fordi det kan tenkes at barn under 18 år har andre erfaringer ettersom den sakkyndige vurderingen ikke har skjedd for like mange år siden som for flere av informantene våre. Det kan være spesielt interessant å innhente erfaringer om hvorvidt yngre barn blir informert og gis mulighet til å medvirke med tanke på det juridiske mandatet sakkyndige fagpersoner jobber etter.

Ved at Norsk Forskningsråd-prosjektet gjennomfører kvantitative studier omhandlende innholdet i sakkyndige rapporter, kan det tenkes å gi matnyttig kunnskap om hva den sakkyndige fagpersonen legger vekt på når det gjennomføres sakkyndige vurderinger. Det er videre interessant å ha kjennskap til innholdet med tanke på hvordan rapportene anvendes i rettssystemet.

Forskningsprosjektet vårt har vist at det er behov for økt kunnskap om hvordan det påvirker barn og unge å bli sakkyndig vurdert og hvordan det sakkyndige arbeidet kan gjøres bedre slik at barn og unge skal sitte igjen med følelsen av å ha betydning i egen sak. For å øke denne kvaliteten er det på bakgrunn av informantenes utsagn viktig å legge til rette for relasjon, trygghet, medvirkning og nok og tilpasset informasjon i forkant av og underveis i vurderingen. Ved å styrke kunnskapen om sakkyndig arbeid både ved utdanningsinstitusjoner og i barnevernsfeltet kan andre legge til rette for at opplevelsen av å bli sakkyndig vurdert kan

oppleves så god som mulig, samt at vurderingene får et utfall som faktisk er til det beste for barnet, både på kort og lang sikt.

9.0 Referanseliste

- Agenda Kaupang. (2015). *Evaluering av barnesakkyndig kommisjon. og vurdering av utvidet ansvarsområde* (Rapport nr. R8979). https://www.agendakaupang.no/wp-content/uploads/2018/10/Rapport_BLD_Evaluering-av-Barnesakkyndig-kommisjon_AK.pdf
- Ansell, N. (2017). *Children Youth and Development* (2. utg.). Routledge.
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Backe-Hansen, E. (2016). *Barn og unges medvirkning i barnevernet – hvorfor og hvordan?* Norges musikkhøgskole; Senter for forskning i musikk og helse.
- Backe-Hansen, E. & Øvreeide, H. (1999). *Sakkyndig arbeid. Fag og beslutninger om barn.* Ad Notam Gyldendal.
- Bakke, I. M. & Holmberg, L. (2014). Barns deltakelse i omsorgsovertakelser. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 91(1), 4-19. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2014-01-02>
- Barnesakkyndig kommisjon. (2021). *Årsrapport 2021*. Statens sivilrettsforvaltning. <https://img4.custompublish.com/getfile.php/5003512.2254.implaljta7ailt/Årsrapport+BSK+2021.pdf?return=www.sivilrett.no>
- Barne-, og familiedepartementet. (2020). *Høringsnotat om endringer i barnevernloven – Regulering av bruk av sakkyndige i barnevernssaker [Høringsnotat]*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/702b63a92c5243eea4cd68c95b3d0b5a/horingsnotat-om-endringer-i-barnevernloven--regulering-av-bruk-av-sakkyndige-i-barnevernssaker3.pdf>

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2019, 18. desember). *Barnevernets historie i Norge*. Bufdir.
https://www.bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/barnevernets_historie_i_norge/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018, 11. juni). *Barn og unges rett til medvirkning*. Bufdir.
https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Samarbeid_mellom_helse_og_barnevern/Barn_og_unges_rett_til_medvirkning/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2021). *Ensomme eksperter: Utredning av utdanningsprogrammet for og oversikten over barnefaglig sakkyndige*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
<https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005316>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017, 20. september). *Sakkyndige i barnevernet*. Bufdir. https://www.bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Sakkyndige_i_barnevernet/
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Botnen Eide, S. (2019). Etikk i barnevernet. I I. Studsrød., I. Kvaran., V. Paulsen. & K. Mevik (Red.), *Barnevernspedagog. En grunnbok* (s. 66-78). Universitetsforlaget.
- Braun, V. & Clarke, V. (2021). One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis? *Qualitative Research in Psychology*, 18(3), 328-352.
<https://doi.org/10.1080/14780887.2020.1769238>
- Braun, V. & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589-597.
<https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal Akademisk.
- Burr, V. (2003). *Social constructionism* (2. utg.). Routledge.
- Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89(1-2), 16-30.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2012-01-02-03>
- Clarke, V. (2018, 25. juni). Thematic analysis - an introduction [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=5zFcC10vOVY&t=1671s>
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative & mixed methods approaches* (5. utg.). Sage.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Gyldendal akademisk.
- Daniel, B., Wassell, S. & Gilligan, R. (2010). *Child Development: For Child Care and Protection Workers* (2. utg.). Jessica Kingsley Publishers.
- Dickens, J., Berrick, J., Pösö, T. & Skivenes, M. (2017). Social Workers and Independent Experts in Child Protection Decision Making: Messages from an Intercountry Comparative Study. *British Journal of Social Work*, 47, 1024–1042.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcw064>
- Eide, B. J. & Winger, N. (2003). *Fra barns synsvinkel: Intervju med barn – metodiske og etiske refleksjoner*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Ellingsen, I. T. & Skjefstad, N. S. (2015). Anerkjennelse, myndiggjøring og brukervedvirkning. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 97-111). Universitetsforlaget.

- Fellesorganisasjonen. (u.å.). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. [Brosjyre].
<https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- Forebygging (2013, 2. august). *Relasjonskompetanse*. Forebygging.
<https://www.forebygging.no/Ordbok/Q-A/Relasjonskompetanse/>
- Forente Nasjoner. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter. Vedtatt av De Forente Nasjoner 20.november 1989; Ratifisert av Norge 8. januar 1991* (Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller). Barne- og familiedepartementet.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Forskningsrådet. (u.å.). *Expert reports as basis for decisions in Norwegian child welfare services*.
<https://prosjektbanken.forskningsradet.no/project/FORISS/300827?Kilde=FORISS&distribution=Ar&chart=bar&calcType=funding&Sprak=no&sortBy=date&sortOrder=desc&resultCount=30&offset=180&TemaEmne.1=Tjenesterettet+FoU&source=FORISS&projectId=301428>
- Føleide, M. H. (2021). Three conversation practices illuminating how children's views and wishes are explored in care proceedings: An analysis of 22 children's spokespersons' accounts. *Children and Youth Services Review*, 120, 1-8.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105717>
- Ghosh, F. (2007). Magt og interseksjonalitet i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, 27(4), 320-332.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3037-2007-04-10>
- Green, J. & Thorogood, N. (2018). *Qualitative methods for health research* (4. utg.). Sage.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Fagbokforlaget.

- Gulbrandsen, L. M., Seim, S. & Ulvik, O. S. (2012). Barnets rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag*, 42(3-4), 54-78.
- Hart, R. A. (1992). *Children's participation: from tokenism to citizenship* (3. utg.). UNICEF International Child Development Centre. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf
- Hasle, B. (2013). Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse. *Tidsskriftet Barn*, 31(3), 69-82. <https://doi.org/10.5324/barn.v31i3.3741>
- Haugland, R. (2008). *Med makt til å krenke: om makt, avmakt og motmakt i en konfliktfylt barnevernssak* (2. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Haugli, T. & Nordhelle, G. (2014). Sikker i sin sak? Om barn, sakkyndighet og rettssikkerhet. *Lov og rett*, 53(2), 89-108. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3061-2014-02-04>
- Havnen, K. J. S., Christiansen, Ø., Ljones, E. H., Lauritzen, C., Paulsen, V., Jarlby, F. & Vis, S. A. (2020). *Å medvirke når barnevernet undersøker. Delrapport 5. Barnevernets undersøkelsesarbeid fra bekymring til beslutning.* https://bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/a_medvirke_nar_barnevernet_undersoker_en_studie_av_barn_og_foreldres_medvirkning_i_barnevernets_undersokelses_arbeid.pdf
- Helsetilsynet. (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernssaker.* Statens Helsetilsyn. https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Hennum, N. (2015). Makten i barnet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 92(2), 124-138. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2015-02-05>
- Honneth, A. (2006). *Kamp om anerkjennelse.* Hans Reitzels Forlag.

- Husby, I. S. D., Slettebø, T. & Juul, R. (2018). Partnerships with children in child welfare: The importance of trust and pedagogical support. *Child & Family Social Work*, 23, 443-450.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12435>
- Innst. 625 L (2020-2021). *Instilling fra familie- og kulturkomiteen om Lov om barnevern (barnevernloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Familie- og kulturkomiteen.
<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2020-2021/inns-202021-6251.pdf>
- Jacobsen, D. I. (2017). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Jenks, C. (2015). Constructing childhood sociologically. I M. J. Kehily. (Red.), *Introduction to childhood studies* (3. utg., 53-71). Open University Press.
- Jensen, G. (2016). Brukermedvirkning og maktutøvelse – ungdom som medspiller og motspiller i barnevernet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 92(3-4), 304-320.
<https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2016-03-04-13>
- Jensen, P. & Ulleberg, I. (2011). *Mellom ordene: Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Gyldendal Akademisk.
- Jobe, A. & Gorin, S. (2013). 'If kids don't feel safe they don't do anything': young people's views on seeking and receiving help from Children's Social Care Services in England. *Child & Family Social Work*, 18, 429-438.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2012.00862.x>
- Kehily, M. J. (2015). Understanding childhood. I M.J. Kehily (Red.), *Introduction to childhood studies* (3. utg., s.1-16). Open University Press.

- Kennan, D., Brady, B. & Forkan, C. (2018). Supporting Children's Participation in Decision Making: A Systematic Literature Review Exploring the Effectiveness of Participatory Processes. *The British Journal of Social Work*, 48(7), 1985–2002.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx142>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Langsrud, E., Fauske, H. & Lichtwarck, W. (2017). Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 126-138.
<https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-02-05>
- Levin, I. (2015). Sosialt arbeid som spenningsfelt. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 36-46). Universitetsforlaget.
- Levin, I. & Ellingsen, T. (2015). Relasjoner i sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 112-124). Universitetsforlaget.
- Lossius Westby, L. C. (2019). Makt og tvang – skjult maktutøvelse i barnevernsinstitusjon. I I. Studsrød., I. Kvaran., V. Paulsen. & K. Mevik (Red.), *Barnevernspedagog. En grunnbok* (s. 171-182). Universitetsforlaget.
- Masson, J. (2010, oktober). *The use of experts in child care proceedings in England and Wales: benefits, costs and controls*. Annual Legal Research Network Conference 2010. <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/law/migrated/documents/alrnc2010masson.pdf>
- Melinder, A., Koch, K. & Bernt, C. (2021). Som du spør, får du svar: En gjennomgang av mandater til sakkyndige i barnevernssaker. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 19(1), 52-76. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2021-01-04>

- Mevik, K. & Juul, R. (2019). Samtaler og samvær med barn og unge. I I. Studsrød., I. Kvaran., V. Paulsen. & K. Mevik (Red.), *Barnevernspedagog. En grunnbok* (s. 215-230). Universitetsforlaget.
- Moe, T. & Gotvassli, K-Å. (2016). Ledelse og beslutningspraksis. I B. Heggen. & Christiansen, Ø (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 195-213). Universitetsforlaget.
- Natland, S. & Rasmussen, M. (2012). «Jeg var ganske usynlig...». *Fontene Forskning*, 1(12), 4-18. <https://fonteneforskning.no/pdf-15.19488.0.3.19e58a8adf>
- Norsk senter for forskningsdata. (u.å.-a). *Hva er personopplysninger*. Hentet 5. mai 2022 fra <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/hva-er-personopplysninger/>
- Norsk senter for forskningsdata. (u.å.-a). *Personvernerklæring*. Hentet 19. oktober 2021 fra https://www.nsd.no/om-nsd-norsk-senter-for-forskningsdata/personvernerklaering/?fbclid=IwAR31ivwJhV_Kvm-RL-OhfYVVvWAT9889SIy4RFq93lnN3xMMQ7KrSVj2bCo
- Norsk Psykologforening. (u.å.). *Sakkyndiglisten*. Hentet 2. februar 2022 fra <https://www.psykologforeningen.no/publikum/sakkyndiglisten>
- NOU 2012:5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling: Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/nou/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>
- Ormstad, S. S., Hestevik, C. H., Munthe-Kaas, H. M., Blaasvær, N., Muller A. E. & Berg, R. C. (2020). *Barn og unges medvirkning i barnevernet: en systematisk kartleggingsoversikt*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2020/barn-og-unges-medvirkning-i-barnevernet-rapport-2020.pdf>

- Paulsen, V. & Studsrød, I. (2019). Barnet i sentrum for barnevernspedagogens yrkesutøvelse. I I. Studsrød., I. Kvaran., V. Paulsen. & K. Mevik (Red.), *Barnevernspedagog. En grunnbok* (s. 25-38). Universitetsforlaget.
- Pettersen, K-S. (2011). Taushet og tause barn. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 88(1), 5-13.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2011-01-02>
- Postholm, M. B. (2020). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. (2.utg.). Universitetsforlaget.
- Prop. 133 L (2020-2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Det kongelige barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/f325e4de00fb472f85a7a2b94124f531/no/pdfs/prp202020210133000dddpdfs.pdf>
- Punch, K. F. (2014). *Introduction to social research: quantitative & qualitative approaches* (3. utg.). Sage.
- Regjeringen. (2020, 9. oktober). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>
- Reichelt, S. & Sundet, R. (2017). Systemteoretisk forståelse av familier med barn. I L.M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling – innføring i psykologiske perspektiver* (s. 304-337). Universitetsforlaget.
- Røkenes, O.H. & Hanssen, P-H. (2012). *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (3. utg.). Fagbokforlaget.
- Sele, K. (2019, 18. desember). Høgskulen På Vestlandet. *Nye tildelingar frå forskningsrådet*.
<https://www.hvl.no/aktuelt/nye-tildelingar-fra-forskningsradet/>

Shahbaz Akhtar, S. A. & Norstrøm, J. (2018, 7. november). En søsters kamp [Episode i TV-serie]. I Brennpunkt. NRK.

<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/2018/MDDP11001018/avspiller>

Shahbaz Akhtar, S. A. & Berntsen Jåsund, C. (2017, 3. juli). *Jenta som tapte barndommen*. NRK. <https://www.nrk.no/rogaland/xl/jenta-som-tapte-barndommen-1.13519442>

Shahbaz Akhtar, S. A. (2018, 6. november). *Monas oppgjør*. NRK.

<https://www.nrk.no/rogaland/xl/monas-oppgjor-1.14269034>

Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. *Children & Society*, 15, 107-117.

<https://doi.org/10.1002/CHI.617>

Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp: Om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper* (4. utg.). Universitetsforlaget.

Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Aschehoug.

Skovdal, M. & Cornish, F. (2015). *Qualitative research for development: a guide for practitioners*. Practical Action Publishing.

Sollesnes, T. (2016a). Etikk i praksis. I K. Flaten & T. Sollesnes (Red.), *Oppvekst og miljø – barn og unges utvikling* (s. 48-62). Cappelen Damm Akademisk.

Sollesnes, T. (2016b). Miljøarbeiderens betydning for barn og unge. I K. Flaten & T. Sollesnes (Red.), *Oppvekst og miljø: Barn og unges utvikling* (s. 156-166). Cappelen Damm Akademisk.

Sollesnes, T. (2016c). Relasjonsperspektiv. I K. Flaten & T. Sollesnes (Red.), *Oppvekst og miljø – barn og unges utvikling* (s. 83-101). Cappelen Damm Akademisk.

- Spurkeland, J. (2015, 6. mars). *Relasjonskompetanse som grunnlag for å skape resultater i arbeid og på skole*. Forebygging. <https://www.forebygging.no/Artikler/-2015/Relasjonskompetanse/>
- Stang, E. G. (2007). Barnets rett til deltakelse i barnevernssaker. *Kritisk juss*, 33(1-2), 36-56. <https://doi.org/10.18261/ISSN2387-4546-2007-01-02-05>
- Statens sivilrettsforvaltning. (u.å.). *Barnesakkyndig kommisjon: om kommisjonen*. Hentet 5. mars 2022 fra <https://www.sivilrett.no/barnesakkyndig-kommisjon.556846.no.html>
- Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse: Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Universitetsforlaget.
- Strandbu, A. (2008). *Hvordan legge til rette for barns deltakelse i familierådets beslutningsprosess?* Bufdir. [https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Hvordan legge til rette for barns deltakelse fa milierad.pdf?_gl=1*_av9hwz*_ga*MTk5ODA2NzQ3OC4xNjUxNDE5MjQz*_ga_E0HBE1SMJD*MTY1MTgyNDE3OC43LjEuMTY1MTgyOTk1NS4w](https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Hvordan%20legge%20til%20rette%20for%20barns%20deltakelse%20fa%20milierad.pdf?_gl=1*_av9hwz*_ga*MTk5ODA2NzQ3OC4xNjUxNDE5MjQz*_ga_E0HBE1SMJD*MTY1MTgyNDE3OC43LjEuMTY1MTgyOTk1NS4w)
- Strandbu, A. & Vis, S. A. (2008). *Barns deltakelse i barnevernssaker*. Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge.
- Studsrød, I., Kvaran, I., Paulsen, V. & Mevik, K. (Red.). (2019). *Barnevernspedagog. En grunnbok*. Universitetsforlaget.
- Sæbjørnsen, S.E.N. (2017). *Exploring adolescent service user´s subjective views about participation in “responsible teams”* [Doktorgradsavhandling, Høgskolen i Molde]. Brage HIM. <https://himolde.brage.unit.no/himolde-xmlui/handle/11250/2441908>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder* (5. utg.) Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal akademisk.

- Thurén, T. (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere* (2. utg.) Gyldendal akademisk.
- Tilbury, C. (2019). Obtaining Expert Evidence in Child Protection Court Proceedings. *Australian social work*, 72(4), 392-403.
<https://doi.org/10.1080/0312407X.2018.1534129>
- Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.) Gyldendal.
- Tracy, S. J. (2010). Qualitative Quality: Eight «Big-Tent» Criteria for Excellent Qualitative Research. *Qualitative inquiry*, 16(10), 837-851.
<https://doi.org/10.1177/1077800410383121>
- Trost, J. (2010). *Kvalitative intervjuer* (4. utg.). Studentlitteratur.
- Ungmed. (u.å.). *Hva er medvirkning?* Hentet 5. mai 2022 fra <https://ungmed.no/hva-er-medvirkning/>
- Winter, K. (2009). Relationships matter: the problems and prospects for social workers' relationships with young children in care. *Child & family social work*, 14(4), 450-460.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2009.00628.x>
- Yilmaz, K. (2013). Comparison of Quantitative and Qualitative Research Traditions: epistemological, theoretical, and methodological differences. *European journal of education*, 48(2), 311-325. <https://doi.org/10.1111/ejed.12014>

10.0 Vedlegg

1. Informasjonsskriv og samtykkeerklæring
2. E-post og forespørsel til privatpersoner, organisasjoner og barneverntjenester om å delta på intervju/rekruttere informanter
3. Intervjuguide
4. Godkjent vurdering fra Norsk senter for forskningsdata (NSD)

Vedlegg 1

Vil du delta i forskningsprosjektet

“Barn og unges erfaringer med bruk av sakkyndig i omsorgsovertakelser”?

Bruk av sakkyndig vurdering i omsorgsovertakelser – barn og unges erfaringer

Hei! Vil du dele dine erfaringer om bruken av sakkyndig i barnevernet? Dette er et spørsmål til deg om å delta i vårt prosjekt hvor formålet nettopp er å innhente kunnskap om unges erfaringer med bruk av sakkyndig i barnevernet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

- Formålet med vårt prosjekt er å få mer kunnskap om barn og unges erfaringer knyttet til bruken av sakkyndig i barnevernet. Vi har lyst til å snakke med 8-10 unge voksne, og håper du vil være med!
- Vi skal i dette prosjektet innhente erfaringer fra unge voksne, og kommer til å stille spørsmål som handler om mulighet til medvirkning når en sakkyndig er involvert i barnevernssaken.

Side 1 av 5

- Dette prosjektet er et forskningsprosjekt og vår masteroppgave på universitetet i Bergen, som skal leveres våren 2022. Masteroppgaven vil bli omgjort til en vitenskapelig artikkel som senere skal publiseres. Det ferdige produktet (både masteroppgaven og vitenskapelig artikkel) vil ivareta personvern hensyn og vil ikke kunne knyttes til deg som enkeltperson.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Bergen (UiB) er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du har erfaringer med sakkyndig vurdering i barnevernet. Vi tror du har kunnskap som er viktig for å belyse tematikken. Du er en av 8-10 personer som får denne henvendelsen. Vi har fått kontakt med deg via facebook og/eller en kontaktperson i barneverntjenesten.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du takker ja til å stille til intervju. Dette vil ta deg ca. 45 minutter. Vi kommer til å benytte lydopptaker og renskrive intervjuene til tekst etterpå. Begge masterstudentene vil være med under intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Ingen andre kan velge dette for deg, det er bare du som kan samtykke. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Det vil ikke påvirke ditt forhold til barnevernet ved å delta i dette prosjektet.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun vi som masterstudenter og vår veileder som vil ha tilgang på opplysningene.

Ditt navn og andre kontaktopplysninger vil vi erstatte med en kode (for eksempel "N1") på en egen navneliste som holdes adskilt fra øvrige data. Alt datamateriell vil lagres på en sikker server.

Du som deltaker vil anonymiseres og ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen. Opplysningene som publiseres vil kun handle om dine erfaringer knyttet til tema for prosjektet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er våren 2022. Alt av innhentet datamateriell (lyd og transkriberte filer) vil ved prosjektslutt bli slettet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Bergen (UiB) har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

I løpet av prosjektperioden har du rett til:

- Innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- Å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

- Du kan når som helst i løpet av prosjektet velge å trekke deg (inntil masteroppgaven er levert)

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Bergen (UiB) ved Vibeke Samsonen, [REDACTED]
[REDACTED]
- Masterstudenter ved universitetet i Bergen, Ida Husebø [REDACTED] og Kamilla Lindgren Sneistrand [REDACTED]
- Vårt personvernombud: Janecke Helene Veim, personvernombud@uib.no,
+47 55 58 20 29

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig/veileder Vibeke Samsonen

Forskere og masterstudenter Ida Husebø og Kamilla Lindgren Sneistrand

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *barn og unges erfaringer med bruk av sakkyndig i omsorgsovertakelser*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger gjennom intervjuene kan brukes frem til prosjektet avsluttes.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2

Hei!

Det er behov for mer kunnskap om hvordan barn og unge opplever en sakkyndig vurdering i en barnevernssak. Vi heter Ida Husebø og Kamilla Lindgren Sneistrand og har utarbeidet et forskningsprosjekt som del av et mastergradsarbeid ved UiB. Vårt forskningsprosjekt er tilknyttet et større forskningsprosjekt om bruken av sakkyndig rapporter i barnevernet (<https://www.hvl.no/prosjekt/2188414/>). Forskerprosjektet har blitt oppmerksom på at barn og unge-perspektivet ikke er ivaretatt i studien, og derfor har vi som masterstudenter ved UiB blitt knyttet til prosjektet.

Vi ønsker å frembringe mer kunnskap om hvordan barn og unge erfarer bruken av sakkyndige i barnevernet, og henvender oss til deg/dere da vi håper du/dere har mulighet til å hjelpe oss med å komme i kontakt med unge voksne som vil la seg intervju om sine erfaringer. Vi søker unge primært mellom 18-30 år, som har erfaring med sakkyndig vurdering i sin barnevernssak. Masteroppgaven vår er en kvalitativ studie, hvor individuelle intervjuer er metoden.

Dette prosjektet er godkjent av forskningsetisk komite i Norge (NSD), og ledes av Vibeke Samsonsens (førsteamanuensis i barnevern). Vedlagt følger informasjonsskriv om prosjektet dersom du/dere vil lese mer.

Dere får sikkert en del henvendelser om å bistå i forskningsprosjekter med viktige stemmer så håper belastningen ikke blir for stor.

Vi setter stor pris på at du/dere tok deg tid til å lese vår e-post, og håper på et positivt svar!

Vi kan kontaktes på

Dersom dere ønsker mer informasjon kan dere gjerne kontakte vår veileder Vibeke Samsonsens på

Med vennlig hilsen,

Ida Husebø og Kamilla Lindgren Sneistrand, masterstudenter ved universitetet i Bergen

Facebook melding:

Hei! Vi er to studenter ved masterutdannelsen i barnevern ved Universitetet i Bergen som skal levere masteroppgaven våren 2022. I forbindelse med dette ønsker vi å komme i kontakt med unge voksne over 18 år som har erfaring med sakkyndig vurdering i sin barnevernssak. Formålet med prosjektet er å frembringe mer kunnskap om hvordan barn og unge erfarer bruken av sakkyndige i barnevernssaker med fokus på medvirkning, deltakelse og innflytelse. Masteroppgaven vår er en kvalitativ studie, hvor individuelle intervjuer er metoden. Vårt prosjekt er tilknyttet et større forskningsprosjekt om bruken av sakkyndig rapporter i barnevernet (<https://www.hvl.no/prosjekt/2188414/>). Forskerprosjektet har blitt oppmerksom på at barn og unge-perspektivet ikke er ivaretatt i studien, og derfor har vi som masterstudenter ved UiB blitt knyttet til prosjektet da det er behov mer kunnskap om hvordan barn og unge opplever en sakkyndig vurdering i en barnevernsak.

Dersom det er noen som har kjennskap til eller vet om unge som kan tenke seg å stille til intervju, ta gjerne kontakt med oss på [redacted] eller [redacted]. Dersom dere ønsker mer informasjon om prosjektet sender vi gjerne over mer informasjon på mail! Med vennlig hilsen Ida Husebø og Kamilla Lindgren Sneistrand

Vedlegg 3

INTERVJUGUIDE (semistrukturert intervju)

Forberedelser: Intervjuguide og taleopptak

Intervjuer: Ida Husebø og Kamilla Lindgren Sneistrand

På noen av spørsmålene kan det tenkes å være aktuelt med oppfølgingsspørsmål. Disse står som punkter under spørsmålene (spørsmålene er uthevet i fet skrift), og anvendes dersom det er behov for det.

Selv om spørsmålene er nummerert, betyr ikke dette at rekkefølgen på spørsmålene er fastsatt. Dette kommer an på hvordan informanten svarer og hva som anses som mest relevant å stille spørsmål videre om.

Innledende avklaringer og oppvarmingsspørsmål:

- Takk for at du tok deg tid til å stille opp.
- Formål med intervjuet
- Anonymitet – hvordan blir dataen behandlet. Avklare samtykke til lydopptak.
- Innhold – hva skal intervjuet inneholde?
- Tid – hvor lang tid det kommer til å ta.

- 1. Når du tenker tilbake på din erfaring med sakkyndig vurdering i barnevernet, hva er det første du tenker på?**

Tema 1: Medvirkning

- 2. Hvem var det som informerte deg om at det skulle gjennomføres en sakkyndig vurdering, og hva var begrunnelsen for det?**
- 3. Hvordan og hvilken informasjon fikk du om det å bli sakkyndig vurdert i forkant av vurderingen?**

- Følte du at informasjonen du fikk var godt nok tilpasset deg og situasjonen din på det tidspunktet? Hvorfor/hvorfor ikke?
- 4. Fikk du komme med dine egne meninger underveis i sakkyndigvurderingen?**
- Hvordan opplevde du det å få mulighet/ikke mulighet til å gi uttrykk for dine egne meninger?
- 5. Opplevde du at dine meninger ble tatt på alvor?**
- Hvorfor/hvorfor ikke?
- 6. Hvordan var det for deg å bli sakkyndig vurdert? Kan du fortelle litt om hvordan du opplevde vurderingen?**
- Hva tror du kan være årsaken til at erfaringene dine var/er positive/utfordrende?

Tema 2: Relasjon til den sakkyndige/barneverntjenesten

- 7. Har/Hadde du tillit til den sakkyndige vurderingen som ble gjort?**
- Hvorfor/Hvorfor ikke?
- 8. Hvor mange ganger hadde du sakkyndig vurdering, og hvordan tror du dine erfaringer kan ha blitt påvirket av å bli sakkyndig vurdert?**
- 9. Hvordan opplevde du forholdet til barnevernet i perioden det ble gjennomført sakkyndig vurdering? Kan du si noe om dette?**

Tema 3: Erfaringer/informantenes innspill

- 10. Er det noe du mener kunne/burde vært gjort annerledes enn å sette inn en sakkyndig vurdering? I så fall, hva da?**

11. Har du noen innspill til hva barnevernsansatte og sakkyndige bør ta hensyn til i saker der det gjennomføres sakkyndig vurdering?

12. Hva kan vi lære av dine erfaringer?

Avslutning:

- Hvis du skulle trekke ut tre ting som du mener er det viktigste vi har snakket om, hva ville det vært?
- Er det noe mer du vil si eller legge til?
- Takke informantene for deltakelse igjen!

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

582144

Prosjekttittel

Barn og unges erfaringer med bruk av sakkyndige i omsorgsovertakelser

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Bergen / Det psykologiske fakultet / Hemil-senteret

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Vibeke Samsonsen, [REDACTED]

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Kamilla Lindgren Sneistrand [REDACTED]

Prosjektperiode

23.08.2021 - 01.06.2023

Vurdering (1)

24.09.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i 24.09.2021 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, særlige kategorier av personopplysninger om helscopplysninger frem til 01.06.2023.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Kontaktperson hos NSD: Olav Rosness, rådgiver.

Lykke til med prosjektet!